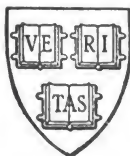
Avencebrolis (Ibn Gebirol) Fons vitae ex arabico in latinum ...

Ibn Gabirol, Joannes (Hispalensis), ...

VE
RI
TAS

Band 1 No. 4

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DER PHILOSOPHIE DES MITTELALTERS.

TEXTE UND UNTERSUCHUNGEN.

Vol. 1, heft 4

HERAUSGEGEBEN

VON

DR. CLEMENS BAEUMKER,
O. Ö. PROFESSOR AN DER UNIVERSITÄT BRESLAU.

BAND I. HEFT 2—4.

AVENCEBROLIS (IBN GEBIROL) FONS VITAE EX ARABICO IN LATINVM TRANSLATVS AB IOHANNE HISPANO ET DOMINICO GVNDISSALINO. EX CODICIBVS PARISINIS, AMPLONIANO, COLVMBINO PRIMVM EDIDIT CLEMENS BAEUMKER.

MÜNSTER 1895.
DRUCK UND VERLAG DER ASCHENDORFFSCHEN BUCHHANDLUNG.

AVENCEBROLIS
(IBN GEBIROL)

FONS VITAE

EX ARABICO IN LATINVM TRANSLATVS

AB

IOHANNE HISPANO ET DOMINICO GVNDISSALINO.

EX CODICIBVS PARISINIS, AMPLONIANO, COLVMBINO

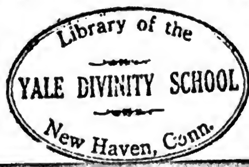
PRIMVM EDIDIT

CLEMENS BAEUMKER.

MONASTERII 1895.

FORMIS ASCHENDORFFIANIS.

Falaqerae apud Munkium numeri cum hac Auencebrolis editione comparantur.

Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae	Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae
Liber I. §. 1	p. 4,1—12	§. 19	p 46,13—47,3
§. 2	p. 4,14—5,4	§. 20	p. 47,6—13
§. 3	p. 9,28—10,10	§. 21	p. 47,15—27
§. 4	p. 10,28—11,18	§. 22	p. 48,1—10
§. 5	p. 6,12—23	§. 23	p. 48,12—49,2
§. 6	p. 13,14—14,4	§. 24	p. 49,7—16
§. 7	p. 15,18—16,5	§. 25	p. 49,17—19; 50,1—12
§. 8	p. 16,21—24	§. 26	p. 61,3—62,5
§. 9	p. 20,17—23	§. 27	p. 63,7—24
§. 10	p. 20,24—21,5	§. 28	p. 67,3—17
Liber II. §. 1	p. 23,6—24,16	§. 29	p. 69,16—70,6
§. 2	p. 24,16—22	§. 30	p. 70,9—20
§. 3	p. 26,19—28	§. 31	p. 70,21—23
§. 4	p. 27,3—8	Liber III. §. 1	p. 73,14—74,10
§. 5	p. 29,1—21	§. 2	p. 74,20—23; 75,10—20
§. 6	p. 30,6—10	§. 3	p. 75,23—26
§. 7	p. 31,7—12	§. 4	p. 75,26—76.4; 76,15—20,25 28
§. 8	p. 32,25 - 33,24	§. 5	p. 77,14—18
§. 9	p. 34,3—6	§. 6	p. 77,24—78,4
§. 10	p. 34,7—18	§. 7	p. 78,24—79,6
§. 11	p. 35,14—36,21	§. 8	p. 193,26—194,11
§. 12	p. 36,23 - 37,26	§. 9	p. 195,4—14
§. 13	p. 38,1 - 39,22	§. 10	p. 196,5 - 20
§. 14	p. 40,6—41,21	§. 11	p. 199,21—200,13
§. 15	p. 42,18 - 24	§. 12	p. 108,8-12;15 -19
§. 16	p. 43,15—44,2		
§. 17	p. 45,19—46,5		
§. 18	p. 46,5—12		

Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae.	Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae.
§. 13	p. 110,11—18	§. 5	p. 218,20-24
§. 14	p. 111,12—26	§. 6	p. 220,4—221,2
§. 15	p. 112,12—114,6	§. 7	p. 221,11—23
§. 16	p. 117,17—22	§. 8	p. 222,8—28
§. 17	p. 120,6—23	§. 9	p. 223,10—224,3
§. 18	p. 131,18—22	§. 10	p. 224,10—14
§. 19	p. 132,26—133,6	§. 11	p. 225,23—226,7
§. 20	p. 133,16—23	§. 12	p. 229,2—12
§. 21	p. 143,9—144,19	§. 13	p. 229,12—24
§. 22	p. 144,22—145,2	§. 14	p. 230,18—231,15
§. 23	p. 159,1—16	§. 15	p. 231,18—232,17
§ 24	p. 165,6—12	§. 16	p. 233,7—19
§. 25	p. 170,20—171,8	§. 17	p. 233,22-25; 235,18—26
§. 26	p. 172,3—21	§. 18	p. 236,5—237,18
§. 27	p. 174,7—18;181,6—7,10—11,14—15; 184,14—17	§. 19	p. 239,5—17
§. 28	p. 185,11—14; 186,7—8,12—14	§. 20	p. 239,20—240,15
§. 29	p. 186,18—23	§. 21	p. 241,20—24
§. 30	p. 187,10—19	§. 22	p. 242,10—245,3
§. 31	p. 189,24—190,19	§. 23	p. 246,22—247,6
§. 32	p. 200,20—201,4	§. 24	p. 247,17-24
§. 33	p. 201,5-7; 202,1-12	§. 25	p. 248,3—6
§. 34	p. 202,19—24	§. 26	p. 248,9—22
§. 35	p. 203,9—13	§. 27	p. 249,9—13
§. 36	p. 203,16—204,12	§. 28	p. 250,7—19
§. 37	p. 204,13—205,18	§. 29	p. 250,22—251,21
§. 38	p. 205,14—18	§. 30	p. 252,1—9
§. 39	p. 205,23—206,5	§. 31	p. 254,19—255,11
§. 40	p. 206,10—18	§. 32	p. 255,15-256,8
§. 41	p. 206,22—207,2	§. 33	p. 256,11—16
§. 42	p. 207,6—208,2	Liber V. §. 1	p. 257,7—13
§. 43	p. 208,6—13	§. 2	p. 260,22—261,16
§. 44	p. 208,15—209,9; 209,15—16	§. 3	p. 263,6—19
Liber IV. §. 1	p. 211,13 - 212,8	§. 4	p. 261,22—262,14
§. 2	p. 215,10—20	§. 5	p. 263,21—264,12
§. 3	p. 217,12—24	§. 6	p. 264,16—265,7
§. 4	p. 218,4—14	§. 7	p. 267,6—24
		§. 8	p. 280,13—281,6
		§. 9	p. 281,14-18
		§. 10	p. 281,19-24

Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae.	Falaqerae apud Munkium numeri	Huius editionis paginae.
§. 11	p. 282,4--8	§. 42	p. 314,1—6
§. 12	p. 271,9—26	§. 43	p. 314,16—22
§. 13	p. 284,15—285,23	§. 44	p. 315,4—20
§. 14	p. 285,24—286,7	§. 45	p. 315,21—316,2;
§. 15	p. 286,10—17		p. 316,7—15
§. 16	p. 286,18—287,7	§. 46	p. 316,16—317,3
§. 17	p. 287,9—288,21	§. 47	p. 317,4—12
§. 18	p. 288,22—289,7	§. 48	p. 317,15—20
§. 19	p. 289,7—290,3	§. 49	p. 317,21—318,4
§. 20	p. 290,4—8	§. 50	p. 318,5—7
§. 21	p. 290,22—292,17	§. 51	p. 318,15—319,13
§. 22	p. 292,21—293,5	§. 52	p. 319,14—320,24
§. 23	p. 293,5—11	§. 53	p. 320,25—321,17
§. 24	p. 293,18—294,10	§. 54	p. 321,18 - 322,4
§. 25	p. 294,14—17	§. 55	p. 322,7—17
§. 26	p. 294,20—295,9	§. 56	p. 322,18—323,4
§. 27	p. 295,22—296,6	§. 57	p. 323,13—20
§. 28	p. 296,17—18,22—	§. 58	p. 323,21—324,9
	23; 297,8—9	§. 59	p. 324,11—325,12
§. 29	p. 298,10—21	§. 60	p. 326,3—7
§. 30	p. 301,1—302,14	§. 61	p. 326,11—20
§. 31	p. 302,16—303,11	§. 62	p. 326,24—328,6
§. 32	p. 304,5—7;	§. 63	p. 328,11—24
	305,7—21	§. 64	p. 329,10—11,14—
§. 33	p. 305,24—306,3		15; 330,17—331,7
§. 34	p. 306,7—9;	§. 65	p. 331,16—332,16
	306,25—307,7	§. 66	p. 332,17—23
§. 35	p. 307,8—12,15—16	§. 67	p. 333,3—334,5
§. 36	p. 308,17—20;	§. 68	p. 334,14—23
	309,3—10	§. 69	p. 335,9—19
§. 37	p. 310,3—12	§. 70	p. 335,20—27
§. 38	p. 310,14—23	§. 71	p. 336,1—19;
§. 39	p. 311,2—8; 311,12		337,1—2
	—312,12	§. 72	p. 337,3—9
§. 40	p. 312,16 313,8	§. 73	p. 337,13—338,21
§. 41	p. 313,9—20	§. 74	p. 338,22—27.

Index auctorum.

I. Auctores ab Auencebrole laudati.

ANONYMI. Ac per hoc dictum est illud, quod compositio mundi non euenit nisi ex lineamento numeri et litterarum II 21, p. 63,22. — Cur dixit qui hoc dixit, quod in scientia diuina non est probatio? III 12, p. 105,13. — Puto quod hac intentione dictum est quod numerus est origo rerum IV 11, p. 236,1. — Et propter hoc dictum est quod unitas communis est omni rei et est in omni re IV 13, p. 240,14. — Et propter hoc descripserunt esse, dicentes quod esse est existentia formae in materia V 10, p. 274,18. — Et propter hoc dictum est quod intelligentia est locus formarum intelligibilium, et hyle est locus formarum naturalium; et etiam fuit dictum quod, sicut hyle est uirtus receptibilis formarum sensibilium, similiter anima est uirtus receptibilis formarum intelligibilium V 18, p. 291,18. — Iam audiui saepe dici quod non inuenitur in substantiis simplicibus quaestio quare sint, sed potius quaestio an sint et quid sint et qualiter sint V 24, p. 300,27. — Et propter hoc dicitur quod totum sit per scientiam dei excelsi et per intuitum eius et praeceptum, et similia V 27, p. 307,15. — D. Vides quod ideo dicatur creator sublimis et sanctus esse in omni? M. Certe propter hoc dictum est, quia etc. V 38, p. 327,12. — Et propter hoc dicitur quod apprehensio substantiarum secundarum et accidentium secundorum non est nisi per scientiam primarum substantiarum et primorum accidentium V 41, p. 332,8 (*sed fortasse hic ad II 6, p. 35,22–36,6 respicitur*). — Et ideo dicitur quod materia est sicut cathedra unius, et uoluntas donatrix formae sedet in ea et quiescit super eam V 42, p. 335,22. — Et secundum hanc similitudinem dicitur quod creator sublimis et sanctus locutus est uerbum V 43, p. 336,6. — Quod dictum est in logicis, scilicet quod superiores dant inferioribus nomen suum et definitionem IV 4, p. 218,7. — Philosophi solent appellare materiam possibilitatem V 42, p. 334,18 (cf. V 24, p. 303,3). — Saepe audiui a sapientibus uocari has substantias spirituales circulos et rotas III 57, p. 206,19. — Vidi sapientes in hoc conuenire quod intelligentia non habet formam quae sit ei

propria. et reddiderunt rationem. dicentes quod, si intelligentia haberet formam propriam. prohiberet ipsa forma apprehensionem omnium aliarum formarum praeter se V 16, p. 286,18. — **Sapientes** noluerunt appellare aliquam substantiarum formam certissime, nisi intelligentiam primam quae uocatur ab eis intelligentia agens V 19, p. 294,15 (*cf. Add. et Corr.*)

AVENCEBROL*). Non es memor uerborum et probationem quae induximus in **tractatu de esse**, scilicet quod ens non est genus generalissimum? V 8, p. 269,28. — Et iam disposui uerba de his omnibus in libro qui tractat de scientia uoluntatis; et hic liber uocatur **origo largitatis et causa essendi**, et debet legi post hunc; et per illum scies certitudinem creationis de qua interrogasti V 40, p. 330,10.

PLATO. Materia quae induit formam simplex est etiam et spiritualis, sed est alia ab ea quae non induit formam, sicut dixit **Plato** IV 8, p. 229,10. — Diuisio **Platonis** de forma, quae est in tres modos: uno eorum est forma quae est in potentia, adhuc non in materia; secundo forma quae est in actu, coniuncta materiae; tertio forma elementorum, scilicet quatuor primae qualitates IV 20, p. 256,4. — M. Et summa horum uerborum est id quod **Plato** dixit. D. Quid est quod **Plato** dixit? M. **Plato** considerauit quod formae fiunt in intelligentia ex intuitu uoluntatis, et fiunt in anima uniuersali ex intuitu intelligentiae uniuersalis; similiter fiunt in natura et in substantia ex intuitu animae uniuersalis in naturam. et posuit regulam in hoc, quomodo fiunt formae intelligibiles, id est cogitata et imaginata, in anima particulari ex intuitu intelligentiae in illam V 17, p. 289,17.

---

*) *Omisi locos quibus de suo opere quale sit ipse loquitur; in quo numero maxime praecipui sunt hi:* D. Non uidi hanc sententiam apud aliquem sapientum III 46, p. 183,27. — D. Comple iam, doctor bone, quod promisisti de declaratione huius capituli profundi; et dator bonitatis retribuat tibi III 47, p. 184,12. — M. Ne sermo prolongetur, sed exeat in publicum, abbreuiabo dictionem in hoc III 48, p. 187,6. — D. Iam manifestasti mihi in hoc tractatu tertio esse substantiarum intelligibilium, quod nullus praeter te potuit reuelare; et consecutus sum ego scientiam illarum, quam nemo acquisiuit praeter me, secundum posse meum III 58, p. 209,17. — D. Dator bonitatis reddat tibi magnum meritum, quia remouisti magnam ambiguitatem a corde meo per hoc quod dixisti IV 9, p. 230,25. — Iam patefecisti mihi alta secreta V 39, p. 327,12. — D. Quis est fructus quem consequemur ex hoc studio? M. Euasio mortis et applicatio ad **originem uitae** V 43, p. 338,20.

II. Auctores in adnotatione laudati.

Index nominum.[1]

---

[1]) Index exhibet uocabula, quae aut apud scriptores antiquos — praeter Vulgatam et scriptores ecclesiasticos — rarissime occurrunt (leguntur haec imprimis apud Apuleium Macrobium Boethium), aut media demum aetate composita sunt. Stellula (*) ea nomina insignita sunt, quae in Lexico totius latinitatis ab Aegidio Forcellini lucubrato et a Vincentio De-Vit emendato (Prati 1879 sqq.) non habentur, signo crucis (†), quae etiam in Glossarii mediae et infimae latinitatis a Domino Du Cange conditi editione Didotiana (Paris. 1840 sqq.) desiderantur. Vocibus a Domino Du Cange praetermissis, sed quae a Laurentio Dieffenbach in Supplemento lexici mediae et infimae aetatis enumerantur, notulam „Dieffenb." adieci.

[2]) Dieffenb.

[1]) Dieffenb. [2]) laudatur ex Plaut. Mil. 3, 1, 99 (v. 693), ubi cum Camerario legendum est *coniectrix* [3]) Dieffenb. [4]) Affertur ex Boethio de unit. et uno, qui liber est Gundissalini (p. 8,16 ed. Correns).

[1]) Laudatur apud Forc. Boeth. de unit. p. 966 (ed. Basil. 1546), qui locus est potius Gundissalini de unit. p. 7,21 ed. Correns, ubi tamen codices pro *diuersificatas* praebent *diuersas*. [2]) Etiam ad hoc uocabulum personatus ille Boeth. de unitate laudatur (p. 7,17).

[1]) Dieffenb. [2]) De hac uoce cf. Ioann. Saresberiens. Metalog. II 17 (Migne, T. 199, col. 876 A–B, ubi perperam *materies* pro *maneries*. [3]) Dieffenb.

[1]) Dieffenb.

secunda apprehenduntur per accidentia prima II 6, p. 85,25. 36,5. V 41, p. 332,9. — *b*. Accidentia materiae III 37, p. 164,18. Accidentia corporalia II 14, p. 49,14. III 33, p. 158,5. V 1, p. 258,1. corpus est locus accidentium corporalium II 14, p. 49,13. corpus et eius accidentia sunt unum, distinguuntur tamen ab anima V 16, p. 292,6. 8. unitio accidentis cum corpore III 57, p. 206,14. Separatio corporum et accidentium sensibilium II 5, p. 33,12. Accidentia substantiae compositae III 41, p. 171,12. Accidentia spiritualia in substantiis spiritualibus (in anima) II 24, p. 70,14. V 16, p. 267,12 — IV 3, p. 216,12. V 6, p. 267,12. accidentia spiritualia mutant animam IV 3, p. 216,18. accidentia substantiarum spiritualium V 3, p. 262,8. Accidentia simplicia substantiarum simplicium II, 15, p. 50,7. accidentia animae I 8, p. 11,2. (cf. IV 3, p. 216,13). unitio accidentis cum anima III 57, p. 206,15. applicatio animae cum accidente V 6, p. 267,18. anima est locus accidentibus II 15, p. 50,8. formae accidentium in essentia animae se diuidunt III 37, p. 165,2. — *c*. Infinito non accedit accidens III 6, p. 91,14. accidens non est in essentia factoris primi III 10, p. 100,5. c. 11, p. 103,18. — 3) Actio accidentis. Accidentia attribuunt suas essentias III 53, p. 198,7. Accidens quo fuerit fortius, subtilius et luminosius, erit penetrabilius III 15, p. 110,5. Omne cui accedit accidens mutatur III 6, p. 91,16 (cf. IV 3, p. 216,13; 217,1). Accidentia mouentur ad coniunctionem V 35, p. 321,11.

ACCIDENTALIS (*opp.* substantialis). Forma accidentalis potest separari a materia sustinente eam II 23, p. 66,10. Quomodo generetur ex substantia spirituali III 36, p. 161,17 sqq. Cur in forma prima multae formae accidentales sint V 26, p. 304,24. — Forma prima est accidentalis respectu suae sustentationis in materia V 22, p. 298, 24. — Pars accidentalis II 17, p. 53,7.

ACCIDENTALITAS, *opp.* substantialitas II 17, p. 54,21. 23.

ACCIDENTALITER. Quicquid est in aliquo accidentaliter, est in suo agente essentialiter III 10, p. 99,22. Forma in substantia praedicamentorum accidentaliter est III 10, p. 99,21. Corpus non resoluitur in punctum nisi accidentaliter II 16, p. 52,28.

ACQVISITIO essendi V 42, p. 334,7.

ACTIO (*cf.* agere). 1) Scientia actionis. Scire quid quales quare sint actio et passio V 36, p. 323,10. actio et passio continentur intra scientiam de uerbo V 36, p. 323, 11. intellectus actionis et passionis uniuersalis sunt finis ultimus sapientiae III 58, p. 209,11. — 2) Actio quomodo fiat *a*. Actiones rerum aliarum in aliis necessario concedendae III 13, p. 106,4. quid quomodo quare sint III 13, p. 106,7. 9. 11. 17. c. 14. p. 109,4. Omnis actio fit ab agente III 17, p. 115,20. c. 44, p. 176,25. esse actionis pendet ab esse uirtutis III 44, p. 179,9. Substantia quo fuerit subtilior, erit eius actio fortior III 15, p. 109,25. esse quo magis ascenderit, erit eius actio magis una et durabilior sine tempore V 34, p. 320,21. — Actiones fiunt a forma IV 1, p. 212,22. c. 17, p. 249,25. materia non habet actionem IV 1, p. 212,23. V 31, p. 314,13, sed recipit actionem formae III 13, p. 107,5. 8. V 31, p. 314,15. materia quae proximior est fluxui uirtutis est paratior ad recipiendum eius actionem III 55, p. 202,10 (cf. II 9, p. 41, 7). (actio materiae primae et formae primae V 21, p. 296,12). Omnis auctor, excepto primo, indiget subiecto quod sit susceptibile suae actionis II 9, p. 40,22. intra substantiam praedicamentorum non est substantia receptibilis actionis II 9, p. 40,23. — Actio conuenit factori in subiecto, non subiecto I 14, p. 18,15. actio agentis per formam conuenit formae IV 12, p. 238,3. — *b*. Corpus in se non habet actionem III 43, p. 175,25. 176,5. c. 44, p. 179,17, sed actiones quae sunt in corpore agentem habent praeter corpus III 44, p. 177,1, quia omnis actio fit in spirituali III 17, p. 117,17. actio particularis in corporibus particularibus ex substantia particulari, actio uniuersalis in corporibus uniuersalibus ex substantia uniuersali III 44, p. 180,15. — 3) Genera actionis. *a*. Actiones substantiarum intelligibilium (spiritualium, simplicium) II 9, p. 41,7. 9. III 15, p. 110,19. c. 16, p. 112,13. 18. 26, 113,18. c. 17, p. 114,15. c. 20, p. 128,2. 3. c. 44, p. 178, 7. c. 49, p. 189,23. 190,6. c. 55, p. 200,24. IV. 4, p. 218,2. c. 17, p. 249,24. 25. 250,18. V 20, p. 296,5. substantiarum mediarum III 1, p. 103,1. 3. rotarum III 50, p. 190,6.— Actio substantiae simplicis simplex est III 17, p. 114,15. substantia simplex unitur cum subiecto suae actionis, i. e. substantia composita III 20, p. 128,2. 3.

Index rerum.

forma animae IV 16, p. 248,5. — Sustentatio animae ad formas intellectas V 19, p. 294, 7. — *d.* Omnes formae in forma animae unitae sunt III 23, p. 133,3. c. 40, p. 170,21. in essentia animae formae sunt coniunctae, non diuisae, sed unitae III 41, p. 171,22. omnes formae sensibilis sunt in essentia animae non singillatim III 38, p. 167,7. unitio formarum in animabus minor est quam in intelligentia V 16, p. 288,4. — Formae rerum sensibilium sunt in substantia animae (animae uniuersalis) simpliciter, i. e. exspoliatae a suis materiis III 23, p. 133,15. c. 24, p. 134,14. c. 26, p. 142,13. c. 42. p. 173,2 (*cf.* n. 9 *a γ*), formae sensibilium sigillantur in essentia animae subtilius et simplicius quam in imaginatione II, 6, p. 36,16. formae sensibiles sunt in anima subtilius quam in materia quae sustinet formas sensibiles III 40, p. 170,19. c. 42, p. 173,2. — Formae sustentatae in substantia composita sunt in anima spirituales (*uel* mediae inter corporales et spirituales) *cf.* 13 *e γ*. — Formae quae sunt in substantia composita in effectu, prius fuerunt in substantia animae in potentia III 24, p. 134,21 (*cf.* 135,1). formae in anima non semper sunt in effectu, sed in potentia, et postea in effectu III 28, p. 146,7 sqq. c. 42, p. 174, 11; *cf.* III 24, p. 131,1. c. 38, p. 167,5. forma animae potens est sustinendi omnes formas sensibiles in effectu, cum coniunctae fuerint ei III 38, p. 167,10. — Formae sunt stabiles in anima III 40, p. 170,9 (contra sententiam, qua dicebatur formas accidentes esse pertranseuntes super essentiam animae, non stabiles in substantia eius III 37, p. 163,4. c. 40, p. 170,4. c. 43, p. 175,6).

5) V n i t a s subsistens in materia animae est infra ordinem unitatis subsistentis in materia intelligentiae II 21, p. 62, 14, et ideo multiplicata ibid. v. 13.

6) O r t u s a n i m a e. *a.* Anima creata V 41, p. 331,19. deus aptauit animae sensus V 41, p. 332,4. — Anima defluxa est (exit) ab intelligentia III 54, p. 199,3. 8. 10. 13, exitu uirtutis a re forti ibid. v. 8. 14. *Cf. praeterea* V 37, p. 324,24. c. 38, p. 326,16. c. 41, p. 332,4. — *b.* Animae particulares opus habent animabus uniuersalibus et intelligentia uniuersali, quia per illas est esse earum et existentia III 45, p. 180,29.

7) A n i m a e u i r e s i n s t r u m e n t a o p e r a t i o n e s. *a.* Vires animae III 23, p. 132,5. 6. 7. IV 16, p. 249,12. V 1, p. 263,18. c. 20, p. 295,23. 24. c. 38, p. 326,17; penetrant omnia I 8, p. 11,4. uires animae occultae et manifestae I 8, p. 6,3. anima latet in corpore cum uiribus suis V 20, p. 295,23. Anima est uirtus receptibilis formarum intelligibilium V 18, p. 291,22. — *b.* Instrumenta animae III 28, p. 147,2. c. 38, p. 166,5. 15. 18. 19. 21. c. 40, p. 170,8. V 15, p. 285,20. instrumenta animae scientis, i. e. sensus I 3, p. 6,2. — *c.* Actio animae in omni sine motu et sine tempore V 39, p. 328,15 Actio animae in substantiam compositam et in corpus *cf.* n. 13 *e*. impressio animae in animalibus et herbis IV 16, p. 248,11. — Quando uoluntas infunditur in totam materiam animae, fit ipsa materia uiuens, mobilis, apprehendens formas secundum suam uim et secundum suum ordinem ab origine ueritatis et formae V, 38, p. 326,16; *cf.* c. 37, p. 324,25.

8) V i t a m o t u s q u e a n i m a e (*cf. infra* n. 12 *a*: anima uegetabilis) Voluntas agit in materia animae uitam et motum essentialem V 37, p. 324,25; *cf.* c. 38, p. 326,16. Anima mobilis est III 22, p. 130,9, per se non in loco III, 4, p. 83,21. anima est primum mobile per se III 4, p. 83,27. animae motus uniformis III 4, p. 83,23. 84,2. 10. 27. 85,8. actio animae in omni sine motu et sine tempore V 39, p. 328,15. Motus est impressio animae III 22, p. 130,4. motus localis, i. e. motus substantiae praedicamentorum, est ex anima III 3, p. 79,15. uoluntas animae mouet corpus V 37, p. 325,6. anima est causa quieti III 22, p. 130,10.

9) A n i m a e c o g n i t i o. *a.* in u n i u e r s u m (*cf.* cognitio, cognoscere, scientia). *α*) Anima est perceptibilis (sciens) omnium rerum I 8, p. 11,17. III 23, p. 132,26; *cf.* I 8, p. 11,16. 20). Anima priuata aliqua scientia mouetur ad inquirendum eam V 32, p. 316,10. Perfectio animae est scientia ipsius, imperfectio ignorantia I 3, p. 5,13 (*cf. praeterea* n. 15). — Anima scit intelligentiam I 5, p. 6,25; substantias simplices III 49, p. 190,3; deitatem ibid. v. 6; esse intellectus (*i. e.* notionis) in anima V 10, p. 275,2. — *β*) Anima est prudentior et perfectior propter lumen infusum in materia IV 14, p. 243,9. Quando uoluntas infunditur in totam materiam animae, fit ipsa materia apprehendens formas V 38, p. 326,16. — *γ*) Anima apprehendit res per suas formas V 8, p. 271,17;

priuata sit ab impressionibus sapientiae et non habeat eas nisi studio multo disciplinae et memoriae V 41, p. 331,16. anima priuata est scientia secundarum substantiarum et secundorum accidentium, ex quo ligata est cum corpore II 6, p. 35,23, sed eam recuperat per scientiam primarum substantiarum et primorum accidentium II 6, p. 35, 23. 25. 36,4. V 42, p. 332,22; *cf.* V 41, p. 332, 8. Scientia sensibilis non agit in animam nisi memoriam et exitum in effectum V 41, p. 332,13. utilitas quam anima consequitur ex ligatione cum sensibilibus est, quod clarificatur et exercitatur in illis, et quod occultum est in ea manifestatur in actu V 42, p. 332,17. 20. quando anima apprehendit formas et figuras sensibiles, apprehendit per has formas et figuras intelligibiles, et in ea prodeunt de potentia ad effectum V 41, p. 332,5. — *δ*) Formae intelligibiles ex intelligentia in animam intelligentiae coniunctam influunt. Forma exit de intelligentia et postea exit ad animam et unitur cum ea V 27, p. 307,3. intelligentia influit formam intelligibilem super animam et subito inspirat ei sine tempore V 37, p. 324,24. Intelligentia apprehendit esse in omnibus rebus, i. e. genera et species, anima non-esse, i. e. differentias propria accidentia, quae attinguntur sensibus; propterea anima, cum uoluerit scire esse rei, adiungitur intelligentiae III 41, p. 172,6. 19. Anima cum se erigit ad intelligentiam, apprehendit formas quae sunt in intelligentia apprehensione intelligibili; cum se inclinat ad materiam corporalem, apprehendit formas quae sunt in materia apprehensione corporali in effectu et apprehendit eas in se ipsa apprehensione spirituali in potentia III 42, p. 173,27. 174 2. Formae fiunt in anima uniuersali ex intuitu intelligentiae uniuersalis, in anima particulari ex intuitu intelligentiae in illam V 17, p. 289,20. 290,2. Anima particularis est in principio sicut hyle receptrix formae et uocatur intellectus primus; sed cum receperit formam intelligentiae uniuersalis, quae est intellectus tertius, et fuerit facta intelligentia, tunc erit facilis ad agendum et uocabitur intellectus secundus V 34, p. 319,26. *Praeterea cf.* III 42, p. 174,13. V 13, p. 281, 22 (*cf. supra b β*).

10) Voluntas animae mouet corpus V 37, p. 325,6. — Animae habent desiderium formarum V 34, p. 320,5.

11) Anima uniuersalis et anima particularis III 26, p. 142,1. 4. 12. Anima particularis est pars indiuisibilis substantiae simplicis III 26, p. 142, 10. esse animarum particularium est per animas uniuersales III 45, p. 181,1. — Anima uniuersalis sustinet totum mundum corporalem et uidet quicquid est in eo, sicut animae particulares sustinent nostra corpora et uident quicquid est in eis III 57, p. 207,21. scientia animae particularis est ex anima uniuersali et intelligentia uniuersali III 45, p. 181,3. Formae fiunt in anima uniuersali et particulari ex intuitu intelligentiae V 17, p. 289,20. 290,2. Animae particulares habent desiderium formarum particularium, uniuersales uniuersalium V 34, p. 320,5. — Anima uniuersalis coniungitur corporibus per medium caeli III 51, p. 194,8. anima uniuersalis habilior est ad sustinendum multas formas quam uis sensibilis III 23, p. 132,8. — Ordo animae particularis sequitur dispositionem mundi uniuersalis III 58, p. 209,8. anima particularis quomodo ex intellectu primo fiat intellectus tertius V 34, p. 319,26 (*cf.* n. 9 *c δ*).

12) Tres animae III 45, p. 180,21, quae sunt anima uegetabilis, anima sensibilis, anima rationalis V 20, p. 295, 13 *etc.*

a. Anima uegetabilis (*siue* anima crescibilis III 46, p. 183,20. 22). *α*) Forma animae uegetabilis est alia a forma naturae et a forma animae sensibilis III 47, p. 216,2. Anima uegetabilis conuenit cum corporibus in crassitudine III 48, p. 186,22; est perfectior et fortior quam natura III 47, p. 185,25. — *β*) Actiones animae uegetabilis sunt uegetare et generare (crescere, alere, generare) III 47, 184,17. c. 46, p. 181,14. uis retentiua in anima uegetabili III 47, p. 185, 18. Actio naturae est minus perfecta quam actio animae uegetabilis III 47, p. 185,11. — *γ*) Motus animae uegetabilis in loco III 48, p. 186,10. Anima sensibilis mouetur circa corpus in omnibus eius extremis III 47, p. 185,13; mouet partes corporis sine mutatione totius de loco ad locum III 48, p. 186, 15. IV 17, p. 250,13.; coniungitur essentiae corporum prope et continue III 48, p. 186,21. — *δ*) Anima uegetabilis agit in naturam III 46, p. 183,22 c. 47, p. 185,25. c. 48, p. 185,27. c. 49, p. 188,22. c. 57, p. 207,9. Actio animae

nalis per medium spiritus animalis III 51, p. 194,4.

13) Animae locus in ordine eorum quae sunt. *a.* in uniuersum. Anima media est inter utrumque extremorum V 4, p. 263,15; inter intelligentiam et substantiam praedicamentorum III 3, p. 80,8. 10; *cf.* III 41, p. 171,15. 17; inter substantiam intellectus et sensum III 37, p. 165,7. anima et spiritus sunt media inter intelligentiam et corpus III 2, p. 77,27; *cf.* V 15, p. 285,16. Formae in substantia animae mediae inter formas corporales quae sustinentur in substantia composita et formas spirituales quae sunt in substantia intelligentiae III 41, p. 172,3. c. 42, p. 173,10. — Diuersitas corporis animae intelligentiae V 3, p. 262,5. 11. 12. corpus anima intelligentia unita V 3, p. 262,5. habitudo animae ad corpus et intelligentiae ad animam talis est qualis formae ad materiam V 3, p. 262,13. — Substantia animae ordinatur contra figuram III 56, p. 203,20. — *b.* Animae cum deo et uoluntate necessitudo. Stabilitas animae in scientia deitatis et applicatio ad ipsam III 49, p. 190,6. Ordo animae ab origine unitatis et formae V 38, p. 326, 18. De uoluntatis in animam actione (V 37, p. 324,25. c. 38, p. 326,16) *cf.* n. 7 *et* 8. Impressiones sapientiae in anima V 41, p. 331,17.22. — *c.* Inter intelligentiam et animam quae sit ratio (*cf.* n. 9 *c* γ. δ. *et* 12 *c*). Anima est similis intelligentiae I 5, p. 7,1. II 3, p. 26,6. 7. Forma animae defluxa est ab intelligentia III 54, p. 199, 3. 10; *cf.* n. 6 *a*. Applicatio intelligentiae cum anima III 57, p. 206,11. V 6, p. 267,14. 17. c. 27, p. 307,11. diffusio intelligentiae in anima V 43, p. 337,9. materia et forma est sicut anima, uoluntas sicut intelligentia in anima V 38, p. 326,11. 13. substantia animae contingit substantiam intelligentiae III 3, p. 81,8. Forma animae inuenta est in forma intelligentiae IV 16, p. 248,6. Vnitio formarum in animabus minor quam in intelligentia V 16, p. 288,4. Materia intelligentiae magis unita et maioris simplicitatis quam materia animae V 42, p. 333,18. 16. Anima uniuersalis et particularis opus habent intelligentia III 45, p. 180,29. V 17, p. 289,20. 290,2. 24, p. 319,26 (*cf.* n. 9 *c* δ *et* n. 11). — *d.* Anima et natura (*cf.* n. 12 *a*). Anima occultior quam natura V 20, p. 294,21. Materia animae magis est unita et maioris simplicitatis quam materia naturae V 42, p. 333,20. Forma naturae inuenta est in forma animae IV 16, p. 248,5. — *e.* Anima et substantia composita (subst. pradicamentorum, subst. corporea, corpus *i. e.* corpus uniuersale). α) Anima continet substantiam praedicamentorum (corpus) III 3, p. 81,25. V 19, p. 293,7 (*cf.* II 24, p. 70,2). substantia praedicamentorum contingitur ab anima III 8, p. 81,9. Coniunctio animae et substantiae compositae (corporum) III 20, p. 126,21. III 51, p. 194,8 (*cf. etiam* n. 14 *c*). — β) Substantia animae subtilior simplicior altior quam subst. composita III 23, p. 132,15. c. 24, p. 134,16. — γ) Anima comprehendit substantiam corpoream et omnem eius formam III 26, p. 142,2. 5. 11. Substantia animae magis colligit formas quam substantia composita III 23, p. 132,12. 14. 16. Formae quae in subst. composita in effectu sunt, prius fuerunt in subst. animae in potentia III 24, p. 134,21. formae sustentatae in substantia composita sunt in essentia animae esse spirituali III 42, p. 173,15. forma spiritualis est in anima; deinde unitur cum materia V 27, p. 307,2. formae quae sunt in subst. animae in potentia, spirituales sunt quantum ad formas quae sustinentur in subst. composita III 24, p. 135,1. 138,8, *uel* mediae inter formas corporales quae sustinentur in substantia composita et formas spirituales quae sunt in substantia intelligentiae III 41, p. 172,3. c. 42, p. 173,10. — δ) Anima est causa substantiae compositae et formae subsistentis in ea III 22, p. 130,13. impressiones animae in substantium compositam III 20, p. 126,20. c. 22, p. 130,5. motus substantiae praedicamentorum est ex anima III 3, p. 79,17. — Scientia quae est in anima acquisita est ex accidentibus sustentatis in substantia composita III 41, p. 171,12 (Discip.). — ε) Postquam anima unita est cum substantia (*i. e.* mundo; *cf.* V 41, p. 332,2), elongata est a receptione sapientiae, quia exstinxit tenebrositas lumen eius et spissata est eius substantia V 41, p. 331,21. — *f.* Animae (uniuersalis) cum mundo coniunctio. Substantia animae (anima uniuersalis) sustinet totum mundum corporalem in se III 15, p. 111,19. III 56, p. 204,22. substantia animae diffusa est per totum mundum III 15, p. 111,18. Anima uniuersalis coniungitur corporibus per medium caeli III 51, p. 194,8. — Ordo animae

(unitatem, esse unum) IV 10, p. 232,14. 16. V 32, p. 317,11. nihil appetit esse multa V 32, p. 317,10. materia et forma appetunt uniri V 35, p. 321,1. in inferiori omnia appetunt commisceri V 35, p. 321,8. Substantia simplex appetit quod habet in potentia educere in effectum III 20, p. 127,26. Omne quod est appetit moueri, ut assequatur aliquid bonitatis primi esse V 32, p. 316,22.

APPETITVS (*syn.* amor, desiderium, inquisitio). Intentio appetitus et amoris est inquisitio applicationis ad amatum et unitionis cum illo V 32, p. 317, 15. Motus materiae et ceterarum substantiarum est appetitus et amor V 32, p. 317,14. appetitus materiae ad recipiendum bonitatem V 32, p. 316,18.

APPLICATIO (*syn.* adiunctio). *a.* Remotione similitudinis remouetur applicatio siue conuenientia III 1, p. 74,9. applicatio non est nisi similium V 32, p. 317,24 (Discip.). — *b.* Applicatio formae ad materiam IV 20, p. 254,10. 255,23. V 6, p. 267,6. 10. c. 7, p. 268, 1. 3; materiae ad formam V 5, p. 265, 23; formae cum materia prima V 6, p. 267,16; formarum ad substantiam corpoream III 28, p. 144,23. Exempla applicationis materiae et formae (a. animae cum corpore, coloris cum subiecto, intellectus cum intellecto, intelligentiae cum anima, luminis cum aëre, sensus cum sensato) V 27, p. 307,8. c. 32, p. 316,10. — *c.* Applicatio accidentium spiritualium cum substantiis spiritualibus II 24, p. 70,14. animae cum accidente V 6, p. 267,18; cum corpore III 57, p. 206,11. V 6, p. 267,14. 18. c. 27, p. 307,11; cum mundo altiore I 2, p. 4,23; ad scientiam deitatis III 49, p. 190,7. coloris cum quantitate II 24, p. 70,13. III 57, p. 206,13; cum subiecto V 27, p. 307,11. essentiae cum essentia V 7, p. 268,4. figurae cum quantitate II 24, p. 70,13. 19. III 57, p. 206,13. ignis cum aëre II 24, p. 70,13. imprimentis ad impressum III 31, p. 152,1; intellectus cum intellecto V 6, p. 267,20. c. 27, p. 307,12. intelligentiae cum anima III 57, p. 206,11. V 6, p. 267,14. 17. c. 27, p. 307,11. formae intelligentiae cum forma intellecti V 2, p. 260,22. c. 5, p. 265,16. c. 15, p. 284,25. c. 26, p. 305,9. luminis cum aëre II 24, p. 70,12. III 57, p. 206,10. V 6, p. 267,7. c. 27, p. 307,10. partium corporis aliarum cum aliis II 24, p. 70,18. III 57, p. 206,12. formae perceptae ad substantiam percipientem III 31, p. 152,3. sensus cum sensato V 6, p. 267,20. c. 27, p. 307,12. substantiae spiritualis cum corporali II 24, p. 70,7. 9. III 57, p. 206,6. V 6, p. 267,12. substantiarum spiritualium aliarum cum aliis II 24, p. 70,11. III 57, p. 206,9. V 6, p. 267,11. toni cum uoce V 6, p. 267,7. — Applicatio ad amatum V 32, p. 317,16. ad originem uitae V 43, p. 338,21.

APPREHENDERE (*syn.* comprehendere). Sensu aut intellectu non apprehenditur nisi forma perficiens essentiam IV 3, p. 217,3. Materia acquirit ab unitate uirtutem apprehendendi V 33, p. 318,21. materia animae infusione uoluntatis fit apprehendens formas V 38, p. 326,17. Anima sensibus apprehendit formas et figuras sensibiles V 41, p. 332, 5. 14, et per has formas et figuras intelligibiles ib. v. 6. quomodo apprehendat anima rationalis, sensibilis, uegetabilis IV 17, p. 250,8. 11.13. *Praeterea cf.* anima 12 *b γ*. Intelligentia indiget sensibus ad apprehendendum formam sensibilium V 15, p. 284,9. 10. 13. 20. 23. 285,4. forma intelligentiae apprehendit per se omnes formas V 16, p. 287,6; *cf.* intelligentia.

APPREHENSIBILIS. Intelligentia eis quae sub ea sunt apprehensibilior est omnium rerum II 3, p. 30,8.

APPREHENSIO fit similitudine III 23, p. 132,23. Apprehensio intelligentiae fit applicatione formae eius cum forma intellecti V 5, p. 265,25. c. 15, p. 284,24. — Apprehensio corporalis, spiritualis, intelligibilis III 42, p. 174, 4. 5. 6. Apprehensio eius quod est in intellectu, — in sensu III 37, p. 165,9. 10. — Apprehensio animae III 38, p. 165, 25; causae a causato, causati a causa II 3, p. 29,18; generis et differentiae IV 6, p. 223,18; omnium formarum V 16, p. 286,21. 287,2; formarum sensibilium III 38, p. 166,14; formarum intelligibilium III 48, p. 187,16; intelligentiae et animae III 28, p. 145,2; luminis III 35, p. 160,13; materiarum III 24, p. 134,1; scientiae III 50, p. 190,20; substantiarum ad formas V 16, p. 287,4; substantiae simplicis III 25, p. 139,5. c. 49, p. 190,4; substantiarum secundarum et accidentium secundorum V 41, p. 332,8 (*cf.* V 42, p. 332,22).

APPROXIMARE. Vtrum aliquid approximare possit rei infinitae III 55, p. 201,19.

C.

CAELVM. 1) Caelum cum elementis conuenit in corporeitate I 16, p. 20,8. c. 17, p. 20,29. cael. et elementa unum corpus sunt I 17, p. 20,27. 28. 21,5. 9. in caelo proprietates et differentiae corporis manifestae I 17, p. 21,13. materia caelorum et materia naturae in essentia eadem IV 8, p. 228,16. Caelum non est corpus qualia haec corpora I 17, p. 21,14. corpus caeli unitius et simplicius quam corpora elementorum V 42, p. 333,23. — Caelum est substantia praedicamentorum III 51, p. 193,17. — 2) Forma quae sustinetur in corpore caeli est quemadmodum formae uniuersales subsistentes in corporibus elementorum I 17, p. 20,21. De formis caeli quae primum occurrit color est, deinde figura, post corporeitas, deinde substantialitas, deinde intellectus spiritualitatis, usque ad intellectum rei creatae, unius, per se existentis, sustinentis has omnes formas I 11, p. 14,17. — 3) Caelum et elementa in quantitate conueniunt I 17, p. 20,29. caelum quantitate extenditur II 16, p. 50,13. — Caelum non recipit qualitates elementorum I 17, p. 21,2. — 4) Corpus caeli non recipit generationem aut corruptionem I 17, p. 21,6. in materia caelorum non succedunt sibi diuersae formae in actu IV 8, p. 228,5. superficies caeli continentioris est initium generationis II 24, p. 69,1. — Caelum coepit esse et non aeternum est III 51, p. 193,13. — 5) Esse omnium corporum constituitur in corpore caeli III 57, p. 208,10. super caelum non est substantia recipiens quantitatem II 24, p. 68,23. 27. superficies primi caeli est finis mundi II 16, p. 51,3. c. 24, p. 68,14. Caelum cum omni quod in eo est subsistens est in substantia spirituali II 2, p. 26,26. supra caelum est substantia simplex II 24, p. 68,22. materia, intelligentia, anima continent caelum, sicut caelum elementa V 30, p. 311,10. Quod de materia est supra caelum, est spiritualis formae, quod descendens a summo caeli, formae corporalis V 29, p. 310,17.20. cael. est medium inter corporalia et spiritualia III 51, p. 194,9. anima uniuersalis coniungitur corporibus per medium caeli III 51, p. 194,9. — Stabilitas terrae in medio caeli V 30, p. 313,10; *cf.* 312,3. 11. uisio terrae de medio caeli V 30, p. 312,6 — 6) Motus caeli. Recursus caeli circa se ipsum est cum mutatione et reuolutione III 57, p. 208,12. — Caelum non est mobile per se III 51, p. 193,4. non mouetur sine medio a primo motore III 51, p. 193,18. magis mouetur quam terra propter propinquitatem ad primum esse V 32, p. 317,2.

CALOR non fluit ab essentia, sed a uiribus et accidentibus substantiae III 53, p. 198,16. — Calor ignis non minuitur, licet generet calorem in aëre III 54, p. 200,3. Calor qui est in igne non est calor in aëre III 54, p. 200,4. 6; est ille qui est in aëre, quamuis dissimiliter, ergo impressus ab eo III 46, p. 183,4. 7.

CANDOR occultatur IV 14, p. 244,17.

CAPAX omnis rei V 18, p. 291,10.

CAPTIVITAS naturae I 2, p. 5,3. III 56, p. 204,17.

CATHEDRA. Materia est cathedra unius V 42, p. 335,23.

CAVSA. 1) Omne quod debet fieri debito alterius et remouetur ad remotionem eius, ipsum est causa eius ut sit III 32, p. 154,21. — 2) Causae ad causatum ratio. α) Causa efficiens est extra essentiam causati V 24, p. 301,11. — Substantiae simplices terminatae sunt unaquaeque a sua causa et omnes a prima causa V 28, p. 308,25. — β) Perfectior et fortior substantia est causa debiliori et imperfectiori III 49, p. 188,21. IV 18, p. 250,23. operatio perfectior est causa minus perfectae III 46, p. 183,14. — Causa est dignior intellectu substantialitatis causato III 52, p. 195,27. Omne causatum comparatione causae compositum III 18, p. 118,24. — γ) Omne causatum inuenitur in sua causa III 30, p. 151,3. omne causatum in se est in effectu et in causa in potentia III 18, p. 118,24. Causatum est in sua causa secundum formam causae IV 20, p. 256,3. Comprehensio causae ad causatum III 57, p. 207,2. Substantia simplex stat in sua causa II 14, p. 47,19. — Causatum signum causae III 56, p. 202,23. — δ) Causa imprimit figuras et formas suas in causato III 22, p. 130,25. quicquid fuerit alii causa agens, imprimit in eo quod est in sua essentia III 22, p. 129,25. formae quae in causato apparent impressae sunt a causa III 22, p. 129,12. forma omnis causati est in sua causa III 22, p. 129,21. IV 20, p. 250,12. formae fiunt in causatis ex intuitu causa-

traria agentis, facit contrariam factae rei II 23, p. 67,19. in contrariis si quid uni eorum conuenit, contrarium eius conuenit alteri III 32, p. 153,25. duae uires contrariae non conueniunt in eodem V 10, p. 275,21. — Contraria mouentur ad coniunctionem V 35, p. 321,12. — Materia contraria unitati II 23, p. 67,20; *item* separatio ib. v. 22.

CONVENIENTIA non fit nisi ex similitudine III 1, p. 74,9. remotione similitudinis remouetur conuenientia ib. v. 8. — Omne quod fit ab alio, necesse est ut sit inter illa aliqua conuenientia II 12, p. 43,27. inter quae non est conuenientia, non uniuntur III 38, p. 168,13. — Ratio conuenientiae inter duas formas III 38, p. 168,14. conuenientia in uno genere V 8, p. 271,18; in ramis IV 10, p. 232,22; inter substantiam et naturam II 12, p. 44,1. 16. 21. — Desiderare conuenientiam V 35, p. 321,13.

CONVENIRE. Res nec omnino sunt diuersae nec omnino conuenientes IV 6, p. 223, 11. V 12, p. 279,5. Si res non participarent aliquid commune, non conuenirent in aliquo IV 10, p. 232,20. res prohibentur conuenire in uno, cum non sint conuenientes in una materia IV 10, p. 232,30. si duo in aliquo conueniunt, illud est in unoquoque illorum IV 12, p. 238,8. Contrariis conueniunt contraria III 32, p. 153,25 (*cf.* V 10, p. 275,21). — Res non unitur nisi cum suo conuenienti V 32, p. 316,4. — Quomodo formae multae in uno conueniant V 18, p. 290,19. Conuenire in eodem V 10, p. 275,21; in uno genere IV 10, p. 232,28.

CONVERSIO I. Conuersio propositionis III 5, p. 85,21. 24. 86,22. 24. 88,29. — II. Conuersio elementorum I 3, p. 5,28; generationum I 3, p. 6,1.

CONVERTERE corpus alimenti a sua forma III 47, p. 184,25. Virtus conuertens partes materiae in uegetabilibus et animalibus III 44, p. 178,14.

COPVLATIO intellectuum simplicium III 37, p. 163,20.

CORPORALIS (*syn.* corporeus). Omnis receptio fit in corporali III 17, p. 117,17. — D i f f e r e n t i a corporalis *opp.* intelligibilis V 27, p. 308,23. F o r m a corporalis *cf.* forma n. 33. Formae sustentatae in corporibus sunt corporales in effectu III 28, p. 147,1. formae spirituales quomodo factae sint corporales III 34, p. 158,4 sqq (*cf.* forma n. 18). formae sensibiles corporales sunt V 15, p. 285,13. c. 26. p. 305,12. formae in substantia animae mediae sunt inter corporales, quae sunt in substantia praedicamentorum, et spirituales, quae sunt in intelligentia III 41, p. 172,3. c. 42. p. 173,10. L o c u s corporalis *opp.* spiritualis II 14, p. 42,17. III 32, p. 153,28. 29. V 31, p. 314,8. L u m e n est corporale V 39, p. 328,17. M a t e r i a corporalis *cf. s. v.* materia. materia est in se corporalis III 33, p. 158,25; est corporalis comparatione formae IV 14, p. 244,24. M u n d u s corporalis III 56, p. 204,21. c. 57. p. 205,12. p. 207,22. IV 16, p. 247,17. P r o p i n q u i t a s corporalis IV 19, p. 253,14. R o t a e corporales IV 1, p. 211,15. 18. S e n s i b i l i a corporalia V 15, p. 284,18. S p h a e r a e corporales IV 15, p. 247,13. 248,2. IV 16, p. 249,4. V 30, p. 311,9. S u b s t a n t i a corporalis *cf. s. v.* substantia.

CORPORALITAS hyle (*gen.*) V 15, p. 284,22. c. 28, p. 309,9. Diuersitas substantiarum in spiritualitate et corporalitate V 37, p. 324,15.

CORPORARE. Cum essentia rei coadunatur, ipsa res corporatur III 34, p. 159,11. Aer corporatur IV 14, p. 243,16.

CORPOREITAS. Intellectus spiritualitatis est praeter intellectum corporeitatis IV 2, p. 213,23. Corporeitas occultior quam figura V 20, p. 294,22 (*cf.* I 11, p. 14,18). — Corporeitas est forma egens materiae sustinente eam IV 8, p. 228,26. substantia quae sustinet corporeitatem mundi est materia corporalis II 1, p. 23,7. 14. corporeitas mundi, quae materia est formae sensibilis, est forma materiae occultae II 1, p. 24,10. — Corporeitas substantiae a natura usque ad ultimum centrum II 21, p. 63,9. Materia substantiae compositae proxima corporeitati III 16, p. 112,23. Corporeitas formarum sensibilium V 15, p. 285,6. Elementa similia sunt in corporeitate I 15, p. 19,6. Caelum cum elementis conuenit in corporeitate I 16, p. 20,8. corporeitas est forma caeli I 11, p. 14,18. — Mutatio ex spiritualitate in corporeitatem II 23, p. 66,19.

CORPOREVS (*syn.* corporalis). Magis corporeum est forma simpliciori IV 8, p. 229,23. Quanto forma fuerit magis corporea, erit sensui manifestior V 20, p. 294,20. Locus corporeus III 33, p. 156,2. 157,3. Materia corporea III 34,

II 19, p. 60,5. Non est uacuitas siue inanitas inter partes corporis ib. 7. 9. — Partes corporis quo fuerint magis coniunctae, ipsum corpus eo erit spissius II 22, p. 65,18. — *e.* Partes corporis ab alia substantia coniunctae III 44, p. 177,5. 14. 28. Est substantia una componens et retinens partes corporis simplicis et compositi III 45, p. 179,23.

4) Elementorum caelique ad corpus ratio. *a.* Corpus est subiectum elementorum II 5, p. 19,5. 21. c. 16, p. 19,25. 20,2 (*cf.* p. 19,24. 26). elementa conueniunt in eo quod corpus sunt I 17, p. 22,10. corpus se habet ad formas uniuersales ut elementa ad formas particulares I 16, p. 20,2. — *b.* Caelum et elementa sunt unum corpus I 17, p. 20,29 (*cf.* I 16, p. 20,9). Corpus caeli non recipit qualitates elementorum nec generationem aut corruptionem I 17, p. 21,2. 6. Esse omnium corporum continetur in esse caeli III 57, p. 208,10. Corpus caeli unitius et simplicius est quam corpora elementorum V 42, p. 333,22.

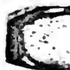
5) Corporis actio, motus, quies. *a.* Corpus non habet actionem in se III 44, p. 179,17, sed actiones eius sunt ab agente praeter corpus III 44, p. 177,1. actio substantiarum (formarum) spiritualium (simplicium) in corpore II 9, p. 41,9. III 16, p. 112,13. c. 45, p. 180,10. V 21, p. 297,13. *Cf.* actio 2 *b.* — Corpus est patiens a uirtute naturali et uestitum ea III 57, p. 207,7. Partes corporis coniunguntur et retinentur ab alia substantia III 44, p. 177,5. 14. 28. c. 45. p. 179,23 (*cf.* n. 3 *e*). — *b.* Motus corporis uniuersalis III 50, p. 191, 8. 12. 192,3. 12. 19. corpus uniuersale mouetur motu primo III 50, p. 191,11. corpus uniuersale non mouetur propter se ipsum III 50, p. 191,12 sqq. 192, 6 sqq. 192,19 sqq. 193,5 sqq. 193,11 sqq. — *c.* Motus corporum a ui spirituali II 10, p. 42,1. Voluntas (dei) agit in materia corporis motum localem et ceteros motus V 47, p. 325,1; *cf.* V 38, p. 326,19. — Corpus unum non mouetur diuersis motibus III 43, p. 176,13. — Corpus habet profunditatem in ea parte quae est opposita suo motui naturali III 44, p. 177.21. — *Cf. etiam* n. 9 *b.* — *d.* Corpus quietum (quiescens) est in se III 7, p. 93,10. c. 43, p. 175,24. 176,4. c. 44, p. 179,16. Corpus peruenit ad finem quietis V 29, p. 310,13. — *e.* Si quantitas esset causa prohibens substantiam a motu et ab agendo, nullum corpus inueniretur mobile II 10, p. 41, 27. Quantitas est causa propter quam non fluunt corpora a corporibus III 53, p. 198,10. Vires et radii qui effluunt de corpore sunt spirituales III 15, p. 110,9.

6) Corporis perceptio. Corpus est sensibile II 1, p. 25,14. 25. III 16, p. 112,12. c. 51, p. 195,4. c. 57, p. 205, 10. Anima sensibilis apprehendit corpus per medium trium: coloris figurae motus IV 13, p. 239, 9. Formae corporum sunt in uirtute imaginante esse simpliciori et subtiliori IV 16, p. 249,11.

7) Corporis multiplicitas et uilitas. *a.* In corpore est multiplicitas et diuersitas maxima V 42, p. 333, 21. Corpus subtilius magis unitum III 57, p. 206,17. aliquid corporum est simplicius alio IV 2, p. 214,16. — *b.* Corpora sensibilia comparatione substantiarum intelligibilium in ultima uilitate et imperfectione III 57, p. 205,10. Aliqua corporum sensibilium sunt nobiliora aliis III 51, p. 195,4. — *c.* Corpus positum est in extremo inferiori IV 6, p. 225,24. V 12, p. 279,10. substantiae propinquiores corpori V 10, p. 288,14.

8) Corpus uniuersale et corpus particulare III 45, p. 180,4. 11. 25. Corpus uniuersale est simile corpori particulari (corpori hominis) III 45, p 180,4. c. 48, p. 208,18. essentia corporis uniuersalis non est extra essentiam corporum quae sunt intra ipsum III 50, p. 191,20. corpus particulare opus habet uniuersali III 45, p. 180, 25. — Materia uniuersalis in sensibilibus est corpus uniuersale I 17, p. 22,16. 22. Corpus uniuersale continetur substantiis spiritualibus II 24, p. 70,3. III 58, p. 208,16. corpus uniuersale absolutum exemplum substantiarum simplicium III 56, p. 203,9. substantia uniuersalis agit in corpus uniuersale, particularis in particulare III 45, p. 180,10. substantia uniuersalis componit et retinet partes corporis uniuersalis III 45, p. 180,1. — Termini aequidistantiae inter substantias simplices et partes corporis uniuersalis III 56, p. 203,14 sqq. — Motus corporis uniuersalis *cf.* n. 5 *b.*

9) Corporis cum anima necessitudo. *a.* Diuersitas corporis et animae V 3, p. 262,5. 11. Corpus animâ contentum, corpus animae ligatum *cf.* anima 14 *b. c.* Diffusio animae per omnes partes corporis III 52, p. 196,15. V 38,

substantiarum aliarum ex aliis III 46, p. 181,11; substantiae sustinentis praedicamenta III 51, p. 193,22; uoluntatis V 40, p. 330,2.

DESIDERARE. Diuersa et diuisa tam in superioribus quam in inferioribus desiderant conuenientiam V 35, p. 321,12. Hyle particularis desiderat formam particularem, anima sensibilis formas sensibiles, anima rationalis formas intelligibiles V 34, p. 319,20. 24. 25. Materia per lumen quod de unitate in eam fluit desiderat unitatem V 33, p. 314,4. 9; desiderat uoluntatem V 32, p. 318,2. materia prima desiderat recipere formam primam V 34, p. 320,14.

DESIDERIVM (*syn.* amor, appetitus, inquisitio). Desiderium non est nisi similium V 32, p. 317,23 (Discip.). Motus materiae et ceterarum substantiarum est motus desiderii V 33, p. 319,7. materia acquirit ab unitate desiderium ib. v. 9. desiderium materiae ad formam V 32, p. 317,18. Desiderium substantiarum circa dandi actionem III 13, p. 107,19. Desiderio uirtutis diuinae uires erexerunt se III 55, p. 201,6. Motus omnis mobilis est propter desiderium primi esse V 32, p. 317,21.

DESIGNARE. Materia est designata, forma designans V 23, p. 299,19.

DESTRVCTIO accidentis per separationem a sustinente V 22, p. 299,3. Destructio materiae et formae, nisi coniunctae sunt V 28, p. 307,18.

DESTRVERE. Remota anima (forma) destruitur corpus (formatum) V 9, p. 272,2 273,1.

DESVRSVM. Forma uenit ad materiam desursum, scilicet ex parte uoluntatis V 28, p. 308.2.

DETEGERE formam rei V 30, p. 313,18.

DETERMINATIO. Circumscriptum habet determinationem V 25, p. 304,2.

DEVIARE ab incepto I 1, p. 3,4.

DEVS (*syn.* aeternus, altus, antiquus, creator, dator, deitas, diuinus, essentia prima, excelsus, factor primus, largitor, magnus, potens, sanctus, scientia, uerbum, uirtus, unus, uoluntas). 1) De deo quaeritur tantum an est, non quid est nec quale est nec quare est V 24, p. 301,19. Deus proprietate non-theologica describi non potest III 11, p. 104, 16. Deus non est nisi ipsemet IV 19, p. 252,17; est esse uerum V 42, p. 335,15 (*cf.* largitor): est aeternus V 24, p. 301,14. Virtus dei penetrat omnia, existit in omnibus, agit in omnibus sine tempore III 15, p. 111,25. — Dei scientia V 27, p. 307,16; sapientia V 10, p. 275,1; gratia IV 20, p. 256,23; auxilium III 35, p. 160,20. IV 20, p. 256,23. V 43, p. 339,3; misericordia V 43, p. 339,4. — 2) Deus continet uoluntatem et quicquid materiae et formae est in ea sine comparatione et exemplo V 19, p. 293,19. — Totum est per scientiam dei et per intuitum eius et praeceptum V 27, p. 307,16. — Materiae primae et formae primae non est causa nisi deus qui creauit eas V 24, p. 301,10. Esse materiae et formae in scientia dei uniuscuiusque per se V 27, p. 306,25 sqq. esse materiae in sapientia dei quale sit V 10, p. 275,1. Forma erat in scientia dei per se V 27, p. 306,7. 16. 18. productio formae in materiam a deo V 6, p. 267,22. — Deus creauit substantias simplices V 24, p. 301,12. 14. Deus formauit substantiam, i. e. hunc mundum, et disposuit eum V 41, p. 332,2. — 3) Deus altus et sanctus V 6, p. 267,22; excelsus V 27, p. 307,16; excelsus et magnus V 27, p. 306,7. 17; excelsus et sanctus V 19, p. 293,9; sanctus III 15, p. 111,25.

DIALECTICVS. Ars dialectica I 1, p. 3,23.

DICIO. Esse materiae in dicione est V 31, p. 314,14.

DIFFERENTIA (*syn.* diuersitas). 1) Scientia differentiarum II 9, p. 40,8. Apprehensio generis et differentiae est ultimum ad quod intellectus peruenit IV 6, p. 223,18. Differentiae attinguntur sensibus III 41, p. 172,9. Quia genus est existens in forma intelligentiae et differentia in forma animae et superponitur genus existens in intelligentia super differentiam existentem in essentia animae: tunc anima percipit esse rei, i. e. definitionem, quia coniunguntur simplicia esse, i. e. genus et differentia, cum eius essentia III 41, p. 172,14. — 2) Omnis differentia per formam III 39, p. 169,1. IV 6, p. 224,2. differentia est forma V 8, p. 270,8. differentiae sunt formae constituentes IV 2, p. 216,5. 7. forma, scil. differentia substantialis constituens essentiam V 5, p. 264,19. — Differentia est praeter esse III 41, p. 172,16. non-esse, i. e. differerentiae propria accidentia,

disgregatus II 22, p. 64,19 (*cf.* discretus) unitates disgregatae II 22, p. 64,14.

DISPARATVS. Corpus et accidentia disparata sunt V 18, p. 292,6.

DISPERGERE. Forma dispergitur in materia subtili III 34, p. 159,6. formae sensibiles (corporales, materiae compositae) dispersae sunt III 23, p. 133,22. c. 24, p. 136,12. c. 41, p. 171,21. formae in intelligentia non sunt dispersae V 18, p. 291,3. 9 (*cf.* III 23, p. 133,21).

DISPERSE. Nouem praedicamenta habent esse in substantia composita disperse III 42, p. 172,26.

DISPERSIO substantiae corporalis III 23, p. 133,22.

DISPONERE. Deus disponit mundum secundum pulchrum ordinem V 41, p. 332,3. Voluntas disponit omnia V 38, p. 326,7.

DISPOSITIO diuersa, *opp.* idem genus III 53, p. 197,18. 198,1. Dispositio materiarum substantiarum simplicium IV 5, p. 220,13; mundi uniuersalis III 58, p. 209,9; uoluntatis V 40, p. 330,5.

DISPVTATIO. Haec praesens disputatio III 46, p. 182,19.

DISSIMILIS. Vnitas creata dissimilis ab unitate prima II 20, p. 61,8.

DISTANTIA I. Distantia factoris primi et ultimae facturae ex remotione similitudinis III 1, p. 74,7. — II. Distantiae insunt uocibus V 43, p. 336,14.

DISTARE. Omnia distantia medium habent III 2, p. 75,16.

DISTINCTIO (*syn.* separatio). Sensus apprehendit distinctionem formarum rerum II 4, p. 31,21. Intelligentia scit distinctionem omnium formarum II 4, p. 31,12. 21. Distinctio non est nisi propter materiam V 28, p. 308,8. Dist. facit esse finem V 28, p. 309,9. Dist. formarum rerum in semet ipsis II 4, p. 31,17; materiae et formae V 27, p. 306,11.

DISTINGVERE (*syn.* separare). Anima distinguit coniuncta V 18, p. 292,8. Cum formae omnium rerum sint distinctae apud intelligentiam, sunt distinctae in semet ipsis II 3, p. 31,10. c. 4, p. 31,18. — Materia et forma distinctae sunt V 42, p. 333,13. Distinguere formam a uoluntate difficile est V 28, p. 308,7. Essentia prima et eius proprietas non distinctae sunt V 42, p. 333,13.

DIVERSIFICARE. 1) Quicquid diuersificatur diuersitate rei alterius a se, qualitas formae eius pendet ex illa re secundum cuius diuersitatem diuersificatur III 18, p. 119,20. — 2) Composita diuersificantur in depictionibus coloribus figuris IV 16, p. 248,20. Factoris primi uirtus non diuersificatur in se ipsa III 55, p. 201,24. Formae sunt diuersificatae IV 7, p. 227,24. propter materiam IV 15, p. 245,6. 246,1. 4. V 26, p. 305,5. quomodo forma intelligentiae sciat se diuersificari ab aliis formis V 7, p. 268,22. 25. 26. Materiae diuersificantur IV 7, p. 227,25. materia cum magis descenderit, diuersificatur V 35, p. 321,4. Motus diuersificatur III 50, p. 192,9. Substantiae non diuersificantur in esse substantiarum I 6, p. 8,19. Vnitas diuersificatur IV 19, p. 252,6. uirtus unitatis diuersificatur propter materiam V 31, p. 315,22 (*cf.* 316,1). — 3) Diuersificari in claritate et perfectione III 18, p. 119,18; in esse substantiarum I 6, p. 8,19; in subiecto II 23, p. 67,9. — Diuersificari propter elongationem ab origine V 21, p. 296, 12. c. 26, p. 305,1 (*cf.* V 35, p. 321,4); propter materiam III 18, p. 119,24. IV 15, p. 245,6. 246,1. 4. V 26, p. 305,5. c. 31, p. 315,22.

DIVERSIFICATIO unitatis numeri IV 19, p. 252,8.

DIVERSITAS. 1) Cognitio diversitatis. Diuersitas rerum apud intelligentiam II 5, p. 33,11 (*cf.* III 3, p. 31,10. c. 4, p. 31,18. c. 16, p. 51,18. V 18, p. 292,10). Sensus cognoscit diuersitatem rerum etiam compositarum II 3, p. 27,27. c. 5, p. 33,12 (*cf.* II 4, p. 31,21. V 18, p. 292,8).

2) Causae diuersitatis. *a.* Diuersitas est per formam I 12, p. 15,21. 16,3. IV 1, p. 212,7. 20. c. 9, p. 231,14. V 30, p. 311,3. diuersitas manifesta per formas manifestas, occulta per formas occultas I 12, p. 15,18. — *b.* Materia sustinet diuersitatem I 10, p. 13,16. 27. V 22, p. 298,15. Diuersitas non est ex materia IV 9, p. 231,4. — Diuersitas formae non est propter formam in se ipsa, sed propter materiam quae eam sustinet IV 2, p. 215,14. c. 14, p. 242,10 sqq. c. 15, p. 246,10. V 35, p. 321,5, (exemplum IV 2, p. 215,17). Diuersitas actionis uoluntatis accidit ex materia V 37, p. 324,15 (*cf.* 325,10). — Motus diuersus est propter diuersitatem substantiarum recipientium eum, non propter diuersitatem uoluntatis in

mam III 18, p. 118,10, omne intelligibile in formam et formatum IV 6, p. 232,12. forma propter materiam IV 11, p. 237,5. Vnitas in substantia mundi diuisa II 21, p. 62,21.

DIVINVS. 1) Omnia oboedientia sunt mandato diuino III 46, p. 184,10. Virtus diuina finis est totius uirtutis III 55, p. 201,3; est supplementum et perfectio totius potentiae et maiestatis ib. v. 4; non debilitatur ib. v. 6 (*contra Discipulum, interrogantem* quomodo debilitetur uirtus diuina et commutetur ac corporetur III 55, p. 200,25). Voluntas est uirtus diuina V 38, p. 326,4. c. 43, p. 337,7. — 2) Homo, cum anima se subtiliauerit, fit diuinus V 35, p. 322,16. — 3) Scientia diuina (*i. e.* de deo) III 12, p. 105,15. 17. Probatio diuina III 12, p. 104,20. 28. 105,2. 3. 9. 11. 17. Propositio diuina, — non diuina III 12, p. 104,19.

DIVISIBILIS (*opp.* indiuisibilis). Res infinita non est diuisibilis III 3, p. 80,11. Materia est diuisibilis IV 11, p. 236,19. Multitudo diuisibilis ib. v. 18. Pars naturalis ex partibus substantiae mundi utrum diuisibilis sit an non II 17, p. 53, 8 sqq. Vnitas creata est diuisibilis II 20, p. 61,12. IV 14, p. 242,14. 16. — Diuisibilis usque in infinitum II 18, p. 57. 7. 9.

DIVISIBILITAS est proprietas secunda materiae IV 11, p. 237,5.

DIVISIBILITER. Nouem praedicamenta habent esse in substantia composita diuisibiliter III 42, p. 172,26.

DIVISIO. 1) Diuisio est propter elongationem ab origine unitatis V 31, p. 315,17. Diuisio quae accidit formis non est propter formam in se ipsa, sed propter materiam quae eam sustinet IV 14, p. 242,10 sqq. materia est causa diuisionis rerum IV 11, p. 236,20. Diuisio fit propter esse duorum IV 11, p. 237,9. Spiritualitas non est causa prohibens diuisionis IV 2, p. 214,9. — 2) Diuisio partis in sua quantitate, *opp.* diuisio in substantia et quantitate II 18, p. 56,27. — Diuisio accessit materiae et formae IV 6, p. 223,4. 6. diuisio formarum IV 14, p. 242,10. c. 15. p. 246,13; formae in materia II 13, p. 46,10; materiae a forma IV 2, p. 214,2. prima diuisio materiae IV 11. p. 237,9. Diuisio formae, i. e. differentiarum constituentium species et diuidentium eas II 13, p. 46,9. diuisio generis in species III 18, p. 118,12 (*cf. s. v.* coaequaeuus). — Diuisio corporis in septem partes III 44, p. 177,19; in substantia mensura figura ib. v. 20. — Diuisio consequitur spiritualitatem V 2, p. 214, 13; accidit intelligentiae III 56, p. 203, 20. diuisio substantiae spiritualis in intelligentia et anima IV 2, p. 213,26. diuisio substantiae simplicis in hyle et forma IV 3, p. 216, 10. diuisio intelligentiae et animae IV 2, p. 213,27. 214, 11; substantiarum et accidentium intelligibilium II 5, p. 33,9.

DIVISIVVS. Numerus diuisiuus II 22, p. 64,10.

DIVISVM (*cf.* diuidere). Omnia diuisa appetunt commisceri V 35, p. 321, 7. 10. 12.

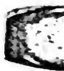
DIVISOR. Voluntas est diuisor V 42, p. 335,26. Forma eget diuisore ib.

DOLOR priuationis V 20, p. 310,6.

DONATRIX. Voluntas donatrix formae V 42, p. 335,23.

DVCERE ad esse II 13, p. 47, 3; ad effectum I 3, p. 5,10.

DVO (*cf.* binarius). 1) Natura duorum est alia a natura unius III 20, p. 126,2. 6. duo sunt post unum IV 6, p. 222,28. IV 11, p. 236,15; posita sunt sub uno V 23, p. 300,15. Omnia duo cum coniunguntur, fiunt aliud ab uno III 20, p. 126,6. — Duo sunt multitudo diuisibilis IV 11, p. 236,18. Quae sint proprietates duorum IV 11, p. 236, 15 sqq. — 2) Propter esse duorum fit multitudo et diuisio IV 11, p. 237,8. Creatum est duo V 12, p. 279,4. c. 25, p. 303,13. 304,10. Vnitas quae sequitur unitatem primam agentem est duo, scil. hyle subiecta et unitas sustentata V 23, p. 300,23. 26. — 3) Duo assimilatur materiae IV 11, p. 236,9. 237,14. c. 12, p. 237,19. proprietates duorum conueniunt materiae IV 11, p. 236,13. Anima rationalis est similis duobus IV 13, p. 239,7. Quaestio quid est habet instar duorum V 24, p. 302,10.

DVPLICATIO lineae II 22, p. 65,8; puncti ib. v. 5; superficiei ib. v. 10. Duplicationem perficere ib. v. 15.

DVPLICITAS. Aggregatio duplicitatis III 2, p. 77,7. 11. proportio duplicitatis ib. v. 12.

DVRABILIS. Actio durabilior sine tempore V 34, p. 320,21.

DVRARE sphaerarum III 50, p. 192,1.

E.

45, p. 179,15, colores et figurae in illis non ex coniunctione elementorum secundum aliquam proportionem IV 16, p. 248,15. 18. — Compositio et retentio elementorum III 44, p. 178,4.

ELEVARE. Eleuari per gradus substantiarum intelligibilium III 57, p. 205,8. Sol eleuatur V 33, p. 318,25.

ELEVATIO. Ascendere per eleuationem sui V 43, p. 338,18.

ELONGARE. Forma (lumen) elongatur ab origine IV 20, p. 253,21. c. 15, p. 245,8; substantia ab ordine originis unitatis V 42, p. 333,17; anima a receptione impressionum sapientiae V 41, p. 331,21. — Quomodo sit possibile ut aliquid possit elongari uel approximare rei infinitae III 55, p. 201, 19. (Discip.).

ELONGATIO. Elongatio formae ab origine IV 18, p. 251,24. V 21, p. 296,12. 297,24. c. 26, p. 305,2; *cf.* IV 18, p. 252,9. c. 20, p. 253,21; materiae ab origine V 21, p. 296,12; impressionis in materia ab origine V 41, p. 331,14; substantiae corporalis ab origine V 36, p. 324,5; inferioris a superiori III 51, p. 194,22; unitatis a superiori II 22, p. 62,18. Elongatio a primo esse V 32, p. 316,25; a factore primo V 34, p. 319,17. Elongatio luminis infusi in materia IV 14, p. 243,10. c. 18, p. 251,17. — Diuersificari propter elongationem ab origine *cf.* diuersificare 8, diuersitas 2 *c.* diuersus 1.

EMANARE ab origine III 24, p. 136, 6. V 41, p. 330,20.

EMANATIO aquae ab origine V 43, p. 336,1.

EMINVS coniungi, *opp.* cominus III 48, p. 186,20.

EMISSIO intellectus super rem intellectam, sensus super sensatum V 6, p. 267,23. 24.

ENS (*cf.* esse) non est genus generalissimum V 8, p. 269,24.

ERIGERE se ad intelligentiam III 42, p. 174,5; ad ultimum intelligibile III 56, p. 204,15; ad materiam primam uniuersalem III 57, p. 205,14; ad scientiam eius quod est ultra materiam et formam V 40, p. 329,5; ab inferiori ad superius III 46, p. 184,3. c. 56, p. 202,19. — Desiderio uirtutis diuinae uires erexerunt se III 55, p. 201,7.

ESSE (*cf.* ens). 1) **Quid et quale sit esse.** *a.* Esse est existentia formae in materia V 10, p. 274,19. esse usitatum non est nisi quod est compositum ex materia et forma V 11, p. 277,4 (*cf.* n. 2 *c*). proprie esse proprium est formae V 9, p. 273,19. 21. (*cf.* n. 2 *b*). — *b.* **Secundum esse** *opp.* **secundum opinionem.** Expoliare secundum esse et effectu, *opp.* secundum opinionem III 40, p. 169,24. diuidere in effectu et esse, *opp.* in opinione III 40, p. 170,1. — **Esse** *opp.* **essentia.** Vnitas in esse, *opp.* diuersitas in essentia V 27, p. 306,23. — *c.* Esse *opp.* **priuatio** III 50, p. 192, 23. V 6, p. 267,23: *opp.* priuatio, scilicet **non-esse** V 31, p. 315,1. esse *opp.* non-esse V 33, p. 319,10. *Modo ab hoc omnino diuerso esse et non-esse opponuntur* III 42, p. 172,6. 9 sqq., *quo loco esse significat* intelligibilia, non-esse sensibilia; *cf.* n. 7. — Inter esse et non-esse non est medium V, 10, p. 274,10 (quomodo esse et non-esse in materia simul coniungi possint *cf.* 2 *a* ε). — *d.* **Delectatio essendi**, *opp.* dolor priuationis V 29, p. 310,6. — *e.* Esse agens est **infinitum**, esse patiens **finitum** V 25, p. 303,27. esse finitum est in se V 23, p. 300,19. esse finitur per formam V 33, p. 300,19. — *f.* Esse duobus modis est: **esse in potentia**, quod est proprium materiae et formae uniuscuiusque per se, et **esse in actu**, quod est proprium materiae et formae cum uniuntur et componuntur V 9, p. 273,13 (*cf.* V 11, p. 276,24 sqq.). esse in actu est esse formae V 11, p. 277,7. esse formale, scilicet esse in actu V 31, p. 314,20 (*cf.* n. 2 *a*. *b*, *c*; n. 5).

2) **Esse materiae, formae, coniuncti.** *a.* **Esse materiae.** α) Quomodo materia exeat ad esse V 10, p. 276,1 sqq. — Esse materiae est in dicione V 31, p. 314, 13. — Materia non habet esse nisi **per formam** (ex forma, propter formam) IV 14, p. 241,11. V 8, p. 271,6. c. 9, p. 272,7. 25. c. 11, p. 276,22. c. 26, p. 305,19. c. 29, p. 310,4. c. 30, p. 313,20. c. 31, p. 314,21. c. 42, p. 334,11. materia non habet esse nisi ex applicatione (coniunctione) sui ad formam V 5, p. 265,23. c. 8, p. 271,1. 6 (*cf.* V 9, p. 273,21). non dicimus materiam habere formam, nisi cum conferimus ei formam spiritualem I 13, p. 16,21. esse materiae est ex esse formae V 31, p. 314,22. forma attribuit (dat) esse materiae V 9, p. 273,10. c. 31, p. 314,13. materia non potuit esse absque forma uno ictu oculi IV 4, p. 218,26. 219,4. c. 5, p. 221,6 sqq. V 27,

Res non habet esse nisi propter unitatem V 9, p. 273,4 (de materia *cf.* n. 2 *a β*). unitas multitudini dat esse IV 11, p. 235,20. Esse quo propinquius fuerit origini unitatis, erit eius actio magis una V 34, p. 320,20 (*cf.* n. 5 *b*). — Vnitas utrum in esse subsistat V 8, p. 270,1. Esse non est prius unitate V 9, p. 273,8 (*contra discipuli opinionem* V 9, p. 272,16: esse est ante unitatem, quia esse potest separari ab unitate, non unitas ab esse). — *b*. Substantialitas utrum in esse subsistat V 8, p. 270,1. Esse non praecedit substantiam IV 13, p. 240,20. — *c*. Bonitas quae est esse V 34, p. 320,15.

4) Quomodo esse fiat et quae sint eius causae. *a*. Esse est ex priuatione, scil. ex non-esse V 31, p. 315,1. Res non est nisi ex suo opposito V 31, p. 314,24. Priuatum absolute ad esse exire non potest V 10, p. 275,6. 7. Quomodo materia exeat ad esse V 10, p. 276,1 sqq. materia exit de non-esse ad esse V 33, p. 319,10. Productio formae in materiam de priuatione ad esse V 6, p. 267,22. — *b*. Esse actionis pendet ab esse uirtutis III 44, p. 179,9. — Esse naturae particularis est per uniuersalem III 45, p. 180,27. esse animarum particularium est per animam uniuersalem et intelligentiam uniuersalem III 45, p. 181,1. — Esse compositum est ex simplici esse V 14, p. 283,20. c. 15, p. 284,1. — Esse spissi et inferioris est ex esse subtiliori et superiori V 21, p. 297,2. Formae inferiores habent esse in formis superioribus esse simpliciori IV 6, p. 249,6. esse omnis inferioris in superiori III 42, p. 174,17. — Quicquid est, est in essentia perfectionis et plenitudinis III 42, p. 173,20. — c. Esse formarum in se ipsis est ex esse formae intelligentiae V 15, p. 283,21. c. 21, p. 297,8. forma intelligentiae dedit omni formae esse V 15, p. 286,16; continet omnes formas totius esse V 21, p. 296,23 (*cf.* p. 297,6). Omne quod est in intelligentia, esse simplex est V 15, p. 286,4. (*cf. Add. et Corrig.*) — Actio formae primae in toto est esse V 21, p. 292,16. 17; *cf.* n. 2 *b γ*. — *d*. Esse non est impressio IV 13, p. 240,19. 20, sed fit creatione ib. v. 21. Creatio est acquisitio essendi V 42, p. 334,7. Creator creauit esse compositum ex materia et forma V 40, p. 329,4. — Esse omnium est ex uoluntate V 39, p. 327,16. materia et forma indigent uoluntate ad habendum esse V 31, p. 314,5. uoluntas agit in materia intelligentiae esse V 37, p. 324,19. Esse rerum in essentia uoluntatis non est, nisi in quantum sunt causatae ab ea IV 20, p. 256,15. — Quia deus est esse uerum, oportet ut esse fluat ab eo V 42, p. 335,15. — Origo essendi V 42, p. 335,16.

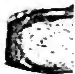
5) Esse quotuplex sit. *a*. Genera entium. In esse non sunt nisi haec tria: materia et forma, essentia prima, uoluntas I 7, p. 9,28. cur hoc sit I 7, p. 10,1. Esse ab extremo supremo usque ad extremum infimum distinctum est quatuor ordinibus, scilicet an est, quid est, quale est, quare est V 24, p. 301,16. Esse distinguitur in necessarium, possibile, impossibile V 24, p. 302,17. Esse patiens est oppositum agenti; esse agens est infinitum, esse patiens finitum V 25, p. 303,27. Esse aut est sensibile aut intelligibile IV 5, p. 221,14. V 8, p. 271,10. — *b*. Gradus perfectionis. Forma dignior est nomine et intellectu esse quam materia V 5, p. 265,24. Substantia est dignior esse quam accidens, quantitas quam qualitas V 42, p. 335,18. 19. — Esse quo propinquius fuerit origini essendi, erit fortius lumen et stabilius in esse V 42, p. 335, 16. esse quo magis ascenderit et propinquius fuerit origini unitatis, erit eius actio magis una et durabilior sine tempore V 34, p. 320,20. esse quo magis ascenderit, fient pauciora motus et desideria ib. v. 18. — Formae inferiores habent esse in formis superioribus esse simpliciori et subtiliori IV 16, p. 249,6. — *Cf. praeterea* V 24, p. 301,16 sqq. — Primum esse *cf.* n. 6. — *c*. Esse materiae et formae III 50, p. 190,17. IV 6, p. 223,7. V 4, p. 263,10. c. 31, p. 314,22 (*cf.* V 4, p. 263,5); materiae et formae separatim V 27, p. 306,4; materiae et formae in scientia dei uniuscuiusque per se V 27, p. 306,25; materiae uniuersalis V 11, p. 277,11. 14. c. 12, p. 277,21. 25. 279,17. 18; formarum rerum V 15, p. 283,21. omnium formarum V 19, p. 294,2. c. 21, p. 297,8; formae primae V 23, p. 300,4; formae uniuersalis V 11, p. 277,12. 15. c. 12, p. 277,22. 25. 279,17. 19; formae intelligentiae V 15, p. 283,22. c. 21, p. 297,8. — Esse actionis III 44, p. 179,9; animarum particularium III 45, p. 181,1; caloris in igne III 46, p. 183,3; corporum III 57, p. 208,10; inferioris III 42, p. 174,17. V 21, p. 297,2; intellectus (*i. e.* notionis) in anima V 10, p. 275,1; intelligentiae uniuersalis, — particularis IV 4, p. 220,8; motus III

essentism materiae uniuersalis et formae uniuersalis uniuscuiusque exspoliatae ab altera V 43, p. 337,14.

3) Essentiae quomodo fiant. *a.* Altiores substantiae dant inferioribus essentias suas III 53, p. 198,25. Substantia uniuersalis attribuit particulari essentiam III 45, p. 180,10. — Applicatio essentiae cum essentia, donec fiunt unum V 7, p. 268,4. — *b.* Essentia superioris est in inferiori V 30, p. 313,4. Essentiae formarum quae sunt in forma uniuersali sunt in essentia formae uniuersalis V 13, p. 280,7. 9. — Anima est extra essentiam intelligentiae III 54, p. 199,5. 9. 13. — *c.* Essentiae substantiarum non sunt defluxae, sed uires earum et radii III 52, p. 196,5. essentiae substantiarum altiorum non minuuntur propter generationem substantiarum inferiorum III 54, p. 199,23.

4) Essentia quotuplex sit. *a.* Essentia prima *cf.* n. 5. — Essentia quae non habet initium nec finem V 30, p. 312,17. essentia aeterna IV 6, p. 224,3; altissima IV 19, p. 253,2 (*cf.* v. 4); infinita III 6. p. 91,10. 13. IV 6, p. 224,3; interminabilis III 20, p. 127,15; perfectionis et plenitudinis III 42, p. 173, 20. — Essentia creatoris V 30, p. 312,18. 313,1; factoris primi III 3, p. 80,10. c. 6, p. 90,24. c. 8, p. 94,22. c. 9, p. 96,23. 97,1. 2. 5. 6. 13. c. 10, p. 100,3. c. 17, p. 116,17. V 42, p. 333,8: uirtutis agentis (*i. e.* diuinae) IV 20, p. 254,21; uoluntatis III 16, p. 113,13. 16. c. 57. p. 205,25. 206,2. IV 20, p. 254,25. 255,22. 256,10. 14. 15. V 32, p. 318,1. 3. c. 40, p. 329,26. c. 41, p. 331, 2. — *b.* Essentia eorum quae sunt I 12, p. 15,16; eius in quo est V 11, p. 235,23. — Essentia accidentium III 53, p. 198,7; animae I 3, p. 5,20. 28. c. 8. p. 11,1. 17. III 23, p. 132,21. c. 25, p. 138,27. c. 37. p. 163,4. V 26, p. 305,13; causati V 24, p. 301,11; compositi V 16, p. 287,16; corporum III 48, p. 186,22. c. 50, p. 191,23. IV 14, p. 241,23, corporis uniuersalis III 50, p. 191,20; esse uniuersalis I 5, p. 7,16; formae (formarum) V 4, p. 263,8. c. 9, p. 273,15. c. 13, p. 280,7. 9 c. 16. p. 287,10. c. 24, p. 303,6. c. 39, p. 327,19, omnis formae V 21, p. 296,18. 297,10, formae uniuersalis IV 10, p. 233,18. V 1, p. 257,10. c. 4. p. 263, 5. c. 43, p. 337,14; hominis I 2, p. 4,5. 10; intelligentiae II 3, p. 31,10. c. 4, p. 31,16. III 25, p. 138,27. c. 54, p. 199,5. 8. 13. V 1, p. 258,19. c. 2, p. 261,14, c. 4, p. 264,8. 10. 11. c. 5. p. 264,15. 18. c. 12, p. 280,24. c. 13, p. 280,19. 22. 24. 281,3. 8. c. 14, p. 282,1. 6. 8. 11. 15. 17. c. 15, p. 284,12. 13. 19. 286,6. c. 16, p. 286,13. 288,8. c. 21, p. 297,9. c. 26, p. 305,14; luminis III 35, p. 159,21; materiae I 12, p. 15,15. IV 4, p. 219,2. c. 5. p. 221,24. c. 14, p. 241, 21. V 4, p. 263,6. c. 5, p. 264,15. c. 9, p. 273,5. 14. c. 14, p. 282,20. 21. c. 17. p. 289,4. c. 24, p. 303,6. c. 39. p. 327,19, materiae primae V 29, p. 309,9, materiae uniuersalis IV 10, p. 233,18. V 1. p. 257,10, c. 4, p. 263,5. c. 43, p. 337,14; perfectionis et plenitudinis *cf. a*; quantitatis II 16, p. 51,16. IV 14, p. 241,24; rei V 9, p. 272,26. 273,2, omnis rei IV 11, p. 236,25. V 21, p. 296,18. 297,15, rei recipientis actionem uirtutis III 55, p. 202,7; rotarum III 50, p. 191,5; solis IV 20, p. 255,5; substantiae II 16, p. 51,6. 7, substantiarum III 52, p. 196,5. IV 18, p. 251,3, substantiae altioris III 54, p. 199,23, substantiae compositae III 25, p. 139,18. 140,3. 14, substantiae corporalis III 18, p. 120,20. c. 26, p. 142,23. c. 57, p. 208,2, substantiae simplicis III 15, p. 111,12. c. 22, p. 131,17. c. 25, p. 139,4. 16. 23. 140,19. 22. c. 26, p. 142,22. c. 29, p. 149,22. c. 36, p. 161,25. c. 52, p. 196,7. V 24, p. 301,6, substantiae spiritualis III 18, p. 121,2. c. 57, p. 208,3 (*cf. Add. et Corrig.*). IV 4, p. 218,2; superioris V 30, p. 313,4; unitatis III 33, p. 155,18; uirtutis III 55, p. 202,7, uirtutis agentis *cf. a*; uoluntatis *cf. a*. — *c.* Essentia aeterna, altissima *cf. a*: extensa III 20, p. 127.17. 18; finita III 9, p. 96,18. 20. 97,9. 12. 14. 15. 16. c. 52, p. 196,7; formata III 14, p. 109,11; infinita, interminabilis *cf. a*; occulta (*i. e.* materia prima uniuersalis) I 12, p. 15,22; prima *cf.* n. 5; proprietatis essentialis, proprietatis extrariae V 42, p. 334,15. 17; terminabilis III 18, p. 120,24. 25. 28. p. 121,1.

5) Essentia prima (essentia prima et sancta V 42, p. 333,12. *Alia* n. 4 *a. Aliquotiens uox* essentia *sola, non addita uoce* prima, *essentiam primam significat, uelut* I 5, p. 6,23. 7,8. 12. V 42, p. 333,4. 5). — *a.* Scientia de essentia prima I 4, p. 6,16. c. 7, p. 9,21: est tertia pars sapientiae I 7, p. 9.26. 10,13. V 1, p. 257,13. c. 36, p. 322,24. Scientia essentiae est impossibilis I 5, p. 6,23. 7,8. ascensio ad essentiam primam impossibilis est, ascensio ad id quod sequitur difficilis ualde V 35, p. 322,7. Essentiam primam scire

animae ad inquirendum scientiam exemplum motionis materiae ad recipiendum formam V 32, p. 316,18. Locutio exemplum creationis V 43, p. 336,25. — Formae corporales exemplum spiritualium III 24, p. 136,5; res sensibiles intelligibilium III 56, p. 203,4; sensus intelligentiae V 3, p. 262,1; formae corporales uisae a uigilante formarum animalium apprehensarum in somno; has formarum intelligibilium interiorum IV 16, p. 247,22. — Lumen solis exemplum formae IV 2, p. 215,17. Resultatio formae in speculo exemplum sigillationis formae in materia V 41, p. 330,25. — Caelum et terra sunt exemplum diuersitatis motus secundum propinquitatem ad primum esse aut elongationem V 32, p. 317,2. — Deus continet uoluntatem sine exemplo V 19, p. 293,11. — *d.* Exemplum coloris et quantitatis II 17, p. 55,23; unitionis coloris et figurae cum quantitate II 5, p. 33,21; essentiae primae I 7, p. 10,10; fluxus formae a substantia simplici et eius actionis in substantiam compositam III 16, p. 112,25; luminis infusi in materia IV 14, p. 243,12; materiae et formae I 7, p. 10,7. V 3, p. 261,23; applicationis materiae et formae V 6, p. 267,13; materiae et formae uniuersalis V 2, p. 261.1; diuersitatis materiae et formae uniuersalis V 4, p. 263,23; simplicitatis et corporeitatis substantiae II 21, p. 63,7. c. 23, p. 66,22; influxionis substantiarum III 13, p. 108,12; diuisionis substantiarum et accidentium intelligibilium II 5, p. 33,9; ordinis substantiarum intelligibilium (simplicium) III 56, p. 203,7. 12; uoluntatis I 7, p. 10,9; infusionis uoluntatis in substantiis V 38, p. 326,9; infusionis uoluntatis simul cum forma in materia V 38, p. 327,7. — *Praeterea haec tamquam exempla adhibentur:* aer, anima, applicatio, aqua, auicula, auis, caelum, calor, charta, color, corpus, exitus, figura, flamma, forma, ignis, intelligentia, liber, lumen, nauicula, pannus, plumbum, punctum, radius, scriptor, scriptura, sol, speculum, tabula, terra, tonus, transitus, uerbum, uitrum, uolumen. — **II.** Exemplum *syn.* exemplar. Exemplum et exemplatum conueniunt V 43, p. 336,25.

EXERCITARE. Anima in sensibilibus exercitatur V 42, p. 322,20.

EXIRE (*syn.* egredi, procedere) de potentia ad (in) effectum I 3, p. 5,16. 21. 23. II 13, p. 46,4. III 4, p. 83,6. c. 6, p. 90,18. c. 20. p. 127,25. V 8, p. 271; 25. c. 27, p. 307,2; de non-esse ad esse V 33, p. 319,10; ad esse V 10, p. 275,7. 8. 276,2. 3; a dolore priuationis ad delectationem essendi V 29, p. 310.6.

EXISTENTIA (*syn.* esse, subsistentia). 1) Existentia essentiae omnium rerum non est nisi ex materia et forma V 39, p. 327,19. Existentia materiae et formae est ex uoluntate ib. v. 20. Omnis forma ad existentiam suam eget materia quae sustineat eam II 19, p. 59,7. — 2) Existentia accidentium simplicium in substantiis simplicibus II 15, p. 50,7. existentia animarum particularium est per animas uniuersales et intelligentiam uniuersalem III 45, p. 181,1. existentia colorum et figurarum in superficiebus, superficierum in corporibus II 15, p. 50,5; formae in materia V 10. p. 274,19; omnium formarum in materia prima V 18, p. 291,23; formarum corporalium in substantia simplici III 28, p. 144,21; formarum sensibilium in forma (substantia) animae III 40, p. 170,21. c. 41, p. 171,18. — III 43, p. 174,23. 175,5. existentia formarum in intelligentia comparabilis est existentiae earum in anima et existentiae nouem praedicamentorum in substantia V 18, p. 291,16. existentia intelligentiae per id quod supra eam est V 1, p. 259,11; materiae et formae uerbi simul V 43, p. 336.24; multarum rerum in una III 32, p. 153,10. c. 43, p. 175,3; naturae particularis per uniuersalem III 45, p. 180,27; substantiarum simplicium aliarum in aliis II 15, p. 50,3. c. 16, p. 50,16. III 56, p. 203,3.

EXISTERE actu V 23, p. 300,4. 6; per se V 23, p. 300,2. 4. Existens per se est sustinens, non existens per se sustentatum V 25, p. 304,12.

EXISTIMARE, *opp.* scientia II 3, p. 29,9. 14. Anima formam ueritatis non perfecta cognitione cognoscit, sed existimat ib. v. 9.

EXISTIMATIO, *i. e.* uis imaginans III 37, p. 164,10. 13. actio secundum opinionem uel existimationem III 13, p. 106,16. existimatio est mansio in cognoscendo III 37, p. 164,12. In existimatione subtiliantur et attenuantur formae sensibiles ib. v. 13.

EXITVS in effectum I 3, p. 5,11. V 10, p. 274,5. c. 27, p. 307,14. c. 41, p. 332,18; essentiae ab essentia III 54, p.

EXVERE (*syn.* spoliare, exspoliare). Formae exutae a suis materiis III 81, p. 151,23.

F.

FABRICA totius, scilicet corpus uniuersale et substantiae spirituales continentes illud III 58, p. 208,15.

FACILIS. Cum anima receperit formam intelligentiae uniuersalis, erit facilis ad agendum V 84, p. 320,4.

FACTOR (*syn.* auctor). I. Omnis factor facit simile sibi III 2, p. 76,25. Factor tantum, *opp.* factum tantum III 3, p. 79,23. factor et aetor III 13, p. 106,22. — Factor corporis uniuersalis est unus III 45, p. 180,7. Voluntas est factor V 37, p. 325,22.

II. Factor primus. 1) Nomina. Factor primus cuius excelsum nomen est I 11, p. 14,23; excelsus et sanctus III 13, p. 107,11. c. 57, p. 208,1. IV 15, p. 245,10; sublimis et sanctus V 25, p. 303,21. c. 27, p. 327,13; sublimis et magnus V 24, p. 302,19.

2) Scientiam de factore primo secundum suas proprietates iam habuimus, quamuis non est definitus III 11, p. 103,23. considerare proprietates factoris primi et proprietates substantiae praedicamentorum III 11, p. 102,25. Definitiones terminorum in probationibus de factore primo factis aut sunt de proprietatibus essentiae ipsius, aut ex operibus quae dicuntur de ipso, aut ex proprietatibus eorum quae non dicuntur de ipso III 11, p. 103,28.

3) Essentia et proprietates factoris primi. *a.* Essentia factoris primi *cf.* essentia 4 *a.* Proprietates factoris primi III 11, p. 102,25. 103, 24. — Factor non factus est primum siue principium rerum II p. 42,12. III 1, p. 73,18. c. 10, p. 100,11; est initium omnium rerum III 2, p. 75,10; est summus finis I 11, p. 14,23. — Praeter factorem primum nihil est nisi materia et forma IV 6, p. 225,7. — *b.* Est necessarius, unus, simplex. α) Factor pr. est esse necessarium V 24, p. 302, 19. 303,8. — β) Factor pr. est unus uerus, sine multiplicitate III 2, p. 76,15 (*cf.* IV 6, p. 224,20). — γ) Essentia factoris primi non diuiditur III 3, p. 80,10. Factor est essentia designata essentialiter V 42, p. 333,8. in essentia factoris primi non est accidens III 10, p. 100,8. in factorem primum non cadit genus species differentia proprium accidens III 11, p. 103,18. — *c.* Est infinitus, immobilis, supra actum et formam. α) Factor pr. est infinitus III 6, p. 91,21. 28. c. 8. p. 95,13. 19. 96,7. 14. c. 9, p. 96,23; non est definitus III 11, p. 103,25; est locus infinitus III 8, p. 95,28. — β) Factor pr. non est mobilis III 7, p. 92,7. 93,6. 94,13; non est patiens III 8, p. 95,3. essentia factoris primi non recipit passionem III 8, p. 94,22. — γ) Factor pr. non est in effectu III 4, p. 83,17. Essentia factoris primi non habet formam III 6, p. 90,24. — *d.* Est supra sempiternitatem, perfectus, omnium sciens et potens, ubique praesens. α) Factor pr. est supra sempiternitatem III 3, p. 79,1. — β) F. pr. est sufficiens et perfectus V 25, p. 303, 22. — γ) Scientia factoris primi est ad omnia III 57, p. 207,27. omnia fixa sunt in scientia factoris primi III 57, p. 208,1. — δ) Virtus factoris primi (essentialis) non est finita III 55, p. 201,16. 22; non comprehenditur loco ib. v. 20; penetrat per totum III 16, p. 114,4. Omnes substantiae sunt oboedientes actioni factoris primi III 13, p. 107,16. forma est obtemperans factori primo III 14, p. 108,25. Factor primus est in omnibus quae sunt et nihil sine eo esse potest III 16, p. 114,5. — *e.* Voluntas factoris primi. Subsistentia materiae uniuersalis et formae uniuersalis in uoluntate factoris primi III 32, p. 153,8. — *f.* Differentia factoris ab essentiis rerum creatarum. α) Differentia inter factorem et factum, quia factor est essentia designata essentialiter, et factum est duae essentiae V 42. p. 333,7; *cf.* IV 6, p. 224,20. 225,5. — β) Factor pr. non est capax alicuius nec coniunctus ei III 2, p. 78,21. c. 3, p. 79,9. Essentia factoris primi non est iuncta substantiae simplici III 9, p. 96,24, neque substantiae praedicamentorum III 9, p. 97,1. 5. Forma sustentata in substantia praedicamentorum non est in essentia factoris primi III 10, p. 100,4. substantia praedicamentorum non mouetur in factore primo III 2, p. 78, 23. c. 8, p. 96,2. 8. Factor pr. distat a substantia praedic. III 2, p. 75,13. 21. ratio distantiae inter factorem primum et ultimam facturam est remotio similitudinis et talitatis III 1, p. 74,7. Factor pr. est oppositus substantiae praed., quia ipse est factor tantum, illa facta tantum III 3, p. 79,22.

4) Actio factoris primi. *a.* Factor primus est mouens III 7, p. 93,19;

natura corporis II 16, p. 53,3; est diuersa a colore et corpore, licet unita in esse II 5, p. 33,15; a corpore non simpliciter separatur II 1, p. 25,3. comitatur corpus uniuersaliter V 19, p. 293,20. figura propria separatur a corpore II 1, p. 25,4. c. 8, p. 39,17. — Figura est medium ad apprehendendum corpus IV 13, p. 239,11. — 3) Figura sustentatur in quantitate II 5, p. 34,6. 9. IV 8, p. 229,13. c. 15, p. 246,27. V 19, p. 294,10. applicatio figurae cum quantitate II 24, p. 70,13. III 57, p. 206,12. figura continet quantitatem III 56, p. 203,21; est finis formae quantitatis et terminus circumdans eam II 8, p. 38,20. — Subsistentia figurarum in superficie II 14, p. 48,20. c. 15, p. 50,5. — 4) Figura non imprimit suum simile in obstans III 15, p. 110,2. — Substantia composita acquirit figuras a simplici III 17, p. 116,4. 6. c. 19, p. 122,2. 7. 15. c. 20, p. 128,15. c. 22, p. 130,2. figurae in substantia composita actae (impressae) a simplici III 16, p. 112,17. c. 19, p. 122,14. c. 25, p. 138,22. c. 34, p. 157,26. figurae in animalibus herbis lapidibus non ex coniunctione elementorum secundum aliquam proportionem, sed ex impressione animae et naturae IV 16, p. 240,10. 15. 18. Voluntas acquirit materiae corporis figuram V 38, p. 326,19. — 5) Figurae nec corporales absolute nec spirituales absolute III 16, p. 112,14. 16. 18. Figurae sensibiles, — intelligibiles V 41, p. 332,5. 6. In figura corporali est figura spiritualis III 24, p. 135,24. figura spiritualis subsistit in substantia spirituali III 24, p. 136,1. figurae corporales sunt in anima spiritualiter III 24, p. 138,8. figura in substantia simplici modo subtiliori et simpliciori quam in substantia composita III 25, p. 140,25. 141,2. — Scientia intelligentiae quomodo sit figura II 8, p. 39,1. — 6) Anima sensibus apprehendit figuras sensibiles V 41, p. 332,5. — Figura occultior colore V 20, p. 294,22. Anima cum penetrauit colorem, pertingit ad figuram III 56, p. 203,24 (*cf.* p. 204,1). — Anima per figuras sensibiles apprehendit figuras intelligibiles V 41, p. 332,6. — Intelligere figuras libri (*i. e.* materiae) per intellectum V 43, p. 338,2. — 7) Si quid figuratur omnibus figuris, in essentia eius est omnis forma III 22, p. 131,15. — Figurae accidentium III 37, p. 164,20. — Substantia animae ordinatur contra figuram III 56, p. 203,20.

II. Figurae logicae I 1, p. 3,2. III 12, p. 104,26.

FIGVRARE. Corpus est essentia figurata II 1, p. 23,9.

FIGVRATIO. Figurationes apparentes in substantia praedicamentorum III 11, p. 103,3; substantiarum aliarum ex aliis III 46, p. 181,12. Forma est sequens materiam in figuratione III 34, p. 158,24.

FINALIS. Causa finalis generationis hominis I 4, p. 6,5.

FINIRE (*syn.* terminare). Esse finitur per formam V 23, p. 300,19. Omne sensibile et intelligibile finitur per suam formam et figuram V 29, p. 309,22.

FINIS. 1) Finis est defectus uirtutis principii et terminatio II 21, p. 63,5. Quod initium habet, finem habet IV 15, p. 245,11. c. 20, p. 253,22. Distinctio facit esse finem V 28, p. 309,9. Finis non potest conuenire principio II 21, p. 63,4. finis non est sicut principium (initium) IV 15, p. 245,12. c. 20, p. 254,7. 9. finis est debilior IV 15, p. 245,15. — 2) Factor primus est finis I 11, p. 14,23. Virtus diuina est finis totius uirtutis III 55, p. 201,3. Essentia creatoris finem non habet V 30, p. 312,18. Res quae non habet finem essentiae aut uirtutis IV 19, p. 252,13. — 3) Materia uniuersalis et forma uniuersalis sunt finis rerum IV 6, p. 223,19; sunt finis ultimus omnium quae creata sunt V 1, p. 257,14. c. 4, p. 262,19; sunt finis substantiarum in simplicitate et spiritualitate ib. v. 15. — Materia uniuersalis est finis occultus I 11, p. 14,23. 26; est finis rerum sensibilium II 6, p. 34,22. omnes substantiae pendent ex uno fine, i. e. materia uniuersali IV 9, p. 231,10. — Vltimus finis materiae II 13, p. 46,7. materia non habet finem V 6, p. 267,5 (Discip.). — Forma habet finem IV 20, p. 253,22. finis formae IV 20, p. 254,7. 9. forma non habet finem V 6, p. 267,5 (Discip.). — 4) Essentia substantiae simplicis non habet finem III 15, p. 111,12. substantia spiritualis non habet finem corporalem II 23, p. 69,24. substantia intelligentiae non habet finem, eo quod simplex est et non temporalis III 57, p. 206,5. — Forma quae sustinetur in substantia spirituali est in fine simplicitatis et spiritualitatis IV 2, p. 215,16. — Substantia praedicamentorum est subiectum finis unitatis II 21, p. 63,3. — 5) Intellectus actionis et

tia III 25, p. 138,14. forma corporalis non fluxit ab essentia substantiae simplicis, sed est deducta ex forma eius III 36, p. 161,25 (*cf.* 162,3. 7). — 4) Forma substantiae simplicis fluit necessario III 20, p. 127,6. uires fluentes necessario III 25, p. 141,7. — Substantiarum aliae fluunt in nontempore, aliae in tempore III 13, p. 108,1.

FLVXVS (*syn.* effluxio, influxus; *cf.* fluere *et quae ibi laudantur*). Fluxus substantiarum aliarum ex aliis III 45, p. 181,8. proportio substantiarum in dando fluxum III 13, p. 108,2. fluxus substantiarum intelligitur motus et desiderium earum circa dandi actionem III 13, p. 107,19. Fluxus rei non est ex eo quod ipsa sit accidens III 53, p. 198,2. 4. — Primus fluxus qui effluit a uoluntate III 52, p. 196,11. — Forma est defluxa in materiam fluxu uiolentiae et necessitatis V 33, p. 318,9. exemplum fluxus formae a substantia simplici III 16, p. 112,25. — Materia quae proximior est fluxui uirtutis est paratior ad recipiendum eius actionem III 55, p. 202,10. Fluxus est propter subtilitatem luminis et uirtutis III 53, p. 198,6.

FONS (*syn.* origo). Prima forma uniuersalis est fons totius specialitatis II 20, p. 60,20. Factor primus est fons coercens omne quod est, ambiens et comprehendens III 13, p. 107,14.

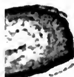
FORMA I. *i. e.* figura. Forma est finis corporis IV 20, p. 253,28 (*cf.* V 29, p. 309,23: figura est extremitas corporis). Videre formam tamquam formas depictas V 35, p. 321,23. Forma hominis, i. e. compositio membrorum eius I 7, p. 10,8.

FORMA II. *opp.* materia.
A. Dicta de forma generaliter. 1) Cognitio de formis. 2) Forma quid sit. 3) Formae cum materia necessitudo. 4) Formae quomodo fiant. 5) Formae actio. 6) Formae cum unitate necessitudo. 7) Formae ad factorem primum et uoluntatem ratio. 8) Formae quamuis subtilitate simplicitate perfectione diuersae, tamen multis modis in unum coeunt. *B.* Forma uniuersalis. 9) Nomina. 10) Cognitio formae uniuersalis. 11) Forma uniuersalis quid et qualis sit. 12) Omnes formae conueniunt in forma uniuersali. 13) Formae uniuersalis cum materia uniuersali necessitudo. *a.* Omnia praeter factorem primum resoluuntur in materiam et formam uniuersalem. *b.* Materia et forma uniuersalis diuersae diuersitatisque principium. *c.* Forma uniuersalis quodammodo est dignior materia, quodammodo minus digna. *d.* Materia uniuersalis et forma uniuersalis quomodo coniungantur. *e.* Formae uniuersalis in materia uniuersali effectus quales sint. *f.* Forma uniuersalis quomodo ipsa ex materia pendeat. *g.* Formae uniuersali et materiae uniuersali coniunctis aliquid compositum fit, cui esse proprie conuenit. *h.* Formae uniuersalis et materiae uniuersalis qui sit ordo in uniuerso. 14) Esse formae uniuersalis quale sit. 15) Origo formae uniuersalis. 16) Forma uniuersalis qua ratione finita, qua infinita sit. 17) Formae uniuersalis ab initio ad finem descensus. 18) Forma uniuersalis in se spiritualis, quomodo crassescat. 19) Forma uniuersalis in se simplex et una, quomodo multiplex et diuersa fiat. 20) Actio formae uniuersalis. 21) Forma uniuersalis est lumen. 22) Formae uniuersalis ad Deum, unitatem, uoluntatem ratio. 23. Intelligentiae cum forma uniuersali necessitudo. 24) Formae uniuersales. 25) Formae uniuersalis ad particularem ratio. *C.* Forma intelligibilis. 26) Nomina. 27) Cognitio formarum intelligibilium. 28) Formae intelligibiles quales sint. 29) Formarum intelligibilium cum materia formisque corporalibus necessitudo. 30) Origo formarum intelligibilium. 31) Formae intelligibiles in forma uniuersali et in anima, intelligentia, uoluntate. 32) Forma animalis. *D.* Forma sensibilis. 33) Nomina. 34) Cognitio formarum sensibilium. 35) Formae sensibiles quales sint. 36) Formarum corporalium cum materia substantiaque composita necessitudo. 37) Origo formarum sensibilium. 38) Formae sensibilis cum intelligibili necessitudo. 39) Formarum sensibilium ad substantias simplices, animam, intelligentiam uoluntatem, factorem primum ratio. *E.* Formae uariae diuisiones. 40) Formarum diuisiones. 41) Formarum uaria genera.

A (n. 1—8). Dicta de forma generaliter.

1) Cognitio formarum (*cf.* n. 10. 27. 34). *a.* Scientia et cognitio ex forma est III 23, p. 133,7. IV 14, p. 243,5. Cognoscendo formam cognoscitur quid sit res IV 3, p. 217,6. Sensu aut intellectu non apprehenditur nisi forma IV 3, p. 217,3. sensus aut intellectus non applicantur nisi formae sensibili aut intelligibili V 8, p. 271,11. quod non habet formam, non subiacet sensui II 17, p. 55,8. Forma non percipitur a substantia, nisi unitione earum III 3, p. 152,2. — *b.* Cur formarum aliae sint manifestiores, aliae occultiores V 20, p. 291,18 sqq.; *cf.* III 31, p. 159,5 sqq. Materia prima est summum occultum et formae sensibiles summum manifestum I 15, p. 19,20. Quare facta fuerit forma manifesta et materia occulta V 26, p. 305,7 sqq. — *c.* Forma in nonmateria non est sensibilis II 19, p. 59, 10. 12. formae quae subsistunt in substantia composita non percipiuntur nisi in corporibus III 17, p. 118,4.

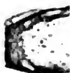
2) Forma quid sit. *a.* Proprietates formae uniuersalis, quae inueniuntur in formis eorum quae sunt, sunt subsistere in alio et perficere essentiam illius in quo est et dare ei esse I 13, p. 16,9. — *b.* Forma differt a materia eo quod materia est sustinens et forma sustentatum V 2, p. 259,25. 260,1. c. 23, p. 299,16. c. 33, p. 318,7. c. 42, p. 334,5. forma opus habet sustinente cui

b. 13 *h* ε. omne quod est, quo superius est, formae similius est III 3, p. 81,17. — Substantia inferior est forma superiori IV 9, p. 230,20. 231,5. Materia magis corporea est forma simpliciori IV 8, p. 229,23. materia substantiarum corporalium est forma spirituali IV 8, p. 230,5. Manifestum est forma occulti IV 8, p. 230,4. 7. — *e*. Omnis forma ad subsistentiam suam opus habet materia quae sustineat eam II 19, p. 59,2. 7. forma non est in nonsustinente III 17, p. 117,12. *Cf.* n. 13 *f* α. — *f*. Forma, quae in se est spiritualis, materiae coniuncta fit corporea. (*cf.* n. 18). Formae sunt in se ipsis simplices et spirituales III 29, p. 148,4. Formae incorporantur propter applicationem suam ad substantiam (materiam) corpoream III 28, p. 144,23. c. 29, p. 148,5. forma superfusa super materiam a substantia simplici est corporalis III 34, p. 158,25. forma est sequens materiam in lineatione et figuratione eius III 34, p. 158,24. Si materia fuerit subtilis, forma diffundetur in ea et dispergetur et occultabitur et non apparebit sensui; si autem materia fuerit obtusa, debilior fiet ad penetrandum, et tunc essentia formae condensabitur et apparebit sensui III 34, p. 159,5. Forma in non-materia non est sensibilis II 19, p. 59,10. 12. — *g*. Diuersitas et multiplicatio formarum ex materia est. Omnis forma sustentata in materia diuersificatur in claritate et perfectione secundum materiam quae eam recipit III 18, p. 119, 19. diuersitas et diuisio quae accidit formis, non est propter formam in se ipsa, sed propter materiam IV 14, p. 242,10 sqq. c. 18, p. 251,11. formae in una hyle diuersificantur 1° propter diuersitatem spatii quod habet ipsa hyle, 2° propter debilitatem et turbiditatem luminis IV 15, p. 246,4. *Cf. praeterea* n. 19 c α. — *h*. Formam spoliare (exspoliare, separare) a materia, *cf.* s. v. spoliare etc. — Formae cum hyle necessitudo *cf.* hyle n. 3.

4) Formae quomodo fiant. *a*. De forma generatim dicta. α) Formae subsistentes in materia procedunt de potentia ad effectum III 6, p. 90,16. — Omnis forma fit ex forma III 19, p. 123,24. formae sunt defluxae a formis III 53, p. 199,1 (*non repugnat* V 31, p. 315,2: forma est ex non-forma, *quod de prima formae uniuersalis creatione ex priuatione, scilicet non esse* [v. 1], *dictum est*). Formae inferiores defluxae sunt a formis superioribus IV 16, p. 248,3. V 18, p. 290,13. forma defluxa est in materiam fluxu uiolentiae et necessitatis V 33, p. 318,9. — β) Omnes substantiae sequuntur factorem primum in dando suas formas, quando inuenerint materiam paratam ad recipiendum III 13 p. 107,17. — Forma omnis causati est in sua causa III 22, p. 129,21. IV 20, p. 256,12. Formae non fiunt in causatis nisi ex intuitu causarum in causata et aequidistantia ad illas V 17, p. 289, 11. *Praeterea cf.* causa 2. — γ) Formae secundum Platonem fiunt in intelligentia ex intuitu uoluntatis, in anima ex intuitu intelligentiae, in natura et in substantia ex intuitu animae in naturam V 17, p. 289,19. — Omnes formae quae sustinentur in materia sunt impressiones a sapientia (a sapientia essentiae primae) in materiam V 41, p. 331,9. c. 42, p. 332,25. — δ) Omnes formae defluxae sunt a forma intelligentiae V 14, p. 284,4. forma intelligentiae est radix et origo omnis formae ib. v. 2. 3. esse formarum rerum est ex esse formae intelligentiae V 14, p. 283,22. c. 21, p. 297,8. forma intelligentiae dedit omni formae esse et quod-est V 16, p. 286,15. — ε) Si duae substantiae oppositae in forma uniuntur, ex unitione earum fit forma diuersa a formis propriis ipsarum III 20, p. 125,23. 126,15. ex coniunctione quorumlibet diuersorum fit forma quae non erat in aliquo eorum V 9, p. 274,3. duae formae cum coniunguntur, fiunt aliud ab unaquaque illarum III 20, p. 126,9. 128,8 (*cf.* III 25, p. 141,15. 18). — ζ) Impossibile est ut forma pereat III 20, p. 126,12. — *b*. De origine formae uniuersalis *cf.* n. 15, formae intelligibilis *cf.* n. 20; formae sensibilis *cf.* n. 37.

5) Formae actio. *a*. Actiones formarum sunt IV 1, p. 212,22. omnes formae sunt agentes III 13, p. 106,28, 107,1; *cf.* V 31, p. 314,12. Omnis qui agit in aliud, in illud non agit nisi per suam formam quam imprimit in illud V 41, p. 331,7. Forma et substantia simplex sunt similes in modo agendi III 19, p. 123,22. Si effectus diuersi sunt, etiam formae sunt diuersae IV 1, p. 212,4. — In infimo extremo motus deficit et forma quiescit IV 18, p. 251,20. — *b*. Formae simplices habent uires fluentes necessario III 25, p. 141,7. Forma penetrat oppositum III 14, p. 108,18, *uel* materiam III 34, p. 159,2. 7. IV 14, p. 241,21. 26. est

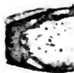
V 18, p. 290,22. — Omnes formae sustinentur in materia prima II 5, p. 34,8. existentia omnium formarum in materia prima V 18, p. 291,23; qualis sit ib. 292,1 sqq. esse omnium formarum simul in materia prima V 19, p. 294,2; quale sit ib. v. 4 sqq. — γ) in una forma. Omnes formae in intellectu formae unum sunt III 40, p. 171,2. 3; rediguntur ad unam formam IV 15, p. 247,8. diuersitas formarum non prohibet quin sint una in semet ipsis IV 15, p. 246,9. quomodo colligantur formae multae in uno et quomodo conueniant, cum sint diuersae in se ipsis V 18, p. 290,18. *Cf. de forma uniuersali sub* n. 12 *b. dicta.* — δ) in anima. Formae particulares unitae sunt in forma uniuersali, et haec unitur cum forma animae III 40, p. 171,5.7. *Alii loci s. v.* anima 4 *enumerantur.* — ε) in intelligentia. Omnes formae sunt in intelligentia; *cf. s. v.* intelligentia. Existentia (subsistentia) formarum in intelligentia comparabilis est existentiae (subsistentiae) formarum in anima et existentiae nouem praedicamentorum in substantia (subsistentiae formarum in hyle) V 18, p. 291,17. c. 19, p. 293,12 (*cf.* 294,6). — ζ) in uolustate, *cf.* n. 7 *b.*

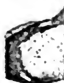
B (n. 9—25). **Forma uniuersalis.**

9) Nomina. Forma uniuersalis I 5, p. 7,20. 8,2. c. 6, p. 9,14 *etc.* forma prima II 8, p. 38,9. III 26, p. 142,25. c. 34, p. 159,3. c. 37, p. 162,11. IV 14, p. 240,27. c. 19, p. 252,1. V 10, p. 275,14. c. 20, p. 295,3. c. 21. p. 296,11. 17. 19. 297,15. 298,1. 3. c. 22. p 298,22. 299,4. c. 23, p. 300,4. c. 24, p. 301,3. 9. c. 26, p. 304,17. 18. c. 34, p. 320,14. forma prima uniuersalis II 20, p. 60,19. IV 10, p. 233,2. *Saepissime uox* forma *sola, adiectiuo non addito, usurpatur, ubi de forma uniuersali cogitandum est, uelut* I 7, p. 10,4. 7. 12. 20. I 8, p. 10,23. 11,21. I 9, p. 12,3 *etc.*

10) Cognitio formae uniuersalis (*cf.* n. 1). *a.* Scientia de materia uniuersali et forma uniuersali I 7, p. 9,25. 10,12. c. 8, p. 10,22. 25. II 9, p. 40,7. c. 20, p. 60,19. IV 1, p. 201,10. c. 10, p. 233,4. 14. V 1, p. 257,9. 258,4. c. 36, p. 322,21. c. 43, p. 337,12; est prima pars sapientiae et scala ad ceteras I 8, p. 10,23. V 1, p. 257,11. Materia et forma sunt duae portae clausae intelligentiae, quas difficile est aperire V 35, p. 322,9. — *b.* Forma est manifesta, materia occulta V 23, p. 299,17. quare facta fuerit forma manifesta et materia occulta V 26, p. 305,7 sqq. — *c.* Esse materiae uniuersalis et formae uniuersalis non uno modo cognitum I 9, p. 13,1. unus modus uniuersalis communis, alter particularis proprius I 9, p. 13,6. V 12, p. 277,26. 278,10. modus uniuersalis cognoscendi I 9, p. 13,8. V 12, p. 278,1; modus proprius (particularis) I 14, p. 17,4. V 12, p. 278,12. Regula generalis ad inueniendam scientiam materiarum et formarum II 1, p. 24,1. Consideratio materiae uniuersalis et formae uniuersalis ex consideratione formae (essentiae) qualis sit V 5, p. 264,13. 16 sqq. quomodo intellectus apprehendere possit materiam uniuersalem et formam uniuersalem, cum sit ipse compositus ex eis et cadens infra eas V 1, p. 258,8 sqq. — *d.* Via scientiae materiae uniuersalis et formae uniuersalis una est IV 10, p. 233,15. Exemplum ad sciendum diuersitatem materiae uniuersalis et formae uniuersalis V 4, p. 263,22. Intelligere essentiam materiae uniuersalis et formae uniuersalis uniuscuiusque exspoliatae ab altera V 43, p. 337,15. Forma uniuersalis per se quomodo imaginanda sit V 4, p. 262,17. 21. difficultas huius cognitionis V 4, p. 263,16.

11) Forma uniuersalis quid et qualis sit. *a.* Definitio formae uniuersalis non est possibilis, sed descriptio V 22, p. 298,10. 12. Forma non est composita ex essentia et differentia V 2, p. 260,3. 9, sed differt a materia per se ipsam ib. v. 14. Quid qualis quare forma uniuersalis sit V 23, p. 299,14. 15. 300,13. c. 24, p. 301,3. c. 26, p. 304,16 (*cf.* V 22, p. 298,13. 17). — *b.* Proprietates formae uniuersalis sunt subsistere in alio et perficere essentiam illius in quo est et dare ei esse I 13, p. 16,9. 15 (*cf.* n. 2 *a*). proprietas formae una est, scil. constituere essentiam IV 11, p. 236,22. Descriptio formae uniuersalis est quod est substantia constituens essentiam omnium formarum; et iterum quod est sapientia perfecta, lumen purissimum V 22, p. 298,18. — *c.* D. Iam ostendisti mihi quid est materia et quid forma; sed nunc declara qualis est materia et qualis forma. M. Materia est sustentatrix, et forma sustentata; et etiam materia est occulta, et forma manifesta; et etiam materia perficitur ex forma, et forma est perficiens essentiam materiae; et etiam materia est designata, et forma designans;

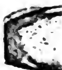
cum materia, quam erat super materiam IV 20, p. 254,13. Forma per materiam fuit materiata V 28, p. 307, 27; *cf.* e α. — δ) Forma uniuersalis sua cum materia coniunctione diuersificatur et multiplicatur; *cf.* n. 19.

g. Forma uniuersali et materia uniuersali coniunctis aliquid compositum fit, cui esse proprie conuenit. α) Ex coniunctione materiae et formae fit alia natura composita ex illis V 9, p. 273,23. ex compositione materiae et formae fit intellectus. qui non erat prius in aliqua illarum per se V 9, p. 274,1. — Compositum ex materia et forma diuiditur in substantiam corpoream compositam et substantiam spiritualem simplicem I 9, p. 12,3. — Materia uniuersali et forma uniuersali unitis fit intelligentia V 33, p. 319,12; *cf.* V 7, p. 268, 8. 14. 15. c. 35, p. 322,12 *et infra* n. 23 — β) Esse est existentia formae in materia V 10, p. 274,19. Esse non est nisi ex coniunctione materiae et formae, et proprietas esse conuenit materiae et formae simul V 8, p. 270,23. esse perficitur coniunctione formae et materiae IV 10, p. 234,12. esse in actu proprium est materiae et formae, cum uniuntur V 9, p. 273,16. — Apparitio omnium et exitus eorum in esse, cum coniungitur materia uniuersalis formae uniuersali V 9, p. 274,5.

h. Formae uniuersalis et materiae uniuersalis qui sit ordo in uniuerso. α) Materia et forma uniu. sunt finis omnium quae creata sunt V 1, p. 257,14; sunt in extremo altiori V 35, p. 320,25. Materia uniu. et forma uniu. sunt finis esse ex parte inferiorum et principium ex parte inuentoris earum II 7, p. 37,17. — β) Deus continet uoluntatem et quicquid materiae et formae est in ea V 19, p. 293,9. uoluntas est supra formam V 42, p. 334,23. forma est media inter materiam et uoluntatem V 39, p. 328,2. materia et forma sunt rami uoluntatis I 7, p. 10,20. — γ) Materia et forma sunt principium actionis unitatis V 42, p. 333,14; sequuntur unitatem sine medio V 31, p. 315,11. c. 42, p. 333,15. — δ) Intelligentia est infra materiam et formam V 35, p. 322,11. — Materia et forma uniu. sequuntur uniuersitatem consecutione creaturae V 42, p. 334,1. — ε) Largitor formae est super omnia; unde oportet ut materia receptrix formae sit infra formam V 42, p. 335,13. *cf.* IV 11, p. 236,26. 237, 16. forma uenit a superiore et materia recipit eam ab inferiore V 42, p. 335,9. — Omnibus quae sunt in ordinem redactis summum eorum, i. e. materia uniuersalis, est materia tantum; infimum, i. e. forma sensibilis, forma tantum; mediorum unumquodque est materia eius quod inferius est, forma eius quod superius est II 1, p. 24,2. — ζ) Habere est contra esse formae uniuersalis in materia uniuersali III 27, p. 144,11.

14) Esse formae uniuersalis quale sit (*cf.* n. 13 *f*). *a.* Esse formae uniuersalis quid sit et quale sit et quare sit V 12, p. 277,21. — Esse est proprium formae V 9, p. 273,21. forma est dignior nomine et intellectu esse quam materia V 5, p. 265,24. forma est similior esse, materia priuationi V 26, p. 305,16. — Forma habet esse in actu V 10, p. 275,19. forma est in actu et perfectione V 26, p. 305, 17. — Esse est forma uniuersalis quae sustinet omnes formas V 37, p. 324,19. Esse finitur per formam V 23, p. 300, 19. — Intellectus formae non est intellectus esse IV 10, p. 234,16, *sed* esse est proprietas formae IV 10, p. 234, 18. — *b.* Forma prima non habet esse in materia absolute, sed in potentia V 10, p. 275,14. 276,6. Forma prima non habet esse nisi in materia in qua subsistit, *cf.* n. 13 *f* α. — *c.* Esse materiae et formae separatim quomodo sit V 27, p. 306,5. Intelligere essentiam materiae uniuersalis et formae uniuersalis uniuscuiusque exspoliatae ab altera V 43, p. 337,15; *cf.* V 4, p. 262,17. 21. Forma prima non potest existere per se sine materia in actu, sed potest in intellectu et in potentia V 23, p. 300,4. — Esse materiae et formae separatim est in scientia dei V 27, p. 306,5. 7. 25. Formae per se proprium est esse in potentia V 9, p. 273,15. — *d.* Voluntas effluit super materiam formam uniuersalem in effectu V 33, p. 319,11; *cf.* V 10, p. 275,15. Esse est existentia formae in materia V 10, p. 274,19. *Cf.* n. 13 *g* β.

15) Origo formae (*sc.* uniuersalis) V 38, p. 326,18. *a.* Vtrum forma aeterna fuerit aut esse coeperit V 31, p. 314,23 sqq. Materia et forma coeperunt V 37, p. 325,17. — Forma prima habebat esse in materia in potentia, et ideo processit ad effectum, cum unita est ei V 10, p. 275,14. p. 276,6. exempla exitus materiae et formae de potentia in effectum V 27,

(*cf.* V 28, p. 307,21: materia formae finita est, *et* V 5, p. 266,24. c. 7, p. 268,18: forma intelligentiae [*i. e.* forma uniuersalis] finita est apud materiam). forma est finita, unde est creata, i. e. unde incepit eius unitio cum materia V 28, p. 308,11. 14. finitio formae apud materiam quomodo imaginanda sit V 6, p. 267,3 sqq. — *c.* Quomodo possibile sit, ut forma sit ex parte finita et ex parte infinita V 28, p. 308,5 sqq. forma infinita ex ea parte unde uenit ad materiam deorsum, scil. ex parte uoluntatis; sed ex parte inferiori finita est secundum praedicamenta, quae sunt terminus generationis V 28, p. 308,1.

17) Formae uniuersalis ab initio ad finem descensus. *a.* Extensio materiae et formae a supremo usque ad infimum est una continua V 30, p. 313,6. Forma transit per omnes substantias secundum ordines earum V 43, p. 337,17. — Forma spiritualis est in intelligentia (anima); deinde unitur cum anima (materia) V 27, p. 307,1. 3. — Finis formae non est sicut eius initium IV 20, p. 254,7. 9. In ultimo inferiori sistit forma V 17, p. 289,16. in infimo extremo motus deficit et forma quiescit IV 18, p. 251,20. Ordines formae diuersi sunt in materia IV 18, p. 251,11 (*cf.* n. 21). Forma descendendo fit crassa et multiplex, *cf.* n. 18 *et* 19.

18) Forma uniuersalis in se spiritualis quomodo crassescat (*cf.* n. 3 *f*). *a.* Forma prima est spiritualis V 20, p. 295,4. c. 21, p. 296,11. Materia et forma sunt finis substantiarum in spiritualitate V 1, p. 257,15. Forma est intelligibilis, non sensibilis V 4, p. 263,11. — *b.* Forma incipit spiritualis perfecta, et post modum consequenter crassescit, donec in infimo extremo motus deficit, et forma quiescit IV 18, p. 251,18.

19) Forma uniuersalis in se simplex et una, quomodo multiplex et diuersa fiat. *a.* Forma prima uniuersalis una est IV 14, p. 233,2. forma prima substantialis coniuncta materiae non est nisi una V 26, p. 304,18. forma in se una est, non diuersa V 26, p. 305,5. — Forma prima est simplex V 20, p. 295,4. materia et forma sunt simplicia I 8, p. 11,21. Super materiam uniuersalem et formam uniuersalem non est genus V 22, p. 298,11. — Forma prima est unitas IV 13, p. 240,9. *c.* 14, p. 242,14. 19. c. 19, p. 252,1. V 21, p. 298,2. c. 26, p. 305, 24; *cf.* n. 22 *b β.* unitio et stabilitas primae formae V 21, p. 298,3. — Forma est in ultima unitione et simplicitate V 3, p. 261,18. forma uniuersalis simplicior est omni forma I 5, p. 8,2. Materia et forma sunt finis substantiarum in simplicitate V 1, p. 257,15. substantia formae est multo simplicior quam substantia animae V 4, p. 263,19. — *b.* Formae accessit mutatio et diuisio IV 6, p. 223,6; *cf.* c. 14, p. 242,10. Forma non est una IV 6, p. 223,5. formae sunt multae, materia una IV 9, p. 231,15. — *c.* Quare forma prima sit multae V 26, p. 304,17. *α*) Multiplicatio formae est ex materia III 33, p. 156,1. forma diuiditur et multiplicatur propter materiam IV 11, p. 237,5. V 28, p. 307,19. forma non multiplicatur nisi propter multitudinem materiarum IV 15, p. 246,1. 10. forma non est diuersificata nisi propter subiectam materiam V 26, p. 305,5. forma uniuersalis diuisa est propter materiam sustinentem, non propter se ipsam IV 14, p. 242 20; *probatur* ib. v. 21 sqq. *Praeterea cf.* III 18, p. 119,19. IV 14, p. 242,10 sqq. c. 15, p. 246,4. c. 18, p. 251,11 (n. 3 *g*). IV 2, p. 215,14 (n. 29 *a*). V 35, p. 321,5. — *β*) Causa diuersitatis quae cecidit in formam est elongatio formae ab origine IV 18, p. 251,22. 24. Omnimoda unitio materiae et formae firma et stabilis et perpetua in earum creatione, i. e. principio unitionis, et hoc totum propter propinquitatem earum ad originem unitatis; et e contrario eius multiplicitas, diuisio et diuersitas in fine quietis, scil. ultimo substantiarum, est propter elongationem eius ab origine unitatis V 31, p. 315,14. Forma quo fuerit superior, erit unitior et magis defixa in materia et magis cohaerens ei, et e contrario V 21, p. 297,22; causa in hoc est elongatio ab origine ib. v. 24.

20) Actio formae uniuersalis. *a.* Forma uniuersalis est factor et actor III 13, p. 106,22; est agens in omni V 21, p. 296,11; est agens per se III 13, p. 106,21; est agens necessario III 13, p. 107,10. forma spiritualis prima est agens in omni V 21, p. 296,11, *sed* diuersificatur propter elongationem ab origine ib. v. 12. — *b.* Actio formae primae in toto est esse V 21, p. 296, 17. 297,15; *cf.* n. 13 *e β.* forma uniu. format *cf.* n. 13 *c α*; constituit, perficit, continet, retinet materiam ib. *γ. δ*;

omnia quae sustinentur in corpore I 17, p. 22,11. 12. II 1, p. 23,16. Nouem praedicamenta sunt forma uniuersalis subsistens in materia uniuerali, *i. e.* substantia nouem praedicamentorum II 6, p. 35,2. — *b.* Formae animae et intelligentiae in se sunt formae uniuersales III 38, p. 167,22. *Praeterea cf.* n. 25.

25) **Formae uniuersalis ad particularem ratio.** *a.* Formae particulares naturales sunt subsistentes in forma uniuersali naturali, et forma uniuersalis naturalis in forma uniuersali caelesti, et forma uniuersalis caelestis in forma uniuersali corporali, et forma uniuersalis corporalis in forma uniuersali spirituali II 2, p. 27,4. — Forma uniuersalis similiter est sicut forma particularis III 24, p. 135,18. — *b.* Formae uniuersales in elementis sunt quemadmodum formae particulares ad ea quae generantur ex ipsis I 16, p. 19,28. c. 17, p. 20,23. Animae particulares habent desiderium formarum particularium, anima uniuersalis uniuersalium V 34, p. 320,6. — Exemplum quod uoluntas uniuersalis agat formam uniuersalem in materia intelligentiae hoc est, quod uoluntas particularis, i. e. intelligentia particularis, agit formam intelligibilem particularem in anima V 37, p. 324,20.

C (n. 26—32). **Forma intelligibilis.** (*cf.* intelligentia, substantia simplex).

26) **Nomina.** Forma intelligibilis III 27, p. 143,7. c. 42, p. 173, 6. 25. 174, 13. IV 5, p. 221,18. c. 7, p. 226, 12. 20. c. 16, p. 247,23. c. 17, p. 249,19. V 8, p. 271,12. c. 17, p. 290,1. c. 18, p. 290,16. 291,19. 22. c. 34, p. 319,25. c. 37, p. 324,23. c. 41, p. 332,6 *etc.* forma intellecta III 38, p. 167,17. V 19, p. 292,21. 294,7. forma spiritualis I 13, p. 16,22. III 8, p. 119,22. c. 24, p. 135,20. 23. c. 32, p. 154,4. c. 34, p. 158,4. 159,13. c. 35, p. 160,21. 22. c. 41. p. 172,5. c. 42, p. 173,9.18. IV 2, p. 211,11. c. 4, p. 218,1. V 20, p. 295,17. 22. c. 21. p. 296,11. 297,13. c. 27, p. 307,1. c. 29. p. 309,28. 310,8. 17. forma simplex III 25, p. 141,13.

27) **Cognitio formarum intelligibilium.** *a.* Esse formae spiritualis intellectum in anima V 27, p. 307,1. — Formae intelligibiles interponuntur (sunt media obstacula) inter formas intellectus (formam intelligentiae) et materias formarum intelligibilium IV 5, p. 221,18. V. 8, p. 271,12 (*cf.* n. 34 *b*). — *b.* Anima per formas sensibiles apprehendit formas intelligibiles V 41, p. 332,6; *cf.* anima 9 *c γ.* — Intelligentia influit formam intelligibilem super animam V 37, p. 324,24; *cf.* anima 9 *c d.* Anima recipit formam intelligibilem ab intelligentia in somnis animaliter III 42, p. 174,13; *cf.* anima 9 *b β.* formae animales apprehensae in somno sunt exemplum formarum intelligibilium interiorum IV 16, p. 247,23.

28) **Formae intelligibiles quales sint.** *a.* Forma spiritualis est in substantia simplici III 35, p. 160, 22; *cf.* III 25, p. 141,13 *et* n. 28 *b*; est contraria formae existenti in substantia composita III 42, p. 173,6. — Forma intelligibilis est substantialis pura III 42, p. 173,7. — Forma spiritualis comparatur lumini solis III 35, p. 160, 22; *cf.* n. 21. — *b.* Formae spirituales quomodo factae sint corporales III 34, p. 158,4 sqq. c. 36, p. 161,14; *cf.* n. 3 *f.* — *c.* Diuersitas non est in formis spiritualibus ex ipsis, sed accidit eis propter materiam sustinentem IV 2, p. 215,12; *exemplum huius rei* ib. v. 17. *Cf.* n. 3 *g*; n. 19 *c α.* — *d.* Forma intelligibilis uniuersalis, — particularis V 37 p. 324,21. 23; *cf.* n. 24 *a.*

29) **Formarum intelligibilium cum materia formisque corporalibus necessitudo.** *a.* Non dicimus materiam habere esse, nisi cum conferimus ei formam spiritualem I 13, p. 16,21. forma spiritualis in materia III 18, p. 119,22. 120,1. materia tota sustinet formam spiritualem V 29, p. 309,28. *Cf.* III 34, p. 159,13. c. 35, p. 160,21. — Aliquid materiae caret forma spirituali V 29, p. 310,8. Quod de materia est supra caelum, est spiritualis formae V 29, p. 310,17. — Regula considerandi infusionem formarum spiritualium super materiam corporalem III 34, p. 159,13. III 35, p. 160,21. — Diuersitas formarum spiritualium propter materiam sustinentem IV 2, p. 215,14. — *b.* Formae spirituales habent esse in substantiis corporalibus IV 4, p. 218,1. Actiones formarum spiritualium in corpore V 21, p. 297,13. In omni est forma spiritualis III 24, p. 135,20. forma spiritualis est agens in omni V 21, p. 296,11 (*cf.* n. 20 *a*). — *c.* In unaquaque forma corporali est forma spiritualis III 24, p. 135,23. formae spirituales subsistunt (sunt latentes) in corporalibus V 20, p. 295,17. 22; *probatur* ib. v. 23 sqq. forma spi-

V 8, p. 271,12 (*cf.* n. 27 *a*). — Formae sensibiles transeuntes per sensum uisus III 37, p. 165,14. Formae sensibiles ab anima facile apprehenduntur sine instrumento secundum opinationem III 38, p. 166,19. — *c.* Formae sensibiles imprimunt aliquid in sentiente II 4, p. 32,4. Substantia simplex percipit formas sensibiles exutas a suis materiis III 31, p. 151,23. anima recipit formas sensibiles propter subtilitatem earum IV 15, p. 247.1. — Formae sensibiles in anima in potentia *cf.* n. 39 *b.* formae sensibiles in effectu coniunguntur formis quae sunt in anima in potentia III 38, p. 116,26. — Inhaerentia formarum sensibilium in sensu (*cf. Add. et Corr.*) et attractio earum ad uim imaginantem et deinde impressio earum et perceptio in anima, propterea quod subtiliantur in sensu et existimatione III 37, p. 164,9. — *d.* Formae corporales uisae a uigilante sunt exemplum formarum apprehensarum in somno IV 16, p. 247,21. — Anima per formas sensibiles apprehendit formas intelligibiles V 41, p. 332,6.

35) Formae sensibiles quales sint. *a.* Formae sensibiles, sicut quantitas continua, figura et color et qualitates primae III 25, p. 140,25. — *b.* Formae sensibiles diuersae sunt a formis simplicibus III 25, p. 141,13; *cf.* III 42, p. 173,6. — Formae sensibiles corporales sunt V 15, p. 285,12. corporeitas earum ib. v. 6. Forma existens in substantia composita est corporalis pura, sed non extra intellectum formae spiritualis III 42, p. 173,7; non est spiritualis absolute nec corporalis absolute III 34, p. 158,14 (*cf.* III 16, p. 112,14. 18). — Forma quo magis accesserit ad formam corporalem ultimam, erit spissior et manifestior V 20, p. 295,7; *cf.* I 15, p. 19,20 (n. 34 *a*). — Forma corporalis est infimum, nec cuiquam est materia, sed est forma sustentata tantum II 1, p. 24,4. 6. — Forma sensibilis finita est IV 20, p. 253,27; est finis corporis ib. v. 28. — Forma corporalis comparatur colori III 35, p. 161,1; *cf.* n. 21. — *c.* Forma in substantia composita non est localis III 20, p. 125,5 (*at cf.* III 32, p. 153,28); una simplex est in se ipsa III 20, p. 124,20. formae sensibiles sunt una in specie, multae in indiuiduis I 17, p. 22,12. — *d.* Forma corporalis non est accidens per se, sed est substantia sibi ipsi III 36, p. 161, 20. 162,3. 8; non est accidens nisi comparatione sui ad materiam quae eam sustinet III 36, p. 161,22. 162,9; *cf.* 161,24. Formae sensibiles, i. e. accidentia subsistentia in substantia III 37, p. 164,9 (Disc.). — *e.* Patiens est aut essentia formata aut uirtus aut forma corporalis aut motus III 14, p. 109,11. — Forma quae sustinetur in substantia composita est mouens et agens III 20, p. 125,6.

36) Formarum corporalium cum materia substantiaque composita necessitudo. — *a.* Materia spiritualis sustinet formam corporalem I 9, p. 12,7. 13. — Quod de materia fuerit descendens a summo caeli, erit formae corporalis V 29, p. 310,21, Forma corporalis, quae est in materia corporali in potentia III 35, p. 161,1. 4. — Hyle est uirtus receptibilis formarum sensibilium V 18, p. 291,21; recipit formas sensibiles ex anima III 42, p. 173,23. — *b.* Formae corporales unitae sunt cum substantia III 18, p. 119,3. formae sensibiles sustinentur (sunt) in substantia composita (corporali) III 20, p. 124,17. c. 25, p. 138,24. 139,6. 140,24. c. 41, p. 172,4 *etc.*; sentiuntur (inueniuntur) in ea III 17, p. 118,9. c. 21, p. 129,8. substantia composita est locus corporalis formis corporalibus III 32, p. 153,28; *at cf.* II 20, p. 125,5; *cf.* n. 35 *c*). — Forma corporalis penetrat (complectitur) substantiam compositam III 20, p. 124,26. 125,1.

37) Origo formarum sensibilium. *a.* Formae sensibiles deductae sunt ab origine III 24, p. 136,25. — Formae quae inueniuntur in substantia composita egrediuntur in effectum et apparent sensui, quando unita fuerit substantia simplex cum composita III 21. p. 128,21 (*cf.* III 6, p. 90, 16). — *b.* Omnes formae sensibiles in substantia corporali sunt ex actione formae spiritualis III 16, p. 112, 20. Formae corporales (sensibiles) sunt per formas spirituales III 24, p. 138,5; causatae sunt ex formis spiritualibus III 18, p. 118,24; defluxae sunt a formis intelligibilibus III 24, p. 136,3. IV 17, p. 249,14.17. Quia formae simplices habent uires fluentes necessario, cum infuderint se super substantiam oppositam et coniunxerint se illi, generantur formae sensibiles III 25, p. 141,7. — *c.* Substantiae spirituales sunt origo formarum sensibilium III 14, p. 136,10. 14. 19. 137,4. 7. 11. Substantia corporea recipit formas a substantia simplici III 17, p. 115,10.

intelligentiae III 25, p. 138,27. — *d.* Formae corporales sunt in **uoluntate** III 42, p. 173,18; *cf.* n. 7 *b.* — Forma sustentata in substantia praedicamentorum non est in essentia factoris primi III 6, p. 90,24.

E. (n. 40-41) **Formae uariae diuisiones.**

40) Formarum diuisiones. *a.* Debet ut formae sint tres: 1° forma quae est in essentia uoluntatis; 2° forma coniuncta materiae in actu, quae est forma intelligentiae; 3° forma opinata extra materiam, sed coniuncta materiae in potentia; ceterae autem formae continentur sub forma uniuersali IV 20, p. 255,15 sqq. *Cf.* p. 254,18 sqq. 255, 6. 13. — Diuisio Platonis de forma in tres modos: 1° formam quae est in potentia, adhuc non in materia, 2° formam quae est in actu, coniuncta materiae, 3° formam elementorum sc. quatuor qualitates IV 20, p. 256,4. — *b.* Diuisiones formae materialis (*i. e.* cum materia coniunctae, oppositae formae uoluntariae *i. e.* uoluntatis; *cf.* IV 20, p. 255,6): *Diuisio in quinque genera*: 1° formae particulares naturales, 2° forma uniuersalis naturalis. 3° f. uniuersalis caelestis, 4° f. uniuersalis corporalis, 5° f. uniuersalis spiritualis II 2, p. 27,4. — *Alia diuisio*: 1° forma intelligentiae, 2° f. animae rationalis, 3° f. animae sensibilis, 4° f. animae uegetabilis, 5° f. naturae, 6° f. substantiae, 7° f. corporis, 8° f. figurae et coloris V 20, p. 295,11 sqq. *Eadem diuisio in breuius contracta*: 1° forma intelligentiae, 2° f. animae, 3° f. naturae, 4° f. substantialitatis, 5° f. quantitatis, 6° f. qualitatis V 20, p. 295,25 sqq.; *cf.* IV 3, p. 216,2: forma naturae, animae uegetabilis, animae sensibilis, animae rationalis, intelligentiae. — *Alia*: 1° forma qualitatum primarum, 2° f. metallina, 3° f. uegetabilis, 4° f. sensibilis, 5° f. rationalis, 6° f. intelligibilis V 34, p. 320,9. — Formae sensibiles, — intelligibiles V 41, p. 332, 5. 6 *passim*; f. spiritualis, — corporalis V 20, p. 295,17 *passim*; f. spiritualis, — corporalis, — media III 41, p. 172,3. c. 42, p. 173,10. — *c.* Formae sensibilis quatuor modi: 1° forma particularis artificialis, 2° f. particularis naturalis, 3° f. uniuersalis naturalis, 4° f. uniuersalis caelestis I 17, p. 21,23 (*cf.* n. 25 *a*).

41) Formarum uaria genera. Forma accidentalis (*opp.* substantialis) II 23, p. 66,9. 10. III 36, p. 161,17. V 22, p. 298,24. c. 26, p. 304, 24; *cf.* accidentalis. forma affixa (materiae), — non affixa II 8, p. 39,14. 15, 17. 18. forma altior, *opp.* inferior II 22, p. 64,3. 4. forma animae I 3, p. 5. 28. III 23, p. 133,12. c. 40, p. 169,26. 170,22. IV 6, p. 248,5. V 8, p. 271,13 *etc.* f. animae uegetabilis IV 3, p. 216,2. 3. c. 17, p. 250,13. V 20, p. 295,14. f. animae sensibilis (sentientis III 38, p. 167,8. 10. IV 3, p. 216,3. 4. c. 17, p. 250,10. V 20, p. 295,13. f. animae rationalis IV 3, p. 216,5. c. 13, p. 239,6. c. 17, p. 250,10. V 20, p. 295, 13 *siue* intelligentis V 15, p. 285,11. 12. 13. 17. anima est forma III 3, p. 81,13. V 19, p. 294,13. forma animalis *i. e.* animae *cf.* n. 32. forma animalium V 34, p. 319,22. f. caeli I 17, p. 20,21. 21,3. f. cognoscentis, — cogniti V 18, p. 285,8. f. coloris IV 8, p. 229,13. V 20, p. 295,16. f. communis I 14, p. 17,21. f. compositi I 17, p. 20,24. III 3, p. 81,13. differentiae sunt formae constituentes IV 2, p. 215,5. 7. f. corporalis *cf.* n. 33. f. corporis II 1, p. 23,11. III 28, p. 147,1. IV 16, p. 249,11. V 15, p. 285,18. c. 20, p. 295,15. formae elementatorum II 8, p. 39,16. formae elementorum I 14, p. 17,19. c. 16, p. 19,24. c. 17, p. 20,23. 21,4.11. II 8, p. 39,16. III 19, p. 122,12. IV 20, p. 256,7. forma figurae IV 8, p. 229,13. V 20, p. 295,16. f. ipsius formae, *opp.* essentia formae III 31, p. 152,20 (*cf.* III 14, p. 108,24. 26). f. formarum V 18, p. 290,10. f. herbarum V 34, p. 319,22. f. inferior, *opp.* altior, superior II 22, p 64, 3. 4. 5. 6. III 23, p. 133,18. c. 28, p. 142,23. V 18, p. 290,12. 15. f. inseparabilis, *opp.* f. separabilis II 8, p. 39,14. III 37, p. 162,20. IV 8, p. 228,9. c. 14, p. 242,4. f. intellecti, *opp.* f. intelligentiae V 41, p. 331, 6; *opp.* f. sensati V 15, p. 284,25. f. intelligentiae II 8, p. 37,24. 38,14. 16. 19. 21. 23. 25. 30. 39,7. 11. c. 20, p. 62,5. 6. III 23, p. 133,12. 24. p. 137,26. 138,2. c. 26, p. 143,2. 4. c. 32, p. 153,2 *passim*. intelligentia forma est III 3, p. 81,13. f. intelligibilis *cf.* n. 26—31. f. manifesta (*opp.* occulta) I 12, p. 15,19. V 20, p. 295,9. c. 43, p. 336,14. formae materiae II 8, p. 39,19. forma materialis IV 20, p. 255,6 (*cf.* n. 40*b*). f. naturae IV 16, p. 248,5. c. 47, p. 216,2. V 20, p. 295,14. 296,1; *cf.* natura 3 *b.* hyle est locus formarum natu-

GENERATIO. I. Generatio *i. e.* actus generandi. *a.* Generatio animalis. Generatio est etiam in anima animali III 49, p. 188,27. — *b.* Generatio generaliter dicta (*syn.* natura). *α*) Generatio ex contrariis fit I 14, p. 18,17. Generatio eget subiecto in quo fiat, et re ex qua fiat ib. v. 25. — *β*) Caelum non recipit generationem I 17; p. 21,3. superficies altior caeli continentis est initium generationis siue naturae II 24, p. 60,1.— *γ*) Causa generationis hominis est scientia et operatio I 3, p. 5,5. c. 4, p. 6,5. generatio formarum in anima III 37, p. 163,25; substantiarum aliarum ex aliis III 46, p. 183,26. c. 54, p. 199, 24. — Praedicamenta sunt terminus generationis V 28, p. 308,4.

II. Generatio *i. e.* Generatum. Conuersio elementorum in generationes et conuersio aliquarum generationum in alias I 3, p. 6,1.

GENVS. 1) Scientia generum II 9, p. 40,8. Apprehensio generis et differentiae est ultimum ad quod intellectus peruenit IV 6, p. 223,18. V 12, p. 279,8. Substantia intelligentiae apprehendit esse in omnibus rebus, scil. formam unientem simplicem, i. e. genera et species III 41, p. 172,6; *cf.* v. 14. — 2) Genus ponitur principium in definitione V 22, p. 298,11. Quid-est constat ex genere et differentia V 24, p. 302,11. — Genera et species sunt esse in omnibus rebus, differentiae, propria, accidentia sunt non-esse III 31, p. 172,7. 15. 20. — Genus superponitur super differentiam III 41, p. 172,18. Diuisio generis in species III 18, p. 118,11. indiuidua et species sunt in generibus III 53, p. 157,11. res multae habent esse in generibus III 33, p. 157,12. Nomen et definitio generis a speciebus pariter suscipiuntur III 18, p. 118,13. 14. — 3) *a.* Genus commune, *opp.* species genere diuersae IV 10, p. 232,25. 26. conuenientia in uno genere V 8, p. 271,19. — *b.* Conuenientia eiusdem generis sunt III 5, p. 88,12. Omne quod procedit (fluit) ex alio, eiusdem generis est cum illo III 9, p. 98,16. c. 53, p. 197,17. Quicquid est mutatum in aliquid, eiusdem generis est cum re in quam mutatum est III 10, p. 100,4. — Possibile et necessarium eiusdem generis sunt III 10, p. 101,6. 20; *item* compositum et simplex V 14, p. 283,21. substantia praedicamentorum eiusdem generis est cum substantia quae est prior ea III 10, p. 101,21. 102,8. actiones naturae et animae, animae et intelligentiae sub uno genere sunt III 46, p. 184,2. c. 48, p. 186,1. c. 49, p. 188,9. Substantia et accidens absoluta non conueniunt in uno genere IV 10, p. 232,28. — Quae unius generis sunt, cadunt sub eo quod est genus eorum III 5, p. 88,14. — Genera unum sunt III 33, p. 157,13. genera mouentur ad coniunctionem V 35, p. 321,11. — 4) *a.* Incomplexi intellectus, quae sunt decem genera III 37, p. 163,18. decem genera corporalia: materia uniuersalis, quantitas, qualitas, relatio, tempus, locus, situs, agens, patiens, habere III 27, p. 143,11. 17 sqq. quomodo decem genera corporalia sint in substantia spirituali ib. v. 11. — *b.* Genus *i. e.* materia IV 6, p. 223,18 *coll.* v. 19. — *c.* Genus in factorem primum non cadit III 11, p. 103,17. — Genera quae sustinentur in materia sunt impressio a sapientia in materiam V 41, p. 331,8. — 5) Genus generalissimum non exstitit ex coniunctione duorum intellectuum V 8, p. 270,21. Ens non est genus generalissimum V 8, p. 269, 24. — Materia prima est genus generalissimum V 8, p. 270,4. (Disc.); *cf.* 4 *b.* Vnitas est essentia generis generalissimi ib. v. 18 (Mag.). Substantialitas et unitas sunt forma generis generalissimi ib. v. 4. 7. 9 (Disc.).

GRADVS post gradum III 23, p. 133,19. Gradus substantiarum simplicium (intelligibilium) III 56, p. 204,12. c. 57, p. 205,8. Substantia praedicamentorum est gradus inferior naturae II 12, p. 43,23.

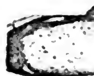
GRATIA dei IV 20, p. 256,23.

GROSSITVDO substantiae inferioris II 21, p. 52,25.

GROSSVS. Corpora grossa III 48, p. 187,10.

GYMNASIVM. Applicatio uiri ad gymnasium V 26, p. 305,11.

H.

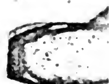

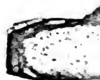
HABERE est unum ex decem generibus corporalibus III 27, p. 144,11 *coll.* p. 143,11. Quid ei oppositum sit in substantiis simplicibus III 27, p. 144,12.

HABITVDO formae ad materiam talis est qualis animae ad corpus et intelligentiae ad animam V 3, p. 262,12.

HERBA. Hyle herbarum mouetur in generando ad recipiendum formam

I.

β) Intelligentia sciendo se ipsam scit se esse formam rei (formam sustentatam) V 5, p. 266,3.9. 22 (*cf.* V 5, p. 265,4. c. 7, p. 268,17. 269,2). intelligentia sciendo se esse formam scit se sustineri in materia V 1, p. 259,20. c. 5, p. 266,11. 17. 18. — γ) Essentia intelligentiae composita est ex materia uniuersali et forma uniuersali V 1, p. 258,19. 23. 259,1. c. 7, p. 268,8. 14. 15. c. 35, p. 322,12 (*cf. b et s. v.* forma n. 23 c). — δ) Forma intelligentiae uniuersalis est coniuncta materiae in actu IV 20, p. 255,26. Materia et forma intelligentiae particularis sunt exemplum materiae et formae substantiarum spiritualium IV 4, p. 219,23.

b. Intelligentiae forma. α) Intelligentia per formam differt ab alio V 5, p. 264,22. 265,2. 3. forma propria intelligentiae, i. e. differentia substantialis constituens eius essentiam V 5, p. 264,18. — Forma intelligentiae est alia a forma animae IV 2, p. 216,5. Differentia formae intelligentiae ab aliis formis sic est sicut differentia aliarum formarum ab ipsa V 8, p. 268, 27. — Forma intelligentiae est quodest V 5, p. 264,20. 265,21. — Forma intelligentiae uniuersalis est intellectus tertius V 34, p. 320,2. — β) Forma intelligentiae est una in se V 26, p. 304,21; est unitas *cf.* n. 6 *b*; resoluitur in materiam et unitatem II 8, p. 39,7; est una simplex II 8, p. 38,15 (*cf.* II 20, p. 61,16); est simplicior quam forma animae III 48, p. 188,5. Forma intelligentiae omnibus formis est altior II 8, p. 39,12, subtilior et superior V 21, p. 296,24. 297,6; est perfectior et clarior quam forma animae III 40, p. 170,17; omnium formarum est perfectissima V 13, p. 280,17, prima IV 20, p. 254,1, initium IV 20, p. 254,2, infra quam omnia cadunt IV 13, p. 239,14; est sapientia perfecta V 40, p. 329,11. Forma intelligentiae est collectiua omnis rei et comprehendens omne IV 13, p. 239,17 *etc*; *cf.* n. 5 *b et c.* — Forma intelligentiae est specificans res V 14, p. 283,10. 11 (*cf.* V 4, p. 264,9). *De actione formae intelligentiae cf.* n. 8 *b d.* — γ) Intelligentiae non est appropriata una forma in se, sed formae omnium rerum sunt ei forma essentiae II 3, p. 31,5. 9. intelligentia non habet in se formam propriam III 22, p. 131,21. V 16, p. 286,18. intelligentia non habet formam propriam particularem, sed formam propriam uniuersalem V 16, p. 286,23. 287,1. si intelligentia haberet formam propriam, prohiberet ipsa forma apprehensionem omnium aliarum formarum praeter se V 16, p. 286,20. forma intelligentiae est uniuersalis forma, i. e. in natura et essentia sua est apprehendens omnis formae et sustinens illam III 38, p. 167,22; *cf.* V 14, p. 283,15. 24. c. 15, p. 284,5. c. 16, p. 287,5. — Forma intelligentiae est forma uniuersalis II 8, p. 37,24. V 7, p. 268, 14. 269,12. forma prima est forma intelligentiae V 21, p. 296, 19 (*cf.* V 20, p. 295,11). forma prima constituit speciem intelligentiae et eam ducit ad esse II 8, p. 38,9 (*cf.* III 26, p. 143,2 *coll.* p. 142,25). — δ) Forma intelligentiae initium habet IV 20, p. 254,5; creata est *cf.* n. 7 *a.* — Forma intelligentiae finita (terminata) est IV 20, p. 254,2. 6. — ε) Forma intelligentiae uniuersalis est secunda forma, coniuncta materiae in actu IV 20, p. 255,24. Forma intelligentiae est propinquior materiae altiori omnibus formis II 8, p. 38,16. 39,12; est prima forma quae coniuncta est materiae V 20, p. 295. 11; non separatur a materia altiori ib. p. 38,19; non est separabilis a materia ib. p. 39,14; penetrat totam essentiam materiae altioris ib. p. 38,21; uestit et circumdat materiam altiorem ib. v. 23.

c. Intelligentiae materia. α) Materia est substantia intelligentiae V 1, p. 259,22. substantia (*i. e.* materia) intelligentiae est praeter formam (essentiam) eius V 2, p. 261,2. 11. 14. 16. — β) Materia intelligentiae recipit formam intelligentiae a uoluntate V 17, p. 288,23; magis est unita cum forma et maioris simplicitatis quam materia animae V 42, p. 333,18; est materia uniuersalis V 7, p. 268,15. 269,14; est materia prima, simplex uere V 8, p. 269,4 sqq. materia propria formae intelligentiae est extremitas sublimior materiae uniuersalis V 17, p. 288,22. — γ) Voluntas infunditur toti materiae intelligentiae V 38, p. 326,14. — Vnitas ducens ad esse materiam intelligentiae II 20, p. 61,16; in ea subsistens II 21, p. 62,11.14. — δ) Hyle est extra essentiam intelligentiae (extra intelligentiam) V 13, p. 281,3. 4. c. 28, p. 308,19 (*cf.* V 15, p. 284,19). materia (i. e. materia corporalis *siue* hyle) est extra essentiam intelligentiae, sed forma non ita V 26, p. 305,14.

4) Intelligentia omnia continet atque per omnia diffusa est

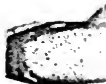

se ipsam II 3, p. 29,1. c. 4, p. 32,16. V 1, p. 259,20. c. 2, p. 261,8. 10. 13. 15. c. 5, p. 266,3. 9. 22; essentiam suam V 1, p. 258,20. 259,9. c. 5, p. 266, 16. 20; *cf. c δ et ζ*. Intelligentia plus quam anima scit inferiora III 57, p. 207,14; apprehendit (scit) quod est supra eam II 3, p. 29,15. V 1, p. 259,6. 7; *cf. c η*; hyle et res hyle habentes V 8, p. 271,20. c. 13, p. 281,4. c. 15, p. 284,11. 20; *cf. c α et ι*. — η) Intelligentia apprehendit (scit) materiam uniuersalem et formam uniuersalem V 1, p. 258,12. 17. 21. 25. 259,14; *cf. c θ*. materia et forma sunt duae portae clausae intelligentiae, quas difficile est intelligentiae aperire V 35, p. 322,9.

c. Intelligentiae cognitio quomodo conficiatur. α) Intelligentia concipit scientiam ex formis rerum III 23, p. 133,7; non apprehendit res nisi per suas formas V 8, p. 271,16. apprehensio intellectus non est, nisi cum intelligentia apprehendit formam rei V 5, p. 265,25. formae intelligibiles sunt media obstacula inter formam intelligentiae et materias formarum intelligibilium V 8, p. 271,12. — Intelligentia in apprehensione hyle habentium opus habet mediantibus formis V 8, p. 271,20. — β) Intelligentia scit formas rerum unitione suae formae cum formis rerum III 23, p. 133,11; intelligit formas, quia unitae sunt ei II 3, p. 30,13; non apprehendit rem nisi per coniunctionem suae formae cum forma illius IV 15, p. 222, 1. scientia (apprehensio) intelligentiae est per applicationem et unitionem suae formae cum forma intellecti V 2, p. 260,22. c. 15, p. 284,25 (*cf.* V 5, p. 265,25. c. 6, p. 267,16). — γ) Intelligentia recipit formam intellecti sine materia V 41, p. 331,5 (*cf.* III 24, p. 135,5 *et praeterea* III 23, p. 132, 21: intelligentia apprehendit spiritualitatem rerum). — Intelligentia apprehendit omnes formas intelligibiles in non-tempore et non-loco III 48, p. 187,16. — δ) Forma intelligentiae scit omnia per se ipsam V 13, p. 280,17. intelligentia (forma intelligentiae) apprehendit formas per se ipsam III 28, p. 147,10. 13. V 16, p. 287,6; quomodo hoc sit V 16, p. 287,9 sqq. Intelligentia apprehendit essentias formarum sensibilium per se ipsam III 24, p. 137, 13. c. 25, p. 139,1. — Intelligentia scit per se ipsam quod est habens formam V 2, p. 261,7. c. 5, p. 265,1. — ε) Intelligentia indiget sensibus ad apprehendendum formas sensibilium V 15, p. 284,4; intelligentia non apprehendit hyle (res hyle habentes) per se, sed mediantibus sensibus (anima et sensibus) V 13, p. 281,2. 4. c. 15, p. 284,10. 14. 20; cur hoc sit V 15, p. 284,23 sqq. — ζ) Quomodo forma intelligentiae sciat suam essentiam et se esse praeter materiam quae eam sustineat V 5, p. 266,20 sqq. forma intelligentiae sciendo se ipsam scit se esse formam rei (formam sustentatam) V 5, p. 266,3. 9. 22. Intelligentia scit per se ipsam quod est habens formam V 2, p. 261,7. c. 5, p. 265,1, et quod per ipsam formam differt ab alio V 5, p. 265,2. 3. intelligentia sciendo se esse formam scit se sustineri in materia V 1, p. 259,20. c. 5, p 266,11. 17. 18; *cf.* V 1, p. 259,12. — η) Intelligentia non apprehendit quod est supra se nisi apprehensione causae a causato II 3, p. 29,15. Intelligentia scit quod supra se est secundum quod est defixa in eo et existens per illud V 1, p. 259,6. — θ) Quomodo intelligentia apprehendat materiam uniuersalem et formam uniuersalem V 1, p. 258,12 sqq. 259,5 sqq. 14 sqq. quomodo differat forma a materia apud intelligentiam V 2, p. 260, 21 sqq. forma intelligentiae, cum scit per se ipsam quod est habens formam, propter hoc scit ceteras formas quae sunt extra illam V 2, p. 261,8. forma intelligentiae scit essentiam materiae, quia scit se esse finitam apud materiam, et quia scit se esse formam alii praeter se V 7, p. 268,17; *cf.* V 5, p. 265,4. c. 7, p. 269,2.

10) Intelligentiae locus in ordine eorum quae sunt. *a.* Generatim dicta. Intelligentia est in extremo superiori V 12, p. 279,12; in ultimo supremo V 16, p. 288,9; est super omnes substantias II 3, p. 29, 21. 23. c. 5, p. 34,17. intelligentia defixa est in eo quod est supra eam et est existens per illud V 1, p. 259,7. 11. — Totum defluit ab intelligentia, sed non est compositum ex ea V 15, p. 285,25. *Cf. praeterea* n. 8 *b β. γ. δ.* — Omnes substantiae quae mouent corpus hominis sequuntur intelligentiam et sunt oboedientes ei, et haec percipit et indicat illas III 58, p. 208, 24. — Substantia intelligentiae ponitur contra quantitatem III 56, p. 203,18. — *b.* Intelligentiae ad essentiam primam et uoluntatem

cationem debilitatum est lumen infusum et turbidum factum est et crassum ib. 242,22. — β) Mutatio luminis pro elongatione et propinquitate IV 18, p. 251,10. lumen in supremo purum IV 18, p. 251,12; in fine debilius, donec in ultimo fine sistat IV 15, p. 245,15; in extremo inferiori extinctum, adumbratum, turbidum IV 18, p. 251,14. Quo magis elongatum fuerit lumen ab origine, erit debilius et spissius IV 15, p. 245,5. 20. lumen quo propinquius fuerit suae origini, erit fortius et perfectius IV 15, p. 245,19. Quomodo lumen defluxum a uoluntate possit aliud alio esse propinquius origini IV 19, p. 252,11. 253,5 sqq. c. 20, p. 253,19. Esse quo fuerit propinquius origini essendi, erit fortius lumen V 42, p. 335,16. substantiae quo magis descenderint, erunt minus lumen V 16, p. 288,15. defectus et absentia luminis in ultimo substantiarum IV 20, p. 254,4.

LVMINOSVS. Esse luminosum in potentia V 11, p. 276,16.

M.

MAGNITVDO intelligibilis III 56, p. 204,24; substantiae spiritualis V 30, p. 311,22.

MAGNVS *i. e.* deus. Vnus magnus I 2, p. 4,11. scientia magni V 10, p. 274,22. c. 27, p. 307,5. c. 30, p. 313, 10. creator magnus V 10, p. 274,25. c. 41, p. 330,17. factor magnus V 24, p. 302,20.

MAIESTAS. Maiestatis proprium est efficere perfectum V 25, p. 303,15. Perfectio totius potentiae et maiestatis III 55, p. 201,4.

MANDATVM. Omnia oboedientia sunt mandato diuino III 46, p. 181,10.

MANE. Aëri commiscetur parum splendoris in mane V 3, p. 318,25.

MANERIA. Substantia praedicamentorum est magnae nobilitatis et altae maneriae II 6, p. 35,8. Maneriae existendi III 33, p. 157,5; compositionum III 37, p. 163,21.

MANIFESTARE. Quod occultum est in anima, ligatione cum sensibilibus manifestatur in actu V 42, p. 332,21.

MANIFESTATIO figurarum V 20, p. 295,1; luminis III 35, p. 160,12; uirtutis III 56, p. 202,12.

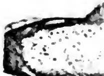
MANIFESTVS (*opp.* occultus). 1) Manifestum exemplum (signum) occulti II 5, p. 34,10. c. 15, p. 50,10. c. 24, p. 70,16. III 56, p. 202,22. esse manifestum speculum occulti V 20, p. 295, 18. manifestum forma occulti IV 8, p. 230,4. 7. — Esse fit manifestius propter crassitudinem suam III 56, p. 204,2. 9 (*cf.* V 20, p. 295,9). — Quare facta fuerint manifesta V 26, p. 305,7 sqq. cur formarum aliae sint manifestiores, aliae occultiores V 20, p. 294,18 sqq. quanto magis forma finita fuerit et magis corporea, erit sensui manifestior ib. v. 20. forma quae magis accesserit ad formam corporalem ultimam, erit manifestior ib. p. 295,8; *cf.* I 15, p. 19,20. — Materia quo propinquior est sensui, est manifestior IV 8, p. 230,9. — 2) Manifestus quantum ad sensum, *opp.* quantum ad intellectum III 20, p. 125, 26. 126,19 (*cf.* V 20, p. 294,21). — Actio manifesta III 16, p. 113,17. 18. c. 55, p. 200,24. color manifestior V 20, p. 294,21. diuersitas manifesta I 12, p. 15,8. esse manifestum V 22, p. 295,18. exemplum manifestum V 38, p. 326,9. finis manifestus I 11, p. 14, 29. forma manifesta I 12, p. 15,19. V 23, p. 299,17. summum manifestum, i. e. formae sensibiles I 15, p. 19,20. forma manifesta uerbi (*opp.* forma occulta) V 43, p. 336,14. 23. locus manifestus II 15, p. 50,11. materia manifesta II 1, p. 24,11. uires animae manifestae I 3, p. 6,3. unitio manifestior V 16, p. 288,3. — De manifesto progredi ad occultum I 11, p. 14,12. 25.

MANSIO. Duae mansiones, i. e. sensus et existimatio III 37, p. 164,12.

MANVS. Ante manus ponere III 59, p. 204,25.

MATERIA (*opp.* forma, *syn.* hyle, substantia).

A. Dicta de materia generaliter. 1) Cognitio materiae. 2) Materia quid sit. 3) Materiae cum forma et unitate necessitudo. 4) Materiae effectus atque passiones. 5) Materia quamuis subtilitate simplicitate perfectione diuersae, tamen in unam materiam rediguntur. *B.* Materia uniuersalis et particularis. 6) Nomina. 7) Cognitio materiae uniuersalis. 8) Materia uniuersalis quid et qualis sit. 9) Probationes quibus demonstratur esse materiam uniuersalem. 10) Materiae uniuersalis cum forma uniuersali necessitudo. 11) Esse materiae uniuersalis quale sit. 12) Origo materiae uniuersalis. 13. Materia uniuersalis a supremo ad imum descendit descendendoque ex spirituali in se et una fit spissa et multiplex. 14) Materiae primae actio atque passio. 15) Materiae primae motus, appetitus, desiderium. 16) Materiae uniuersalis locus in ordine eorum quae sunt. 17) Materiae uniuersalis ad deum, uoluntatem, unitatem ratio. 18) Intelligentiae cum materia uniuersali necessi-

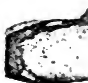

Saepissime sola uoce materia, *adiectiuo non apposito, materia uniuersalis designatur, uelut* I 7, p. 9,25. 28. 10, 4. 7. 12. 20. 21. 23 *etc.* — *De materia particulari cf.* n. 20.

7) Cognitio materiae uniuersalis. *Cf.* forma 10. — In materia prima uniuersali est mirabilius omni mirabili III 57, p. 205,16. Materia est occulta V 23, p. 299,17. c. 26, p. 305,7; est summum occultum I 15, p. 19,19 (*cf.* IV 8, p. 230,12. 13); essentia occulta I 12, p. 15,22; finis occultus I 11, p. 14,23. 26. Materia uniuersalis per se quomodo imaginanda sit V 4, p. 262,17 sqq.; *cf.* V 43, p. 337, 15. Difficultas huius cognitionis V 4, p. 263,13. — Materia est intelligibilis, non sensibilis V 4, p. 263,11.

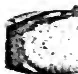
8) Materia uniuersalis quid et qualis sit. *a.* Definitio materiae uniuersalis non est possibilis, sed descriptio V 22, p. 298,10. 12. Materia non est composita ex essentia et differentia V 2, p. 260,3. 9, sed differt a forma per se ipsam ib. v. 14. Natura materiae est praeter naturam formae in se ipsa V 1, p. 259,18. materia est aliud a forma in sua essentia IV 4, p. 218,27. 219,1. *Cf.* forma 12 *b α*. — Super materiam uniuersalem et formam uniuersalem non est genus, quod ponatur principium in definitione earum V 22, p. 298, 11. materia prima est genus generalissimum V 8, p. 270,4 (Disc.). — Quid qualis quare materia uniuersalis sit V 23, p. 299,14. 15. 300, 13. c. 24, p. 301,3. c. 26, p. 304,10. — Materia per se non describitur sicut coniuncta formae V 9, p. 273,17. — *b.* Descriptio materiae, quae sumpta est ex eius proprietatibus, haec est, scilicet quod est substantia existens per se, sustentatrix diuersitatis, una numero; et iterum describitur sic, quod est substantia receptibilis omnium formarum V 22, p. 298,13. Proprietates materiae uniuersalis sunt quod sit per se existens, unius essentiae, sustinens diuersitatem, dans omnibus essentiam suam et nomen I 10, p. 13,14. 23 sqq. c. 11, p. 15,9. II 8, p. 38,4 (*cf.* n. 2 *a*). IV 10, p. 232,3. — Proprietates materiae duae sunt, 1° sustinere formam, 2° multiplicitas et diuisibilitas IV 11, p. 236,23. 25. 237,4. — Nulla proprietas cadit in materiam tantum, sed in materiam et formam simul IV 5, p. 221,4. Proprietates materiae primae sunt in toto IV 10, p. 231,23. — c. D. Iam ostendisti mihi quid est materia et quid est forma; sed nunc declara qualis est materia et qualis forma. M. Materia est sustentatrix, et forma sustentata; et etiam materia est occulta, et forma manifesta; et etiam materia perficitur ex forma, et forma est perficiens essentiam materiae; et etiam materia est designata, et forma designans; et etiam materia est discreta, et forma discernens V 23, p. 299,14 — *d.* Materia est sustinens V 2, p. 259,25. 260,1. 20. c. 33, p. 318,7. c. 42, p. 334,5; sustentatrix V 23, p. 299,16; sustinet omnia (totum) I 11, p. 15,7. II 7, p. 37,17. III 42, p. 174,18. c. 49, p. 189,8. IV 9, p. 230,24. c. 10, p. 231,18. V 21, p. 296,13; omnes formas *cf. e.* — *e.* Materia uniuersalis est materia tantum sustinens, non forma simul II 1, p. 24,5. 14. Materia prima simplex uere est materia omnibus materiis IV 15, p. 246,18. Materia prima in se caret forma V 10, p. 275,28. materia prima non induit formam IV 8, p. 229,8. materia non habet formam propriam in se III 22, p. 131,21; *cf.* IV 1, p. 211,8. V 4, p. 263,7; est in se receptibilis formae V 10, p. 275,23 (*cf.* 276,4); est receptibilis multarum formarum III 22, p. 131,20; in se non est nisi receptibilis tantum, i. e. parata ad recipiendum actionem V 31, p. 314,14. materia prima uniuersalis sustinet formam totius absolute IV 15, p. 247,6; omnes formas II 5, p. 34,7. 15. III 56, p. 203,17. IV 9, p. 231,8. 12. c. 10, p. 232,6. V 19, p. 294,5. c. 32, p. 316,14; formam uniuersalem V 18, p. 292,19. Materia est uestita V 26, p. 305,14; est retenta ib. v. 23. — *f.* Materia uniuersalis est sicut locus omnium rerum V 4, p. 262,20; est locus formae, quia sustinet eam V 31, p. 314,1. 8; existit in toto V 21, p. 296,15; continet omnia (totum, omnes substantias) II 1, p. 245,14. IV 10, p. 232,12. V 30, p. 311,4; colligit omnes formas III 23, p. 132,14. essentia materiae non est aliud ab essentia eorum quae sunt, sed diuersitas est per formas, i. e. differentias quae adueniunt ei I 12, p. 15, 15. 16,2; *quod exemplo declaratur* I 12, p. 15,24 sqq. est communis omnibus substantiis IV 10, p. 232,12. sustentata in materia prima sunt partes illius, materia prima ipsa uniuersalis ad illa II 5, p. 34,12. — *g.* Materia prima est simplex I 8, p. 11,21; simplex uere IV 9, p. 230,22. V 7, p. 269,5. 10.

quomodo ad esse exeat V 10, p. 276,2. materia est ex non-materia V 31, p. 315,1. exempla exitus materiae et formae de potentia in effectum V 27, p. 307,13. — *b.* Quomodo de materia prima quaeratur quare sit V 24, p. 301,3. Causa finalis essentiae materiae et formae V 24, p. 303,6. — *c.* Materiae primae non est causa nisi deus qui creauit eam V 24, p. 301,10. materia creata est I 7, p. 10,4; *cf.* V 36, p. 323,18. materia est creata cum forma simul V 42, p. 334,10; fuit creata cum creatione formae sustentatae in ea sine spatio temporis V 42, p. 334,12. — *d.* Voluntas est uirtus diuina, faciens materiam et formam V 38, p. 326,4. existentia materiae et formae ex uoluntate est, ideo quia ipsa est actor earum et coniunctor et retentor earum V 39, p. 327,20. uoluntas est factor, materia et formae factae V 37, p. 325,22; *cf.* V 38, p. 326,25. materia indiget uoluntate ad habendum esse et consistere V 31, p. 314,4. — Verbum, scilicet uoluntas, creauit materiam et formam V 36, p. 323,18. — *e.* D. Quare fuerunt materia et forma? M. Propter primam essentiam et eius proprietatem V 23, p. 300,13. materia est creata ab essentia, et forma est a proprietate essentiae V 42, p. 333,4. 334,24. 335,4. 6; *quod explanatur* ib. 335,1 sqq.

13) Materia uniuersalis a supremo ad imum descendit descendendoque ex spirituali in se et una fit spissa et multiplex. *a.* Descensus gradus materiae ad inferius II 21, p. 61,18. — Extensio materiae et formae a supremo usque ad infimum est una continua V 30, p. 313, 6. — Principium inuestiturae materiae per formam V 28, p. 308,12. Materia quae proximior est fluxui uirtutis III 55, p. 202,10. — Materia habet duo extrema, unum ascendens ad terminum creationis, aliud descendens ad finem quietis V 29, p. 310,14. — *b.* Materia prima, i. e. materia simplex, spiritualis, qua nulla est simplicior IV 8, p. 229,3. 8; *cf. locos* n. 8 *g allatos.* — Materia quo magis descenderit, fit spissa propter elongationem luminis infusi in illa et propter multiplicitatem partium IV 14, p. 243,10; *cf.* V 35, p. 321,3. materia quo subtilior et superior est, propter diffusionem luminis in illa substantia fiet prudentior et perfectior IV 14, p. 243,8. materia quando fuerit spissa, remota ab origine unitatis V 39, p. 328,21. — Quod de materia est supra caelum, est spiritualis formae, quod descendens a summo caelo, formae corporalis V 29, p. 310,17. 20 (*cf.* V 29, p. 310,8: aliquid materiae caret forma spirituali; *sed* V 29, p. 309,28: materia tota sustinet formam spiritualem). — *c.* Materia prima est una I 12, p. 15,23. 16,4. II 8, p. 38,5. IV 9, p. 230,24. 231,15. c. 10, p. 231, 19. 23. 232,15. 30. 233,1. 10. 12; una numero V 22, p. 298,16; una in essentia IV 15, p. 245,6; unius essentiae I 10, p. 13,15. 26; una in se V 30, p. 311,2; non habet diuersitatem I 12, p. 15,23. Quare materia prima sit una V 26, p. 304,17. (Materia non est una IV 6, p. 223,3). — Materia cum magis descenderit et spissabitur, tunc multiplicatur et diuersificatur V 35, p. 321,3. materiae accessit mutatio et diuisio IV 6, p. 223,4. materia quo propinquior primae unitati, eo magis una et simplex, quo remotior, eo magis multiplex et composita II 20, p. 61,13.

14) Materiae primae actio atque passio. *a.* Materia prima spiritualis est agens in omni V 21, p. 296, 11. 13. materiae actio diuersificatur propter elongationem ab origine V 21, p. 296,12. — Materia non habet actionem V 31, p. 314,13. — *b.* Materia prima est receptibilis actionis per se III 13, p. 106,23. 107,6. Materia quae proximior est fluxui uirtutis, est paratior ad recipiendum eius actionem III 55, p. 202,10. causa diuersitatis actionis uoluntatis accidit ex materia quae recipit actionem eius V 37, p. 324,16. materia quando fuerit spissa, remota ab origine unitatis, debilitatur ad subito recipiendum actionem uoluntatis sine tempore et sine motu V 39, p. 328,21. omnes partes materiae receptibiles sunt actionis formae III 13, p. 107,8. — *c.* Materia, cum forma accesserit, facta est formata et sustentatrix formae V 32, p. 316,14. materia est receptibilis formae *cf.* n. 8 *e*; sustinet omnes formas ib.; continet omnia ib. *f.* esse (existentia) omnium formarum in materia prima *cf.* forma 8 *b β.* productio formae in materiam V 6, p. 267,21. lumen infusum in materia *cf.* forma 21 *et* lumen 3 *d. g α.* materia formâ constituitur, perficitur, retinetur, penetratur, uestitur *cf.* forma 13 *e γ. δ. ε.* — *d.* Forma, cum materiae coniungitur, mutatur, diuersificatur, multiplicatur *cf.* forma n. 13 *f γ et* 19 *a α.* — Diuersitas actionis uoluntatis ex materia

quod in uirtute uoluntatis est, sed secundum quod essentia eius parata est recipere V 17, p. 289,2. Lumen quod materia uniuersalis de uoluntate acquirit comparatione eius quod habet uoluntas in se ualde paruum est IV 20, p. 254,26. V 17, p. 289,5; *quod exemplo illustratur* IV 20, p. 254,25. Forma est in uoluntate simplicius quam in materia prima III 16, p. 113,14. — ζ) Causa diuersitatis actionis uoluntatis accidit ex materia quae recipit actionem eius V 37, p. 324,16. Materia quando fuerit spissa, remota ab origine unitatis, debilitatur ad subito recipiendum actionem uoluntatis sine tempore et sine motu V 39, p. 328,21. — η) Materia et forma est sicut corpus et aer et anima, et uoluntas sicut anima in corpore, sicut lumen in aëre, sicut intelligentia in anima V 38, p. 326,11. Voluntas (uirtus uoluntatis) ligata est cum materia, sicut est ligatio animae cum corpore V 36, p. 323,18. c. 37, p. 325,20. — Materia est sicut cathedra unius, et uoluntas donatrix formae sedet in ea et quiescit super eam V 42, p. 335,23. — c. Materiae cum unitate necessitudo. α) cum unitate diuina (*cf.* unitas I 3 *a. b. c*). Materia recipit formam ab unitate secundum diuersitatem perceptionis in natura V 42, p. 334,3. Vnitas est ligans materiam et formam V 31, p. 315,6. 8; est ordinatrix materiae et formae ib. v. 12. Inter unitatem et materiam et formam non est medium ib. v. 11. Materia et forma sunt principium actionis unitatis V 42, p. 333,14. Materia spissa, remota ab origine unitatis V 39, p. 328,21. — β) cum unitate i. e. forma. Materia non habet esse nisi propter unitatem quae sustinetur in ea V 9, p. 272,19. 21. 23. Materia mouetur ad recipiendum formam propter suam inquisitionem consequendi bonitatem quae est unitas V 33, p. 318,15. Materia et unitas coeperunt esse simul V 9, p. 272, 22. Materia prima est proxima unitati V 33, p. 318,20. 319,2. 8. Vnitas influit in materiam V 33, p. 318,20. Virtus unitatis diuersificatur propter diuersitatem materiae V 31, p. 316,1.

18) Intelligentiae cum materia uniuersali necessitudo *cf.* forma n. 23 *et* intelligentia n. 10 *c*.

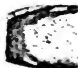
19) Materiae uniuersales. *a.* Materia uniuersalis sensibilis, — intelligibilis IV 7, p. 227,7. materia un. in substantiis sensibilibus, — intelligibilibus V 12, p. 278,19. 23. — *b.* Materia uniuersalis in sensibilibus est corpus uniuersale I 17, p. 22,16. 21; est finis rerum sensibilium II 6, p. 34, 23; est exemplum materiae uniuersalis quae sustinet omnia II 7, p. 37,22. sensibilia subsistunt per eam II 6, p. 34,24. nouem praedicamenta sunt forma uniuersalis subsistens in ea II 6, p. 35,2.

20) Materia particularis. *a.* Materia particularis artificialis I 17, p. 21, 20. Materia particularis naturalis, *opp.* materia uniuersalis naturalis I 17, p. 21,20. II 2, p. 26,19. — *b.* Materiae particulares uerbi auditi sunt toni V 43, p. 336,16.

C (n. 21—22). **Materia intelligibilis** (*cf.* intelligentia 3 *c*, substantia simplex).

21) Nomina. Materia intelligibilis IV 7, p. 226,12. 20; spiritualis III 24, p. 135,20. 22. IV 5, p. 220,19. 20; simplex spiritualis IV 8, p. 229,3. 10. materia substantiarum intelligibilium IV 8, p. 228,5; substantiarum simplicium III 18, p. 118,10. IV 1, p. 211,8. V 2, p. 261,4 *etc.*

22) Materiae intelligibilis (spiritualis) genera eiusque uis. *a. Distinguitur* 1° materia simplex spiritualis, qua nulla est simplicior, quae non induit formam; 2° materia simplex spiritualis quae induit formam IV 8, p. 229,3. 8. 10. — *b.* α) In omni est materia spiritualis III 24, p. 135,20. In unaquaque substantia corporali est materia spiritualis ib. v. 22. materia spiritualis, sustinens formam corporalem I 9, p. 12,6. 12. — β) Ordinatio materiae spiritualis cum materia corporali IV 5, p. 220,20. — Ordinatio materiarum intelligibilium IV 7, p. 226, 12. partes materiae spiritualis uniuntur IV 5, p. 220,10. omnes materiae intelligibiles conueniunt in significatione materiae, fient ergo uniuersale IV 7, p. 226,20. 23. — *c.* Materia prima spiritualis est agens in omni V 21, p. 296,10 (*cf.* n. 14 *a*). — *d. De* intelligentiae *et* animae *materia cf. s. v.* anima n. 8 *et* 7 *c* (V 37, p. 324, 25. c. 38, p. 326,16) *et* intelligentia n. 8 *c*. — In materia caelorum et intelligibilium substantiarum non sibi succedunt formae diuersae IV 18, p. 228,5.

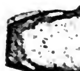
D (n. 23—26). **Materia corporalis.**

23) Nomina. Materia corporea I 9, p. 12,6. III 34, p. 158,22. materia corporalis I 9, p. 12,12. II 1, p. 23,6.

motus diffusus est in substantiis a uolantate V 37, p. 325,8. *Cf.* V 36, p. 323,9. c. 43, p. 337,6 (n. 1 *b*). Motus est a uoluntate et ab umbra eius et a radio eius V 36, p. 323,13. — Voluntas agit in materia animae uitam et motum essentialem, in materia naturae et in materia corporis motum localem et ceteros motus V 37, p. 324,25. — Motus substantiae primae non est ex essentia factoris primi III 8, p. 94,24. — *b*. Motus in substantia composita actus a substantia simplici III 16, p. 112,17. c. 17, p. 116,4. 6. c. 20, p. 128,15. 130,2. motus substantiae corporali inditus a simplici V 36, p. 324,1; *cf.* 323,25. motus qui sunt in substantia corporali sunt de numero accidentium substantiae simplicis III 17, p. 115,4. — Motus inferior substantiarum est propter motum superiorum illis III 58, p. 209,2. — *c*. Motus est impressio animae in substantiam compositam III 20, p. 130,4. motus localis est ex anima III 3, p. 79, 15; *cf.* III 48, p. 186,8. — *d*. Motus ex uirtute est III 47, p. 185,22. — Motus primus pulsat secundum III 51, p. 193,7. Omnes sphaerae (omnia corpora) mouentur propter motum primum propter quem mouetur corpus primum III 50, p. 191,10. 192,3. motus partium corporis sequuntur ad inuicem III 51, p. 193,6. — Non omnis motus est causa motus III 50, p. 192, 18. — *e*. Motus omnis rei non est nisi propter bonitatem, quae unus est V 32, p. 317,8. Motus omnium rerum est ad unum et propter unum V 32, p. 316,21. 317,4; *probatur* ib. p. 317, 6 sqq. Motus non est rei quae mouetur nisi ut perficiatur per ipsum V 10, p. 275,23. Motus desiderii ad recipiendum perfectionem est diffusus in omnibus V 34, p. 317,7. 10. 14. Motus omnis mobilis non est nisi ad recipiendum formam V 32, p. 317,6. Motus materiae et ceterarum substantiarum est appetitus et desiderium formae V 32, p. 317,13. 17. 19. Motus omnis mobilis et omnino omnis motus materiae ad recipiendum formam non est nisi propter desiderium primi esse V 32, p. 317,21. *Cf. praeterea quae de motu materiae primae s. v.* materia n. 15 *allata sunt.* — Motus animae ad inquirendum scientiam V 32, p. 316,10. — *f*. Motus corporum in partem contrariam suo motui naturali, eo quod est impossibile esse inanitatem II 9, p. 60,8.

3) Motus unde diuersi sint. *a*. Motus diuersi sunt ex essentiis diuersis III 43, p. 176,14. — Motus diuersi sunt secundum diuersitatem ordinum suorum in propinquitate ad primum esse et elongatione ab eo V 32, p. 316,23; cuius rei exemplum caelum et terra V 32, p. 317,2. Esse quo magis ascenderit, fient pauciores motus V 34, p. 320,18. — *c*. Motus qui diffusus est in substantiis a uoluntate est diuersus in fortitudine et debilitate propter diuersitatem substantiarum recipientium eum, non propter uoluntatem in se V 37, p. 325,8. Substantia corporalis non habet tantam uim recipiendi motum a uoluntate quantam habet substantia spiritualis, propter elongationem sui ab origine V 36, p. 324,4. — Materia quando fuerit spissa, debilitatur ad recipiendum actionem uoluntatis sine motu V 39, p. 328,23.

4) Motuum uaria genera. *a*. Motus corporum, elementorum, luminis, sphaerarum, substantiae praedicamentorum (corporalis), naturae (*cf.* mouere 2 *a*). α) Motus corporis naturalis II 9, p. 60,9 (*cf.* n. 2 *f*). III 44, p. 177,21. Corpus unum non mouetur diuersis motibus III 43, p. 176,13. Motus corporum sunt diuersi III 50, p. 192,4. 10. 22. — Motus corporis uniuersalis III 50, p. 191,8. 12. 192,3. 12. 19. Corpus uniuersale mouetur motu primo III 50, p. 191,11. Omnia corpora sunt mobilia propter motum corporis uniuersalis III 50, p. 192,3. — Motus corporum a ui spirituali II 10, p. 42,1. Voluntas agit in materia naturae et corporis motum localem et ceteros motus V 37, p. 325,1; *cf.* V 38, p. 326,19. — Motus est medium ad apprehendendum corpus IV 13, p. 239,11. (*Cf.* corpus n. 5 *b. c.*)— β) Motus elementorum diuersi sunt III 43, p. 176,9. Motus corporum simplicium (elementorum) non ex eo est quod corpora sunt, sed ex eo quod sunt qualitates III 43, p. 176,1. 6. 19. — γ) Diffusio luminis sine motu V 39, p. 328,16. — δ) Motus omnium sphaerarum, quae sunt infra corpus uniuersale III 50, p. 191,9. Rotae quanto sunt superiores, tanto sunt simplicioris motus ib. v. 6. Omnes sphaerae mouentur propter motum primum ib. v. 10. Communio sphaerarum et inferiorum in motu ib. v. 25. — ε) Substantia praedicamentorum mouetur motu locali III 3, p. 79,17. c. 6,

erit remota a primo esse, quiescit motus eius V 32, p. 317,2. in infimo extremo motus deficit IV 18, p. 251, 20. — *b*. Motus hominis quiescit, cum ad ultimum finem in cognoscendo peruenit V 35, p. 322,16. — *c*. Quantitas retinet a motu II 9, p. 41,1. c. 10, p. 41,17; *cf.* v. 21.

II. Motus i. e. numerus. Toni, motus, distantiae insunt uocibus V 43, p. 336,4; *cf.* ib. v. 17.

MOVERE (*cf.* mobilis, motor, motus). 1) *a*. Quod non potest se mouere, non potest mouere aliud III 7, p. 92,20. — Quicquid mouetur ad aliquid, caret illo V 10, p. 275,25. — Diuersa et diuisa tam in superioribus quam in inferioribus mouentur ad coniunctionem V 35, p. 321,12. — *b*. Omne quod est appetit moueri ut assequatur aliquid bonitatis primi esse V 32, p. 316,22. Moueri ad factorem primum inditum est omnibus V 33, p. 319,16. — Motus rei quae mouetur non est nisi ad unum et propter unum V 32, p. 317,4. — Omnis res mouetur ad inquirendum formam V 32, p. 317,19. — 2) *a*. Corpus uniuersale non mouetur propter se ipsum III 50, p. 191, 12 sqq. 192,6 sqq. 192,19 sqq. 193,5 sqq. 193,11 sqq. corpus uniuersale mouetur motu primo III 50, p. 191,11. Omnes sphaerae (omnia corpora) mouentur propter motum primum propter quem mouetur corpus primum III 50, p. 191, 10. 192,3. Substantia caeli et elementorum est mouens II 10, p. 41, 28. — Caelum, quod est substantia praedicamentorum, non mouetur sine medio a primo motore III 51, p. 193,18. Substantia praedicamentorum mouet et mouetur II 10, p. 41,16. 17. Necessarium est ut uirtus aut substantia per quam mouetur substantia praedic. sit coniuncta ei III 3, p. 79,7. — *b*. Anima sensibilis mouet totalitatem corporum, anima uegetabilis partes eorum IV 17, p. 250,11. 14. Voluntas animae mouet corpus V 37, p. 325,6. Anima rationalis et intelligentia mouentur in non-tempore III 48, p. 187,14. 17. — *c*. Materia mouetur ad recipiendum formam V 26, p. 305, 20. c. 29, p. 310,5. c. 32, p. 316,16. c. 33, p. 318,10 *siue* perfectionem V 26, p. 305,21. *Cf.* materia 15. Materia mouetur ad unitatem per lumen acquisitum ab unitate V 33, p. 319,9. Quid cogat materiam moueri ad uoluntatem V 32, p. 318,2. — Materia naturalis mouetur ad recipiendum formam qualitatum primarum, postea formam metallinam, deinde uegetabilem, deinde sensibilem, deinde rationalem, deinde intelligibilem V 34, p. 320,9. — *d*. Voluntas est uirtus mouens omnia I 2, p. 4,14. V 38, p. 326,7. Virtus mouentis omnia II 10, p. 41,14. Bonitas est mouens omnia III 46, p. 184, 10. — *e*. Substantia finita non potest moueri in substantia infinita III 8, p. 96,11. — 3) Moueri in loco (non-loco) III 48, p. 187,14. 17; *cf.* locus n. 5 *et* 6 *d*. *e*; in tempore (non-tempore) III 7, p. 93,26. c. 48, p. 187,14. 17. moueri in intelligibilibus III 48, p. 187,13. — Grauius et ponderosius ad mouendum II 10, p. 41,21.

MVLTIPLEX. 1) Omne multiplex est aggregatum ex multis unis III 2, p. 77,1. — 2) Creatum multiplex, *opp.* creator unus V 25, p. 303,19. Essentia esse uniuersalis est multiplex I 5, p. 7,16. Formae multiplices uniuntur in substantia simplici III 33, p. 156,5. Materia ubi magis multiplex sit II 20, p. 61,15. Substantia quo fuerit multiplicior, erit pauciorum formarum III 32, p. 154,17. Vnitates multiplices II 20, p. 62,3.

MVLTIPLICABILIS. Materia est multiplicabilis IV 11, p. 236,19. Vnitas multiplicabilis IV 14, p. 242,16.

MVLTIPLICARE. Forma multiplicatur propter materiam IV 11, p. 237,5. Materia, cum magis descenderit, multiplicatur V 35, p. 321,4.

MVLTIPLICATIO formae est ex materia III 33, p. 155,1. Multiplicatio unius II 22, p. 65,2; unitatis IV 19, p. 252,7.

MVLTIPLICATOR. Forma non est multiplicatrix III 33, p. 155,21. Materia est multiplicatrix ib. v. 23.

MVLTIPLICITAS. 1) Vnum (substantia simplex) est radix multiplicitatis III 19, p. 122,23. 123,1. unitas est origo multiplicitatis III 33, p. 155, 14. Multiplicitas est inuenta in essentia unius III 33, p. 155,19. Vnitati creatae aduenit multiplicitas II 20, p. 61,11. Multiplicitas descendendo recipitur III 2, p. 77,16. multiplicitas est propter elongationem ab origine unitatis V 31, p. 315,17. — Resolutio multiplicitatis IV 6, p. 225,16. — 2) Factor primus non habet multiplicitatem III 2, p. 76,15. — Multiplicitas est se-

MUTABILIS. Omne mutabile receptibile est passionis III 8, p. 94,20. Possibile est mutabile V 24, p. 303,2.

MVTABILITAS (*cf.* mutatio). Vnitati creatae aduenit mutabilitas II 20, p. 61,11.

MVTARE (*syn.* commutare). 1) Mutari de possibilitate in necessitatem III 10, p. 100,26. 101,1 (*cf.* v. 3). Quicquid mutatum est in aliquid, eiusdem generis est cum re in quam mutatum est III 10, p. 101,4. — 2) Mutare est conuertere corpus alimenti a sua forma et assimilare formae eius quod alitur III 47, p. 184,25; est actio naturae ib. v. 15; sub uno genere est cum actione generandi ib. 185,2.

MVTATIO (*cf.* mutabilitas) ex simplicitate et spiritualitate in compositionem et corporeitatem II 23, p. 66,17; totius de loco ad locum III 48, p. 186, 14. mutatio quae cadit in lumen diffusum in materia IV 14, p. 244,13. c. 18, p. 251,16. mutatio accessit materiae et formae IV 6, p. 223,4. 6. Recursus caeli cum mutatione III 57, p. 208,13.

N.

NATARE. Mundus corporalis natat in substantiis intelligibilibus, sicut nauicula in mari et sicut auicula in aëre III 57, p. 205,11.

NATIVITAS. Homo apprehendit scientiam sensibilium a principio natiuitatis in hoc saeculo II 6, p. 36,7.

NATVRA. I. Natura i. e. generatio. Superficies altior caeli continentis est initium generationis siue naturae II 24, p. 69,1.

II. Natura i. e. essentia. Natura et essentia II 12, p. 43,14. c. 19, p. 59,26 *passim*. Diuersitas perceptionis in natura V 42, p. 334,4. — Si quid diuiditur in aliquid, natura totius est in singulis partibus III 19, p. 123,7. naturae uniuersalium inueniuntur in partibus eorum III 13, p. 106,24. Natura multitudinis est in singulis unis III 19, p. 123,7. — Natura alia ex coniunctione fit V 9, p. 273,23. — Natura omnis rei perficitur ex materia et forma IV 11, p. 237,1. Natura materiae est praeter naturam formae in se ipsa V 1, p. 259,18. natura materiae V 9, p. 273,25. c. 26, p. 306,2; formae V 9, p. 273,26. — Natura generis generalissimi V 8, p. 270,22; intelligentiae V 15, p. 284,21.

III. Natura, i. e. substantia simplex, media inter substantiam praedicamentorum et animam. 1) Naturae cognitio. Natura minus occulta quam anima, occultior quam substantia praedicamentorum V 20, p. 294,21. 23. De natura quaeritur quid est et quale est et quare est V 24, p. 302,5. — 2) Quid et qualis sit natura. Natura est substantia simplex III 22, p. 131,20; est ultima substantiarum simplicium III 56, p. 203,23. Simplicitas substantiae ex quo incipit usque ad naturam et corporeitas eius a natura usque ad ultimum centrum II 21, p. 63,9. — 3) Naturae materia et forma. *a.* Materia animae est magis unita cum forma et maioris simplicitatis quam materia naturae V 42, p. 333,20. Materia naturae et materia caelorum in essentia una IV 8, p. 228,17. Voluntas quomodo in materiam naturae agat V 37, p. 324,26. c. 38, p. 326,19 (*cf.* n. 6 *e*).— *b.* Forma naturae alia a forma animae uegetabilis IV 3, p. 216,2; similis est quatuor IV 13, p. 239,11. Natura non habet in se formam propriam III 22, p. 131,21; est receptibilis multarum formarum ib. v. 20. Forma substantiarum corporalium inuenta est in forma naturae. forma naturae in forma animae IV 16, p. 248,4 (*cf.* V 18, p. 290,14). — Vnitio formarum in natura minor quam in intelligentia V 16, p. 288,4. Formae in natura unde fiant V 17, p. 289,21 (*cf.* n. 5 *e*). Actio formae naturae IV 17, p. 250,15 (*cf.* n. 5 *c*). — 4) Ortus naturae. Anima uegetabilis est causa naturae III 46, p. 183,20. — 5) Naturae actio et passio. *a.* Essentia substantiae praedicamentorum prouenit ex essentia naturae II 12, p. 43,21. 44,1. 19. 21. — *b.* Impressiones naturae in substantiam compositam III 20, p. 126,20. Substantia naturae facit accidentia rerum sensibilium II 12, p. 44,4. natura sigillat et depingit figuras in substantia ib. v. 11; imprimit formas in corpore IV 10, p. 232,2. figurae et signa quae accidunt substantiae praedicamentorum habent esse in substantia naturae aliquo modo II 12, p. 44,12. omnis color fit per naturam III 56, p. 203,23. impressio naturae in lapidibus IV 16, p. 248,11. — *c.* Natura habet quatuor uires IV 13, p. 239,12. Actio naturae est attrahere, retinere, mutare, pulsare

Materia uniuersalis dat omnibus substantiis nomen suum I 10, p. 14,2. c. 11, p. 15,10. IV 10, p. 232,13. Nomen generis susceptum a specie III 18, p. 118,13. 14. — Nomen essendi (esse) IV 10, p. 234,2. V 5, p. 265,24. — Nomina logica III 12, p. 104,21.

NOTVS. Per se nota probatione non indigent I 1, p. 3,20. — Locus notus II 14, p. 49,15.

NVBILVS aer II 9, p. 41,4.

NVMERALIS aggregatio III 2, p. 77,7; duplicitas ib. v. 11; proportio ib. v. 8. unum numerale ib. v. 9.

NVMERVS. 1) Omnis numerus cadit sub uno IV 13, p. 239,15. Compositio numeri II 22, p. 64,28. numerus compositus ex unitatibus II 22, p. 64,9. unitas numeri IV 19, p. 252,3. 4. c. 22, p. 64,12. — Numerus discretus (disgregatus), *cf. s. v.* discretus, disgregatus. Numerus discernit et mensurat numerata II 22, p. 64,22. — 2) Numerus est origo rerum IV 11, p. 236,2. Quaestiones an est, quid est, quale est, quare est ordinatae sunt secundum ordinem numeri V 24, p. 302,6. Substantiae infra intelligentiam ordinatae sunt propter numerorum ordinationem IV 13, p. 239,1. 14. Lineamentum numeri in aëre II 21, p. 63,23. — 3) Initium numerorum numeratorum *i. e.* unitas quae sequitur unitatem primam IV 13, p. 240,2.

NVTVS. Substantiae mouentur ad nutum substantiae altioris III 58, p. 209,7.

O.

OBLIGARE. Materia et forma sunt obligatae uoluntati V 33, p. 318,12.

OBOEDIENTIA substantiarum inferiorum III 58, p. 209,4; substantiae mundi sub unitate creatrice II 21, p. 62,22.

OBOEDIRE. Omnia oboedientia sunt mandato diuino III 46, p. 184,10. Omnes substantiae sunt oboedientes actioni factoris primi III 13, p. 107,16. Inferior substantia oboediens altiori III 58, p. 208,20. 209,6. Forma est oboediens uoluntati V 13, p. 46,8. Materia et forma sunt oboedientes uoluntati V 33, p. 318,12.

OBSCVRARE. Cum speculum clarum substantiae spissae adiungitur, obscuratur lumen eius V 41, p. 331,25.

OBSCVRITAS animae I 2, p. 5,8.

OBSCVRVS. Esse obscurius fit propter subtilitatem suam III 56, p. 203,25. 204,6.

OBSTACVLVM inter uisum et uisibile IV 14, p. 243,16. Obstacula inter formam intelligentiae et animae et inter. materias formarum sensibilium et intelligibilium V 8, p. 271,13. Compositio compositi est obstaculum inter essentiam suam et essentias formarum V 16, p. 287,15. Sol penetrat obstaculum II 9, p. 41,10.

OBSTARE. In substantia simplici nihil obstat inter ipsam et formas V 16, p. 287,17.

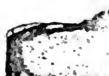
OBVIARE. Substantia simplex obuiat formis sensibilibus III 31, p. 151, 15; intellectus intellectui IV 3, p. 216, 16; formae formis V 8, p. 271,16.

OBVIVS. Substantia (operatio) particularis est obuia substantiae (operationi) particulari III 45, p. 180,13. 14.

OCCVLTARE. Res disgregata et subtilis occultatur sensui III 34, p. 159, 12. In materia subtili forma occultatur ib. v. 6.

OCCVLTATIO materiae IV 8, p. 230,10. 12. V 30, p. 313,20; formarum V 20, p. 295,1. Apparitio et occultatio uoluntatis V 40, p. 330,7.

OCCVLTVS (*opp.* manifestus). Manifestum signum occulti III 56, p. 202, 22; exemplum occulti II 5, p. 34,10. c. 15, p. 50,10. c. 24, p. 70,16. esse manifestum est speculum occulti V 20, p. 295,19. — Manifestum est forma occulti IV 8, p. 230,4. 7. — Scientia absentium occultorum II 7, p. 36,24. scientia occulti per manifestum II 7, p. 37,12. — 2) Anima occultior quam natura V 20, p. 294,24. Ligatione animae cum sensibilibus manifestatur quod occultum est in ea V 42, p. 332, 21. corporeitas occultior quam figura V 20, p. 294,22. Diuersitas occulta I 12, p. 15,20. Esse fit occultius propter subtilitatem suam III 56, p. 203,26. 204,7. Essentia occulta I 12, p. 15,22. Figura occultior colore V 20, p. 294, 22. Forma occulta I 12, p. 15,21. cur formarum aliae sint manifestiores, aliae occultiores V 20, p. 294,18 sqq. forma propinquior primae formae spirituali est occultior V 20, p. 295,7. forma occulta uerbi est intellectus quem significat V 43, p. 336,18. 23. Intelligentia occultior quam anima V 20, p. 294,25. Locus occultior II 15,

P.

II 9, p. 41,5. Motus substantiae praedicamentorum est receptibilis passionis III 8, p. 94,21. 27.

PATI (*opp.* agere; *cf.* passio). 1) Scientia (agendi et) patiendi V 40, p. 329, 11. Agere et pati diffusa sunt in omnibus ib. v. 12. non est patiens prius substantia simplici nec posterius substantia composita III 5, p. 89,25. Pati est unum ex decem generibus corporalibus III 27, p. 143,11. 144,10. quid ei in substantiis simplicibus oppositum sit III 27, p. 144,11. — 2) Non potest eadem res simul esse agens et patiens III 17, p. 116,22 (*sed cf.* III 4, p. 82,25.) Patiens aut est essentia formata aut uirtus aut forma corporalis aut motus III 14, p. 109,10. Virtus (agendi et) patiendi est per motum V 36, p. 323, 7. 17. Non est patiens a non agente III 51, p. 193,8. agens fortius est quam patiens III 17, p. 117,2. omne patiens recipit uirtutem agendi III 4, p. 82,21.— Quicquid est patiens in aliquo ab aliquo, est in re agente illud III 17, p. 115,14. Omne a quo aliquid motum fuerit patiens, essentia eius erit patiens III 8, p. 94,26. — 3) Patiens sine mora III 4, p. 82,15; sine tempore III 5, p. 88, 19. 21. 22. 89, 21; in tempore III 5, p. 89, 13. quod patitur in nontempore, prius est eo quod patitur in tempore, et e contrario III 5, p. 88,28. 89,5. c. 9, p. 99,5. patiens in nontempore est primum patiens III 5, p. 89,1. non est patiens posterius patiente in tempore III 5, p. 89,9. 18. — 4) Esse patiens (*opp.* esse agens) V 25, p. 303,26. 27. — Patiens a primo factore agens est III 4, p. 82,25. patiens a primo factore nullo mediante perfectum est III 6, p. 90,11. — Possibile est patiens V 24, p. 302,20. 303,1 9. — Creatum patiens est duo, sustinens et sustentatum V 25, p. 303, 13. 304,10. — Substantia praedicamentorum est patiens, non agens II 9, p. 40,17. 19. c. 10, p. 42,5. III 4, p. 83,6. Vnitas patiens (*cf.* unitas) IV 19, p. 252,4. c. 21, p. 298,2.

PENETRABILIS. Accidens penetrabilius III 15, p. 110,6. opus penetrabilius ib. 109,26.

PENETRABILITAS substantiarum simplicium III 15, p. 110,20. 111,13; formae primae III 34, p. 159,3. Diuersi ordines uoluntatis in penetrabilitate V 37, p. 324,12. Prohibitio penetrabilitatis substantiarum corporearum III 15, p. 110,23.

PENETRARE usque ad saeculum intelligentiae V 43, p. 337,22. — Vires animae penetrant omnia I 8, p. 11,4. Virtus dei penetrat omnia III 15, p. 111,25. Virtus factoris primi penetrat per totum III 16, p. 114,4. Forma penetrat materiam III 34, p. 159,2. 7. IV 14, p. 241,21. 25; oppositum III 14, p. 108,18. compositio compositi prohibet illud a formis penetrari V 16, p. 287,14. substantia simplex penetratur formis V 16, p. 287,18. Intelligentia penetrat *cf.* intelligentia II 8 *b β*. Debilitas quantitatis ad penetrandum III 15, p. 110,3. Voluntas penetrat totum (omne) II 13, p. 46,7. V 39, p. 327,15. 328,11; penetrat materiam V 38, p. 327,3.

PENETRATIO luminis IV 14, p. 244,15. V 30, p. 313,13. uirtutis solis V 38, p. 327,8.

PERCEPTIBILIS. Quicquid est subtilioris essentiae, est perceptibilius rerum II 3, p. 30,6. Anima est perceptibilis a principio incrementi corporis III 38, p. 166,10. Intelligentia omnibus quae sub ea sunt est perceptibilior rerum II 3, p. 30,8. — Perceptibilis scientiae de uoluntate V 40, p. 329,1.

PERCEPTIO formarum sensibilium in (ab) anima III 37, p. 164,11. 23; diuersitas perceptionis in natura V 42, p. 334,4.

PERCIPERE. Intentio percipiendi formam est impressio substantiae a forma III 31, p. 150,21.

PERFECTIO (*opp.* imperfectio) animae I 3, p. 5,13. 18; formae III 18, p. 119,19. forma est in perfectione V 26, p. 305,17. perfectio intelligentiae III 57, p. 207,15. 26; materiae III 18, p. 119,20. materia mouetur ad habendum perfectionem V 26, p. 305,21; c. 33, p. 318,22. 319,10; recipit perfectionem ab unitate V 33, p. 318,22. 319,10. materia proxima perfectioni est subtilis IV 2, p. 215,15. perfectio potentiae et maiestatis III 55, p. 201,4; sapientiae V 35, p. 321,24. c. 40, p. 329,9. cognoscere perfectionem unius substantiae ex imperfectione alterius III 49, p. 189,23. differentia substantiarum simplicium in perfectione IV 1, p. 212,16. 213,5. — Essentia perfectionis et plenitudinis III 42, p. 173,20. Perfectionem ducere ad effectum I 3, p. 5,9. — Pauciores motus propter perfectionem V 34, p. 320,19.

118,24. — Quod est in potentia, spirituale est quantum ad id quod est in effectu III 24, p. 134, 23. — *c*. Factor primus non est in potentia nec in effectu III 4, p. 83,17. Omnis forma est in uoluntate in potentia respectu facti IV 20, p. 254, 24. forma est uoluntati ex parte factoris in potentia V 17, p. 289,9. forma quae est in potentia, adhuc non in materia IV 20, p. 256,5. forma coniuncta materiae in potentia ib. v. 2. Materia est (habet esse) in potentia V 26, p. 305,17; *cf. locos s. v.* esse 2 *a d allatos*. — 2) P o t e n t i a i. e. u i s *siue* u i r t u s Diuersitas luminum in potentia et debilitate III 54, p. 200,12. — Vnitio materiae et formae, quamuis non sint similes, magis significat potentiam potentis V 32, p. 316,6.

PRAECEPTVM dei V 27, p. 307,16.

PRAEDICAMENTVM. Nouem praedicamenta (*i. e.* quantitas, qualitas, relatio, tempus, locus, situs, agens, patiens, habere, *quae* III 26, p. 143,11 *post* materiam uniuersalem *siue* substantiam *inter* decem genera corporalia *enumerantur*) sunt forma subsistens in materia uniuersali II 6, p. 35,2; sunt qualitas (qualitates) substantiae II 13, p. 45,5. 7; sunt uniuersitas formarum sensibilium III 42, p. 173,23; *cf.* ib. v. 25. p. 173,1. — Sustentatio substantiae ad nouem praedicamenta V 19, p. 294,8. existentia nouem praedicamentorum in substantia V 18, p. 291,18. Nouem praedicamenta habent esse in substantia composita corporaliter, disperse, diuisibiliter, in substantia animae simplicius, in substantia intelligentiae etiam simplicius III 42, p. 172,25 sqq. — In ceteris praedicamentis praeter quantitatem et aliquas species qualitatis non potest dici formas esse substantias III 37, p. 162,22. — Praedicamenta sunt terminus generationis V 28, p. 308,4. — Ad scientiam materiae et formae non opus est scientia praedicamentorum II 9, p. 40,7. — *De* substantia quae sustinet nouem praedicamenta *cf. s. v.* materia n. 24. 26; substantia n. 28—34.

PRAEPARATIO principiorum III 46, p. 182,22. praeparatio materiae ad receptionem formae III 55, p. 202,2.

PRAESCIRE. Anima praescit ea quae sunt antequam sint III 38, p. 166,9.

PRAESENS exemplum II 7, p. 36, 20. c. 9, p. 40,1.

PRAESENTIA formarum sensibilium III 37, p. 164,20.

PRIMVS. Accidentia prima V 41, p. 332,10. c. 42, p. 332,23. auctor primus II 9, p. 40,21. primum patiens a factore primo III 5, p. 88,19. 20. 23. *Praeterea cf.* esse 6; essentia 5; factor II; forma 9; materia 6; substantia 1 *d et* 8; unitas I.

PRINCIPIVM. I. P r i n c i p i u m, *opp.* u l t i m u m *siue* t e r m i n u s (*cf.* III 1, p. 74,1. V 28, p. 308,11). 1) Finis omnis rei non est sicut principium eius IV 15, p. 245,12. principium rerum distat ab ultimo in essentia et effectu III 1, p. 74,1. quod ex alio procedit, non est sic perfectum ut principium a quo processit III 9, p. 98,1. 3. principium est fortius IV 15, p. 245,14. 2) Principium eorum quae sunt (rerum) est factor primus III 1, p. 73,18. c. 10, p. 100,11. — Substantia intelligentiae habet principium eo quod causata est III 57, p. 206,4. — Quicumque uult scire principia, debet diligenter speculari substantiam intelligentiae V 4, p. 264,5. Materia et forma sunt principium actionis unitatis V 42, p. 333,14. — 3) Principium creationis (*opp.* terminus creationis) V 28, p. 308,11. c. 29, p. 310,20. c. 30, p. 311,19. c. 37, p. 325,25; in definitione V 22, p. 298,11; differentiae et diuersitatis V 8, p. 270, 12; formae III 42, p. 173,18; incrementi corporis III 38, p. 166,11; inuestiturae materiae per formam V 28, p. 308,12; materiae IV 20, p. 254,17; motus III 46, p. 184,6; unitatis II 21, p. 63,2. V 42, p. 333,14; unitionis materiae et formae V 29, p. 310,15. c. 31, p. 315,16 (*cf.* c. 30, p. 311,19); uoluntatis IV 43, p. 338,19.

II. P r i n c i p i u m, *i. e.* ἀξίωμα. Principia praeposita III 46, p. 182,22. 24. Principium est, ut scias quod duae res cum similes sibi fuerint in aliquo intellectuum, quamuis ille intellectus aliter fuerit in uno quam in alio, tamen debet esse unus ib. v. 36.

PRIORITAS. Ordo in prioritate et posterioritate III 27, p. 144,7.

PRIVARE. Priuatum absolute ad esse exire non potest quia de eo nulla scientia praecessit V 10, p. 275,7. 9.— Intellectus priuatus (*i. e.* notio priuatiua) V 10, p. 275,2. 3. — Materia dicitur priuata V 10, p. 274,12; non est priuata absolute ib. v. 20. p. 275,6; est priuata comparatione esse formalis V 11, p. 277,3, *siue* esse rei compositae ex materia et forma ib. v. 8. 10.—

assequi bonitatem ei erit facilius V 32, p. 316,25. Vnitas quae propinquior fuerit unitati uerae primae, materia formata per eam erit unitior et simplicior II 20, p. 61,13. Quicquid fuerit uoluntati propinquius, erit perfectius V 17, p. 289,15.

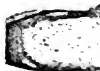
PROPORTIO altiorum substantiarum ad inferiores III 13, p. 108,2; ultimi superioris (inferioris) sensibilium ad ultimum inferius (superius) intelligibilium III 51, p. 195,10. 12; factoris primi ad substantias altiores et inferiores III 13, p. 108,3; simplicis ad essentiam primam, compositi ad simplex I 5, p. 7,5. 6. Proportio numeralis III 2, p. 77,8; duplicitatis ib. v. 12. — Coniunctio elementorum secundum aliquam proportionem IV 16, p. 248,16.

PROPOSITIO affirmatiua, negatiua III 11, p. 104,5. 7; diuina, non diuina III 12, p. 104,19. 22; theologica, non theologica III 11, p. 104,9. 12. c. 12, p. 104,23. Anima rationalis mouetur a propositionibus ad conclusionem IV 13, p. 239,7. Intelligentia apprehendit proportionem unam ib. v. 6.

PROPRIARE. Quod est in intellectu, diuiditur in proprietatem et propriatum V 12, p. 279,6. Propriatum per proprietatem V 8, p. 270,15. essentia propriata proprietate V 42, p. 333,6.

PROPRIETAS. 1) Quod est in intellectu, diuiditur in proprietatem et propriatum, *cf. s. v.* propriare. Omnis res inuestigata quam signis uolumus scire non inquiritur nisi per proprietates inseparabiles ab ea I 10, p. 13,9. descriptio fit per proprietates V 22, p. 298,12. 14. Scientia proprietatum II 9, p. 40,8. — 2) Superior proprietas inuenta est in inferiori IV 4, p. 218,4. — 3) Proprietates corporis I 15, p. 19,10. c. 17, p. 21,13; duorum IV 11, p. 236, 13 sqq. c. 12, p. 237,19. — Proprietas essentiae primae V 23, p. 300,14, *i. e.* sapientia et unitas V 42, p. 333,5. essentia prima est alicuius proprietatis essentialis propter quam distat ab omni re V 42, p. 334,15; non est propriata proprietate extrinseca, sed designata essentialiter ib. p. 333,6. 8. essentia prima et eius proprietas unum sunt ib. v. 12. forma est propter proprietatem essentiae primae V 23, p. 300,14. c. 42, p. 333,4. 334,25. 335,6. Ab essentia prima est essentia quae sit proprietatis extrariae V 42, p. 334, 16. Proprietates factoris primi III 11, p. 102,25. 103,24. 104,1. 4. c. 13, p. 105,21; eorum quae sunt infra factorem primum III 11, p. 104,2. 6. Proprietates formae III 19, p. 125,16. 18; formae uniuersalis I 13, p. 16,9. 15. 25. V 12, p. 278,2. 6. c. 22, p. 299,9; *cf.* V 23, p. 299,16 sqq. eas esse in formis eorum quae sunt I 13, p. 16,12. 26. V 12, p. 278,4. 8. esse est proprietas formae IV 10, p. 234,18. proprietas formae una est, sc. constituere essentiam IV 11, p. 236,22. *Cf.* IV 5, p. 221,4. V 8, p. 270,14. 24. 271,3. c. 9, p. 272, 11. Proprietas loci corporei III 33, p. 157,2. Lumen attribuit ei in quo est proprietatem V 4, p. 263,9. Proprietates primae materiae in substantiis IV 10, p. 231,25. 232,8. 11; materiae uniuersalis I 10, p. 13,14. 18. 20. c. 11, p. 14,22. 15,9. c. 12, p. 16,7. II 8, p. 38,4. V 12, p. 278,2. 6; *cf.* V 23, p. 299,16 sqq. eas esse in omnibus quae sunt I 11, p. 14,8. 15,3. c. 12, p. 16,7. V 12, p. 278,4. 8; in materia inferiori II 8, p. 38,5. proprietas qua designatur unaquaeque, materia et forma, per se proprie, non conuenit alii nisi essentiae eius quod est propriatum per eam V 8, p. 270,14. proprietates materiae duae sunt, *scil.* sustinere formam et multiplicitas V 11, p. 236,23. 25. 237,4. unitas est proprietas materiae IV 10, p. 234,21. c. 11, p. 235,12. nulla proprietas cadit in materiam tantum, sed in materiam et formam simul IV 5, p. 221,4. proprietas esse non conuenit materiae per se, sed materiae et formae simul V 8, p. 270,24. 271,3. c. 9, p. 272,11. Proprietas quantitatis I 15, p. 19,10. III 33, p. 156,17. 20. 24. Proprietates substantiae V 22, p. 299,6. 9. c. 23, p. 300,2; substantiae intelligentiae V 1, p. 258, 11; substantiae simplicis III 19, p. 124,16. 125,8. 13. 17. c. 49, p. 190, 5; substantiae praedicamentorum III 11, p. 102,26. c. 13, p. 105, 21. Proprietates unitatis IV 11, p. 235, 18 sqq. 236,12. c. 12. p. 237,19. proprietas unitatis, quae de genere generalissimo dicitur, est essentia generis generalissimi V 8, p. 270,17. — 4) Proprietas extrinseca V 42, p. 333,6; extraria V 42, p. 334,16; theologica III 11, p. 104,17.

PROPRIVM (*cf.* proprius) in factorem primum non cadit III 11, p. 103, 18. Non-esse, i. e. differentiae propria accidentia, quae attinguntur sensibus III 41, p. 172,9. — Propria mouentur ad coniunctionem V 35, p. 321, 11. Propria (quae sustinentur in ma-

stantiam nouem praedicamentorum ne agat II 9, p. 40,26; retinet a motu II 9, p. 41,1. substantia corporea prohibetur ad conferendum se propter crassitudinem et tenebrositatem quantitatis III 15, p. 110,11. 111,6. quantitas est prohibens ne substantia conferat suam essentiam, propter crassitudinem quantitatis et suam circumscriptionem III 53, p. 198,11. — c. Quantitas est causa ponderositatis II 10, p. 41,25. — d. Quantitas propter debilitatem et grossitudinem non imprimit suum simile in obstans III 15, p. 110,2; confert umbram suam corpori lucido opposito III 15, p. 110,13.

6) Genera quantitatis. a. Quantitatis species septem simplices sunt contra numerum septem substantiarum simplicium III 27, p. 143,21. — b. Quantitas diuiditur in quantitatem discretam siue numerum et quantitatem continuam, *cf.* II 22, p. 65,16. α) Continua quantitas non inuenitur nisi in substantia quae sustinet eam II 22, p. 64,20. Continua quantitas aduenit substantiae ex unitatibus II 22, p. 64, 18. unitates quantitatis continuae ib. v. 13. — β) Radix continuae et discretae quantitatis una est II 22, p. 65,16. compositio numeri discreti et quantitatis continuae non surgit nisi ex perfectis duplicationibus II 22, p. 65,15. inter unitates numeri discreti et unitates quantitatis continuae subsistentis in materia non est differentia nisi quod illae sunt disgregatae, istae continuae II 22, p. 64,12. — γ) Proprietas continuae quantitatis est ut occupet locum aequalem sibi III 33, p. 156,17. proprietas quantitatis (*sc.* continuae) est ut nulla res occupet locum eius, quamdiu ipsa occupauerit illum ib. v. 20. proprietas quantitatis (*sc.* continuae) est ut sit impossibile ipsam coniungi alii rei in uno loco ib. v. 24.

QVANTVS. Substantia spiritualis non est quanta III 18, p. 120,28.

QVARE, *opp.* an (quod), quid, quale, quomodo II 13, p. 45,18. 20. III 11, p. 103,11. c. 13, p. 106,8. 17. IV 4, p. 219,19. V 1, p. 259,24. c. 12, p. 277,23. c. 23, p. 300,13. c. 24, p. 301,1. 4. 6. 7. 18. 20. 302,2. 3. 5. 13. c. 26, p. 304,16. c. 35, p. 321,20. c. 36, p. 323, 10. c. 40, p. 329,13. Quare est est ad instar quatuor V 24, p. 302,13. Quaerens scire quare sint ea quae sunt quaerit causam per quam exiit unumquodque generum specierum indiuiduorum de potentia ad effectum et finem in quo subsistit unumquodque illorum II 13, p. 46,2. — Scire quare est inuenitur in sciendo quid est II 13, p. 45,20; *cf.* V 24, p. 301,7. quare est eliciendum ex qualitate IV 4, p. 219,19. Scire quare sint ea quae sunt continetur in scientia de uoluntate II 13, p. 45,21. — Illud de quo quaeritur quid est et quale est et quare est, sc. natura et generata ex ea, est infra animam, de qua quaeritur quid est et quale est, non quare est V 24, p. 302,4. Substantiae simplices non habent quare sint extra suam essentiam V 24, p. 301,5. in substantiis simplicibus quare sint et quid sint unum fit ib. v. 7.

QVATERNARIVS fit duobus multiplicatis II 22, p. 65,3. Superficies quaternario conferri potest ib. p. 10.

QVATVOR. Natura est similis quatuor IV 13, p. 239,11. Superficies est ex quatuor punctis II 22, p. 65,9. 11. Quaestio quare est est ad instar quatuor V 24, p. 302,13.

QVID, *opp.* an (quod), quale, quare, quomodo II 12, p. 43,16. c. 13, p. 45, 8. 19. III 11, p. 103,10. c. 13, p. 106, 7. 9. IV 4, p. 219,18. V 1, p. 259,24. c. 12, p. 277,22. c. 23, p. 299,14. c. 24, p. 301,2. 18. 20. 302,1. 3. 4. 10. c. 35, p. 321,20. c. 36, p. 323,10. c. 40, p. 329,13. Quid est habet ad instar duorum, quia constat ex genere et differentia V 24, p. 302,10. — Illud de quo quaeritur quid est, non quale est nec quare est, sc. intelligentia, est infra illud de quo quaeritur an est tantum, sc. deum V 24, p. 302,1. In substantiis simplicibus quare sint et quid sint unum fit V 24, p. 301,7.

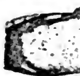
QVIES (*opp.* motus). Motus fortior est quam quies III 47, p. 185,21. Quies ex debilitate est ib. v. 22. — Quies cunctorum quae generata sunt est ex quiete uoluntatis I 2, p. 4,19. quies in generatione hominis et ceterorum est ex causa cogentis uoluntatis ib. v. 22. — Voluntas est in se quies V 39, p. 328,7. Quies motûs uoluntatis V 40, p. 330,6. Quies cum retinetur anhelitus V 37, p. 325,7. Effluxio aquae sine quiete V 41, p. 330,21. — Finis quietis V 29, p. 310,16. 23. c. 31, p. 315,18. ultimus terminus quietis V 30, p. 313,5.

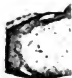
2ª scientia de uoluntate, 3ª scientia de essentia prima V 1, p. 257,12 (*cf.* I 7, p. 9,24. V 36, p. 322,20. 323,1). *Cf.* scientia u. 4. Scientia materiae et formae prima pars sapientiae et ordine prior duabus ultimis est I 8, p. 10,22. scientia materiae et formae est prima pars sapientiae et scala ad ceteras I 8, p. 10,23. V 1, p. 257,11. scientia materiae et formae et scientia uoluntatis sunt fundamenta et radices sapientiae I 7, p. 10,17. Intellectus actionis et passionis sunt ultimus finis sapientiae III 58, p. 209,12. Lector ex uerbis dispositis acquirit perfectionem sapientiae V 35, p. 321,24. perfectio sapientiae est scientia de uoluntate V 40, p. 329, 9. — Rami sapientiae multiplices sunt I 7, p. 10,18. — 2) Differentia substantiarum simplicium in sapientia IV 1, p. 212,16. Forma intelligentiae est sapientia perfecta V 40, p. 329,11.

II. Sapientia diuina *i. e.* Verbum *siue* Voluntas. 1) Sapientia est proprietas essentiae (*sc.* primae) V 42, p. 333,5 (*cf.* p. 335,5). Voluntas, id est sapientia V 42, p. 335,5. — 2) Esse materiae sine forma in sapientia creatoris excelsi et magni (dei) quale sit V 10, p. 274,23. 275,1 (*cf.* scientia n. 6 *b*). — 3) Actiones sapientiae V 40, p. 330,4. Forma est a sapientia V 42, p. 333,5. omnes formae quae subsistunt in materia impressiones sunt a sapientia essentiae primae V 41, p. 331,9. c. 42, p. 332,25. genera species differentiae propria accidentia et omnino omnes formae quae subsistunt in materia sunt impressio a sapientia in materiam V 41, p. 331,8.

SCALA. Scientia materiae et formae est scala ad secundam et tertiam partem sapientiae V 1, p. 257,12.

SCIENTIA (*syn.* sapientia, *cf.* scire). 1) Scientia quid sit et unde proueniat. *a.* Scientia scientis est comprehensio ad rem scitam I 5, p. 7,9. — Scientia est existentia rerum multarum in una re simplici III 32, p. 153,1. — *b.* Scientia est subsistentia formae rei scitae in anima et intelligentia III 23, p. 133,1. Scientia ex forma est IV 14, p. 243,5. intelligentia et anima concipiunt scientiam ex formis rerum III 23, p. 133,7. Scientia intelligentiae de formis rerum non est nisi quia unitae sunt ei II 3, p. 30,13. Scientia intelligentiae (intelligentiae et animae) de formis rerum est ex uuitione (applicatione) suae formae (suarum formarum) cum formis rerum (forma intellecti) III 23, p. 133,10. V 2, p. 260,22. c. 5, p. 265,16. c. 19, p. 292,21. — *c.* Apprehensio intelligentiae est scientia (*i. e.* ἐπιστήμης), animae animalis existimatio (δόξα). Anima animalis non cognoscit formam ueritatis cognitione perfecta, sed existimat eam et uidetur ei, quia natura eius longe est a natura intelligentiae; et cum fuerit hoc, sicut dicimus, quod intelligentia assequitur formam ueritatis per se ipsam, quia subsistit in ea, et apprehensio est scientia rerum: tunc oportet ut circumdet et comprehendat illas II 3, p. 29,8 sqq. — *d.* Discipuli de natura et origine scientiae opinio. Anima non habet propriam scientiam III 37, p. 164,14. animae non aduenit scientia, nisi quando est superstans materiae, et eius accidentibus et quando unitur eius forma cum formis accidentium ib. v. 17. scientia quae est in anima est acquisita ab accidentibus quae sustinentur in substantia composita III 40, p. 171,12. scientia est attractio formarum sensibilium ad uim imaginantem et perceptio earum in anima III 37, p. 164,8. scientia est generatio et subsistentia omnium formarum in anima, deinde coniunctio et diuisio earum per differentias et per propria et per accidentia III 37, p. 163, 25. 164,5. *Cf.* anima 9 *c* α. — *e.* Magistri de ortu scientiae sententia (*cf.* anima 9 *c* β—δ). α) Anima habet in se scientiam quae est ei propria V 41, p. 331,20. scientia est in essentia hominum III 38, p. 166,6. anima est sustentatrix formae scientiae V 32, p. 316,13. — β) Anima priuata aliqua scientia mouetur ad inquirendum eam V 32, p. 316,10. Homines apprehendunt scientiam sine disciplina III 38, p. 166,7. — γ) Scientia sensibilis (*i. e. experientia quae sensibus fit*) non agit in animam nisi memoriam et exitum in effectum V 41, p. 332,12. — δ) Scientia animae particularis est ex anima uniuersali et intelligentia uniuersali III 45, p. 181,3. — Verbum est uirtus conferens substantiis spiritualibus scientiam V 36, p. 323,15. — *f.* Scientia est finis formae intelligentiae et terminus circumdans eam II 8, p. 38,30. scientia quomodo sit figura II 8, p. 39,1. intelligentia coniungitur intelligentiae per scientiam ib. v. 4. — *g.* Vnitio formae uniuersalis cum materia uniuer-

eandem actionem primam III 16, p. 113,24. — *b.* Quo substantia fuerit propinquior primi esse, assequi bonitatem ei erit facilius V 32, p. 316,25. Substantia quo fuerit subtilior, fortior et luminosior, erit actio eius fortior III 15, p. 109,25. 110,21. Substantia non est altior et perfectior, cuius operatio non est ita III 44, p. 178,24. — *c.* Perfectior et fortior substantia est causa agens in debiliorem et imperfectiorem III 49, p. 188,21. Substantia altior continet et cognoscit inferiorem III 57, p. 207,21. Inferior ex substantiis est obediens altiori et deueruiens, donec motus peruenit ad intelligentiam (substantiam altiorem) III 58, p. 208,20; 209,4. 14. Omnes substantiae inueniuntur seruientes et obedientes substantiae altiori et sequentes eam et mouentes se ad nutum eius III 58, p. 209,6. Substantiarum uniuersalium aliae continent alias et omnes continent substantiam compositam III 57, p. 207,16. 20. — *d.* Quantitas retinet substantiam ab agendo et conferendo se *cf.* quantitas 5 *b.*

5) Substantiae a summo ad imum descensus. *a.* Substantia descendendo magis multiplex, ascendendo magis unita fit III 2, p. 77,14. In supremo substantia spiritualis, subtilis, in extremo inferiori corporalis, spissa IV 18, p. 251,12. 14. Substantia inferior in sua spissitudine et grossitudine fuit opposita substantiae altiori in sua subtilitate et simplicitate, quia haec substantia est subiectum principii et initii unitatis, et haec alia substantia est subiectum finis et extremitatis unitatis II 21, p. 62,25. *Cf.* III 52, p. 197,11 (n. 1 *a β*). — Exemplum simplicitatis substantiae ex quo incipit usque ad naturam et corporeitatis substantiae a natura usque ad ultimum centrum est aqua decurrens II 21, p. 63,7 (*cf.* II 24, p. 68,14). — Substantiae quo sunt superiores, sunt similiores materiae primae IV 10, p. 232,6. *Cf.* V 16, p. 288,13 (*cf. infra c*). — *b.* Vna substantia est sapientior et perfectior alia propter spissitudinem et turbationem materiae, non propter formam in se ipsa IV 14, p. 243,3. 7. *Cf. praeterea* n. 4 *b. c.* — *c. α*) Substantiae quo sunt superiores, sunt magis collectiuae formarum IV 10, p. 232,5. omnis substantia quanto magis fuerit simplex et subtilis, tanto magis erit colligens formas III 23, p. 132,13. Substantiae quanto fuerint superiores, tanto erunt magis collectiuae omnium formarum et communiores et magis comprehendentes III 49, p. 189,6. substantia quo magis alta et clarior fuerit, erit eius forma magis collectiua formarum et magis comprehendens illas IV 15, p. 246,24. substantia quo fuerit subtilior et simplicior, erit receptibilior multarum formarum et diuersarum, et ipsae formae sunt in ea melius et pulchrius; et e contrario V 16, p. 287,9; *probatur* ib. v. 14 sqq. Substantiae quo magis descenderint et propinquiores corpori fuerint, erunt debiliores in recipiendo formas et minus lumen et similiores corpori V 16, p. 288,13. — *β*) Quicquid est in substantiis inferioribus, est et in superioribus; sed non e conuerso III 49, p. 188,25.

6) Substantiae genera praecipua (*cf.* n. 1 *et* 37). *a*) Substantia est duobus modis, simplex scilicet et composita II 15, p. 49,20. Diuisio substantiae in simplici et composita, et diuisio simplicis in intelligentia et anima et forma et hyle, et diuisio compositi in crescibile et non crescibile et in uiuum et non uiuum et in omnes oppositiones differentiarum quae diuidunt materiam et ducunt ad esse II 13, p. 46,26. Compositum ex materia et forma diuiditur in duo, quorum unum est substantia corporea composita, aliud substantia spiritualis simplex; et substantia corporea diuiditur in duo, quia eius aliud est materia corporea sustinens formam qualitatum, et aliud materia spiritualis quae sustinet formam corporalem I 9, p. 12,3. *Substantiam spiritualem cum antecedat substantia siue essentia prima, haec existit substantiarum diuisio:*

1) *substantia prima*		
2) *substantia media s. spiritualis s. simplex*	a) *intelligentia* b) *animae tres* c) *natura*	*substantia intelligibilis*
3) *substantia corporea s. composita*	a) *substantia nouem praedicamentorum*	
	b) *corpus*	*substantia sensibilis.*

Quibus substantiae sensu principali acceptae generibus accedunt etiam substantia i. e. forma et substantia i. e. materia,

liter sint V 24, p. 300,27 (Disc.). Substantiae simplices non habent quaestionem quare sint extra suam essentiam; sed quare sint et quid sint in eis unum est ib. p. 301,5. — Quantitas (*i. e.* numerus, et qualitas substantiarum simplicium III 43, p. 175,16. - Essentia substantiae simplicis (spiritualis) *cf.* essentia 4 *b.* — *Praeterea cf.* n. 14. — Substantiae spirituales circuli et rotae appellantur, quia aliae aliis sunt continentiores III 57, p. 206,19. 23. — *b.* Probationes quibus demonstratur inter factorem primum et substantiam compositam esse substantias medias. Tractatus tertius de asseueratione substantiarum simplicium I 9, p. 12,17. inter factorem primum et substantiam praedicamentorum substantias medias esse eget probatione multa et manifestatione longa II 24, p. 71,3. — Regula generalis de inquisitione scientiae inueniendi substantiam mediam inter factorem primum et substantiam quae sustinet praedicamenta III 11, p. 102,17. Regula generalis de uniuersitate substantiarum intelligibilium III 50, p. 191,1. — Inquirere scientiam de istis substantiis quae sunt mediae inter factorem primum et substantiam quae sustinet praedicamenta possumus duobus modis. unus eorum est considerare proprietates substantiae quae sustinet praedicamenta. secundus modus est inquirere inuentionem substantiarum mediarum inter factorem primum et substantiam quae sust. praed. secundum opera istarum substantiarum et actiones earum et secundum processum uirtutum earum aliarum ex aliis III 11, p. 102,22; *cf.* III 13, p. 105,20. 25. differentia horum modorum est, quia primus duxit nos ad scientiam inueniendi substantiam mediam absolute inter factorem primum et substantiam quae sustinet praedicamenta; secundus duxit nos ad sciendum quid est et qualis est et quare est substantia media III 11, p. 103,6. — *Ipsae probationes multae et uariae exhibentur* III 1, p. 73,14 sqq. III 51, p. 193, 17 sqq. 194,15 sqq. — Esse substantiarum intelligibilium certificatum secundum modum considerandi actiones diuersas et secundum modum generalitatis harum actionum et similitudinis earum III 50, p. 190,22. iam certificatae sunt substantiae simplices secundum modos quos propalasti III 52, p. 195,15.

12) Substantia simplex unde originem accipiat. Substantia media est creata III 3, p. 80,17. — Factor primus non facit nisi substantiam simplicem III 2, p. 76,27. Voluntas est uirtus efficiens substantias intelligibiles III 57, p. 205,23. *Ceterum inferior quaeque substantia intelligibilis a superiore defluxit*; *cf.* anima 6 *a*; natura 4 *et infra* n. 18. *At* substantiae simplices terminatae sunt unaquaeque a sua causa, et omnes a prima causa V 28, p. 303,25.

13) Substantia spiritualis ex materia et forma composita. *a.* In substantiis simplicibus est materia et forma (substantiae simplices constant siue compositae sunt ex materia et forma *et similia*) II 24, p. 69, 12. IV 1, p. 211,8. c. 2, p. 213,14. c. 4, p. 217,10. 218,17. 219,11. c. 5, p. 200, 10. 222,16. c. 6, p. 224,9. c. 7, p. 226, 17; *quod probatur* IV 1, p. 211,9 sqq. c. 2, p. 213,17 sqq. c. 4, p. 217,11 sqq. 218,18. V 12, p. 278,15 sqq. substantiae simplices habent materiam uniuersalem et formam uniuersalem IV 7, p. 226,14. substantiae simplices non sunt materia tantum nec forma tantum IV 1, p. 212,18. 24. c. 5, p. 222,15. — Substantia simplex diuiditur in materiam et formam secundum diuisionem generis in species III 18, p. 118,10. Exemplum ad sciendum diuersitatem materiae et formae in unaquaque substantiarum simplicium V 4, p. 263, 21. — Substantiae spirituales quomodo sint simplices, cum sint compositae ex materia et forma IV 4, p. 218,17; *cf.* IV 2, p. 213,26 sqq. — *b.* Materiae substantiarum simplicium sunt praeter suas formas V 2, p. 261, 4. — Materia substantiarum intelligibilium eadem est IV 8, p. 228,14. Materia substantiarum intelligibilium et materia substantiarum sensibilium una est IV 8, p. 230,1. — In substantia simplici non est materia (*i. e.* hyle) III 33, p. 156,2. *Praeterea cf.* c *γ*. — c. *α*) Omnis substantia spiritualis habet formam III 18, p. 120,6. Forma constituit essentiam substantiarum simplicium V 29, p. 310,10. — Resolutio substantiarum intelligibilium in suam formam in intellectu V 12, p. 278,12. — Extremitas substantiae intelligibilis est differentia et forma V 29, p. 309,24. — *β*) Substantia simplex habet formam sibi propriam III 39, p. 168,21. 25. 169,4. 14. — Subst. simplex non habet in se formam propriam III 22, p.

tae sunt unaquaeque a sua causa et omnes a prima causa V 28, p. 303,25. — Substantiae simplices per se coniunctae finitae sunt, scil. ubi coniunguntur III 9, p. 96,17. — *γ*) Essentiae uniuscuiusque substantiarum simplicium sunt finitae et terminatae, non extensae usque in infinitum; sed radii earum fluunt ab illis et excedunt terminos suos et limites III 52, p. 196,7. — Vires substantiarum intelligibilium utrum finitae an infinitae sint III 57, p. 205, 19. uirtus substantiae mediae est infinita secundum suam simplicitatem, finita secundum quod est creata III 3, p. 80,15. — *e*. Accidentia substantiarum spiritualium. Existentia accidentium simplicium in substantiis simplicibus II 15, p. 50,7. applicatio substantiarum spiritualium cum accidentibus spiritualibus II 24, p. 70,14. V 6, p. 267,12. Diuersitas substantiarum spiritualium et accidentium quae sustinentur in eis V 3, p. 262,7. — Accidens corporale quomodo generatum sit a substantia spirituali III 34, p. 158,5.

15) Substantia simplex quomodo omnes formas (omnes res) in se comprehendat. *a*. Substantia simplex est omnes res III 32, p. 152, 26. In substantia simplici sunt omnes formae III 39, p. 169,18. subst. simplex figuratur omnibus figuris III 22, p. 131,16. Substantiae spirituales collectiuae sunt formarum sensibilium III 24, p. 136,17. *Praeterea cf*. n. 20 *c γ γγ—δδ*. — *b*. Subst. simplex recipit omnes formas III 5, p. 87,15; est receptibilis multarum formarum III 22, p. 131,20. c. 39, p. 169,9; quo fuerit superior, erit magis receptibilis formarum *cf*. 19 *b δ*. — *c*. In substantia simplici sunt multae formae in potentia III 22, p. 130,21. Subst. simplex appetit quod habet in potentia exire in effectum III 20, p. 127,25. subst. simplex formas quae in ea in potentia sunt in effectum educit III 22, p. 130,23. c. 31, p. 152,22. — *d*. Forma substantiae simplicis (substantia simplex) unita est cum omnibus formis III 29, p. 148,8. c. 30, p. 150,16. 18. — subst. simplex unita est cum essentia formarum simplicium III 24, p. 136,16. 18. — Formae quas apprehendit subst. simplex uniuntur cum essentia eius unitione spirituali III 30, p. 149,29. 150,3. 6; *cf*. III 29, p. 149,26. unitio formae sustentatae in materia cum substantia simplici non est corporalis, sed spiritualis III 31, p. 152,16. — *e*. Formae inuentae in substantia simplici non sunt intus uel extra essentiam eius III 29, p. 148, 21, sed ipsae et essentia eius unum sunt ib. v. 25. omnes formae sunt (inuentae sunt) in essentia substantiae simplicis III 22, p. 131,17. c. 29, p. 147,17. 148,11. 149,22. c. 30, p. 150,30. c. 33, p. 156,14; etiam formae sensibiles III 31, p. 151,8. *Cf. d. f et* 17 *c*. — In substantia simplici nihil obstat inter ipsam et formas V 16, p. 287,17. — *f*. Formae multae collectae in substantia simplici sunt simplices et spirituales III 32, p. 152,11. c. 33, p. 156, 15. formae sensibiles, id est forma quantitatis, figura, color et qualitates, sunt in substantia simplici modo subtiliori et simpliciori quam in substantia composita III 25, p. 140,22. 25. 141,2. Formae quae sunt in substantia simplici non habent quantitatem III 33, p. 156,27. Subst. simplex est capax omnium rerum sine coangustatione et densitate III 32, p. 152,27; penetratur formis V 16, p. 287,18. — Formae unitae non inueniuntur nisi in substantia simplici III 29, p. 149,25. in substantia simplici sunt formae unientes se, non multiplicantes se III 33, p. 156,3. 4. *Cf. d*. — Substantia simplex est locus spiritualis formis spiritualibus III 32, p. 154,4.

16) Substantiarum simplicium uires, actiones, passiones. *a*. Vires substantiarum simplicium infusae sunt et penetrant per totum III 16, p. 114,2. Vires substantiarum intelligibilium quomodo finitae, quomodo infinitae sint *cf*. 14 *d γ*.

b. Actio substantiarum simplicium III 15, p. 110,19. *α*) Generatim dicta. *αα*) Substantiae intelligibiles sunt agentes II 9, p. 40,18. substantia simplex est mouens et agens III 20, p. 125,6. Substantia spiritualis est agens per se III 16, p. 112,6. — Substantia spiritualis est recipiens (*i. e*. patiens) et agens III 22, p. 130,16. — Substantia simplex appetit, quod habet in potentia, exire in effectum III 20, p. 127,25. substantiae simplices educunt quod habent in potentia et dant corporibus III 16, p. 113,20. — *ββ*) Actiones substantiarum intelligibilium sunt similes IV 17, p. 250,18. Actio substantiae simplicis simplex est III 17, p. 114,15. Substantiae simplices agunt secundum actionem primam III 16, p. 113,24. — *γγ*) Substantiae intelligibiles

defluxae sunt aliae ab aliis IV 17, p. 249,19. 250,2. c. 18, p. 250,22. 251,4; *probatur* IV 17, p. 249,21 sqq. Ex substantia simplici fluit forma eius III 18, p. 120,8. 9. Formae quae sustinentur in substantia composita fluunt et adueniunt a substantia simplici III 25, p. 138,10. 14. formae substantiarum sensibilium defluxae sunt a formis substantiarum simplicium IV 16, p. 249,1. c. 17, p. 249,17. *Cf.* 16 *b β αα.*

19) Substantiarum simplicium genera. *a.* Quantitas (*i. e.* numerus) substantiarum simplicium III 43, p. 175,15. α) Substantia media non est una, sed multae III 11, p. 102, 20. Septem substantiae simplices: materia, forma, intelligentia, tres animae, natura III 27, p. 143,22. Substantia spiritualis disposita est tribus ordinibus: primo eorum substantia spirituali quae sequitur substantiam corporalem, deinde substantia spirituali quae est spiritualior illa, deinde materia et forma ex quibus composita sunt IV 4, p. 217,20. — Diuisio substantiae simplicis in intelligentia et anima et forma et hyle II 13, p. 46, 26. — Substantiae spirituales sunt natura et tres animae et intelligentia II 24, p. 69,16. *Enumerantur* materia (materia prima), intelligentia, anima, natura III 22, p. 131,20. c. 56, p. 203, 16 sqq. — *β.* Substantia simplex uniuersalis, — particularis III 26, 142,1. 4. IV 16, p. 248,24. 249,2. — *b.* Differentia substantiarum simplicium IV 1, p. 212,16. c. 2, p. 214,23. 215,4. c. 3, p. 216,7. 9. 20. 24. 25. V 3, p. 262,6. α) Ordo substantiarum simplicium III 56, p. 203,2. 7. 12. 204,11. IV 4, p. 217,21. exemplum huius ordinis III 56, p. 203,7—204,12. Gradus substantiarum simplicium *cf.* s. v. gradus. — β) Aliqua substantia intelligibilis est superior et subtilior alia III 51, p. 194,27. Substantiae simplices sunt diuersae in perfectione et in imperfectione IV 1, p. 213,7. — γ) Substantiae simplices non se ipsis diuersae sunt IV 1, p. 213,5; communes sunt in materia, sed diuersae in forma IV 1, p. 212,2. c. 4, p. 219,12. c. 6, p. 222,20; quo magis descendunt, fiunt crassiores et spissiores, donec fiant corporeae III 55, p. 200,20. — δ) Subst. simplex quo fuerit superior et purior, erit magis receptibilis formarum multarum V 16, p. 287,19; *cf.* III 22, p. 131,3. 7. 23. substantiae intelligibiles quod fuerint simpliciores et clariores, erunt formarum receptibiliores V 16, p. 288,1. — *c.* Coniunctio substantiarum simplicium. α) Diuersitas substantiarum spiritualium, quamuis sint unitae V 3, p. 262,6. Nulla substantiarum simplicium composita est ex alia V 15, p. 285,26. — β) Existentia (subsistentia, sustentatio) substantiarum simplicium aliarum in aliis II 5, p. 34,4. II 15, p. 49,26. c. 16, p. 50,16. c. 24, p. 70,11. 17. III 56, p. 203,3; *explicatur* II 24, p. 70,12. applicatio substantiarum spiritualium aliarum cum aliis II 24, p. 70, 11. III 57, p. 206,9. V 6, p. 267,11; quomodo exemplis imaginari possit III 57, p. 206,9; *cf.* II 24, p. 70,12 sqq. Substantiae simplicis alia species est locus alii II 15, p. 50,2; *exemplis illustratur* ib. v. 4 sqq.

20) Substantiae simplicis ad ea quae supra eam et quae infra sunt ratio. *a.* Eius ad deum diuinamque uoluntatem ratio. α) Extra substantias simplices nihil est nisi deus V 24, p. 301,12. Subst. simplex est similis primo factori III 2, p. 76,26. — β) Substantiae simplices continentur sub primo fluxu, qui effluit a uoluntate III 52, p. 196,10. omnes substantiae spirituales et corporales sunt mobiles a uoluntate V 37, p. 325,3. — Comparatio substantiae spiritualis et corporalis ad uoluntatem sic est ut comparatio terrae ad caelum V 30, p. 322,11. — Verbum est uirtus infusa substantiis spiritualibus, conferens eis scientiam et uitam V 36, p. 323,14.

b. Eius ad hominem ratio. Quomodo homo sit pars substantiarum spiritualium et quomodo omnes illae esse putetur III 56, p. 205,3. 5.

c. Eius ad substantiam compositam corpusque ratio (*cf.* n. 34 *c*). α) Substantiae simplicis a composita differentia atque cum ea similitudo. αα) Differentia inter substantiam simplicem et substantiam compositam V 16, p. 287, 23. Substantia simplex et composita contrariae (oppositae) sunt III 20, p. 127,9. c. 32, p. 153,24. c. 34, p. 158, 11. — Subst. simplex in sua forma non est similis substantiae compositae III 25, p. 140,28. — ββ) Subst. simplex sequitur substantiam compositam III 16, p. 112,10. substantiae spirituales sunt post substantiam praedicamentorum III 56, p. 204,5. —

simplicis in corpore est **sensibilis** III 16, p. 112,13; non corporalis absolute nec spiritualis absolute, sed **media** ib. v. 14. 18. — δ) **Substantiae compositae cum simplici comparatio.** αα) Subst. simplex est superior (altior) quam composita III 17, p. 117,25. c. 25, p. 138,12. c. 51, p. 194,24. IV 4, p. 217,13. — ββ) Subst. simplex dignior est ad intellectum substantialitatis quam subst. praedicamentorum III 6, p. 91,3. Subst. intelligibilis est subtilior quam subst. sensibilis III 51, p. 194,24. Substantiae simplices unitae sunt, substantiae corporales diffusae III 26, p. 142,22. subst. simplex est similior uni quam subst. composita III 19, p. 123,14; est plurium figurarum et formarum quam subst. composita III 22, p. 131,3. 7. 23. Subst. corporalis non habet tantam uim recipiendi motum quantum habet subst. spiritualis V 36, p. 324,1. — γγ) Subst. composita diminuta est a substantia simplici III 22, p. 130,7. comparatione substantiarum intelligibilium corpora sensibilia in ultima uilitate sunt III 57, p. 205,10. paruitas substantiae corporalis comparatione magnitudinis substantiae spiritualis V 30, p. 311,22; *confertur* comparationi terrae ad caelum V 30, p. 312,8. Omnes formae substantiae compositae sunt quasi punctum indiuisibile ad substantiam simplicem III 26, p. 142,7. — Subst. praedicamentorum est quasi centrum ad ceteras substantias intelligibiles II 9, p. 40,25. Totus mundus natat in substantiis intelligibilibus sicut nauicula in mari et auicula in aëre III 57, p. 205,12. materia corporalis talem habet comparationem ad spiritualem, qualem auis ad aërem V 30, p. 311,18. — ε) **Substantiae spiritualis ad corpus ratio.** Subst. spiritualis corpus mundi (corpus uniuersale) continet et sustinet II 24, p. 70,2. III 58, p. 208,16. subst. spiritualis corpori mundi iuncta, non cohaerens II 24, p. 70,5. Ratio essendi substantias spirituales in corpore V 21, p. 296,7. — Termini aequidistantiae inter simplices substantias et partes corporis uniuersalis III 56, p. 203,14 sqq. — *Praeterea cf.* III 57, p. 205,10 (*cf. c δ γγ*).

21) **Substantia sentiens** media est inter corporeitatem formarum sensibilium et spiritualitatem intelligentiae V 15, p. 285,5.

D (n. 22—36). Substantia composita (corporalis, corporea).

22) **Nomina.** Substantia composita III 17, p. 115,5. 7. 9. 13. 16. 18. 25. 116,1. 4. 6 *passim*; **corporalis** II 24, p. 69,25. 70,10. 18. III 17, p. 114,12. 20. 22. 24 *etc.* **corporea** I 9, p. 12,5. III 3, p. 78,20. c. 15, p. 110,23. 111,2. 16 *saepius*; **corporea composita** I 9, p. 12,4. *Interdum* substantia corporea (corporalis) *et* substantia praedicamentorum *in promiscuo habentur, uelut* III 3, p. 78,20. 23. c. 17, p. 114, 13. 16. *Cf. quae infra* n. 23 *c ε explicabuntur.*

23) **Quid et qualis sit substantia composita quaeque sint eius genera et partes.** *a.* **Quid sit.** Substantia composita est omne id quod locus comprehendit III 20, p. 127,22. — Subst. composita est corpus sensibile compositum II 16, p. 112,12. — Essentia substantiae corporalis *cf.* essentia 4 *b.* — *b.* **Qualis sit.** α) Omnis substantia corporea sensibilis est III 21, p. 128,24. — β) Substantiae compositae quanto magis descendunt, fiunt crassiores et spissiores III 55, p. 200,23; *cf.* III 15, p. 111,2 (*infra γ*). — Subst. corporalis diffusa est III 26, p. 142,23. dispersio substantiae corporalis III 23, p. 133,22. — γ) Omnis substantia corporalis habet intus et extra III 29, p. 148, 15. Subst. corporea non potest esse ubique III 15, p. 111,16; non est in omni loco III 18, p. 120,26; finita est ib. v. 24. — Subst. composita locus corporalis est formis corporalibus III 32, p. 153,28. — Subst. composita quieta est III 22, p. 130,10; (*cf.* n. 33 *b*); prohibita est a conferendo se propter crassitudinem et tenebrositatem III 15, p. 111,2; debilis est ad penetrandum res ib. v. 17. Subst. corporalis est recipiens tantum et composita tantum III 22, p. 130,15. — *c.* **Substantiae compositae genera et partes.** ε) Tres ordines substantiae corporalis, id est **corpus spissum, corpus subtile, materia et forma** IV 4, p. 217,18. — Substantia corporea (corporea composita v. 4) diuiditur in duo, quia aliud eius est materia corporea sustinens formam qualitatum (*i. e.* **substantia sensibilis**), et aliud materia spiritualis quae sustinet formam corporalem (*i. e.* substantia praedicamentorum) I 9, p. 12,5. *Sbstantia corporea cum et substantiam praedicamentorum*

27) Substantiae compositae cum eis quae supra eam sunt necessitudo. a) Substantia corporalis elongata est ab origine V 36, p. 324,5. — b) Comparatio substantiae corporalis et spiritualis ad uoluntatem sic est, ut comparatio terrae ad caelum V 30, p. 312,11. Omnes substantiae corporales sunt mobiles a uoluntate V 37, p. 325,4. — c) Substantia composita ad substantiam simplicem quomodo se habeat *cf.* 20 *c.* — Impressio animae est in substantia composita III 22, p. 130,5. Formae quae sunt in substantia composita, prius fuerunt in substantia animae in potentia III 24, p. 134,22. Ligatio animae humanae cum substantia corporali III 56, p. 205,4. — Forma substantiarum corporalium inuenta est in forma naturae IV 16, p. 248,4.

I. Substantia praedicamentorum.

28) Nomina. Substantia quae sustinet nouem praedicamenta II 6, p. 35,1. 7. 14. c. 7, p. 36,19. 37,14. c. 9, p. 39,26 *passim*; substantia quae sustinet praedicamenta III 2, p. 78,3. 5. c. 8, p. 78,22. 24. 26 *passim*. substantia sustinens nouem praedicamenta III 2, p. 76,21 *etc.*, substantia sustinens praedicamenta III 4, p. 85,4. 10. 16. c. 51, p. 194,11. 14. c. 52, p. 195,19 *etc.* substantia praedicamentorum III 8, p. 96,8. c. 10, p. 102,8 *etc.* *Persaepe nomine substantiae nulla adiectione facta substantia praedicamentorum designatur, uelut* I 15, p. 19,11. II 7, p. 39,17. 19. c. 10, p. 41,27. c. 12, p. 44,1. 15. 18. 19. 21 *etc.* V 20, p. 294,23. c. 41, p. 331, 21. *Itaque interdum* substantia mundi *idem sonat ac* substantia praedicamentorum, *uelut* II 19, p. 58,25. 59,14. 19. 23. c. 21, p. 62,20 (materia quae sustinet quantitatem, id est substantia huius mundi); II 24, p. 68,12 (substantia mundi infusa est in omni quantitate quae subsistit in illa); II 1, p. 23,6 (materia corporalis, hoc est substantia quae sustinet corporeitatem mundi); *cf.* V 41, p. 332,2: deus formauit substantiam, id est hunc mundum (*cf.* n. 24 *b*).

29) Substantia praedicamentorum quomodo cognoscatur. *a.* Subst. praedicamentorum remota est a comprehensione sensus II 6, p. 35,10. c. 17, p. 53,22; est occultior corporeitate V 20, p. 294,23; est intelligibilis, non sensibilis *cf.* n. 30 *b* ζ. — *b.* Scientia substantiae nouem praedicamentorum praecedit scientiam omnium substantiarum intelligibilium II 9, p. 40,13. in speculatione intelligibilium incipiendum est a substantia praed. II 6, p. 35, 12. subst. praed. est clauis speculandi ea quae sunt remota a sensibus II 6, p. 35,26; est exemplum praesens, subiectum significationi rerum non sensibilium II 6, p. 35,18. c. 7, p. 36,20. 23. c. 9, p. 40,1; est exemplum extremi superioris, sc. materiae uniuersalis quae sustinet omnia II 7, p. 37,14. 22.

30) Substantia praedicamentorum quid et qualis sit. *a.* Substantia praed. quid sit II 12, p. 43,14. α) Materia uniuersalis quae sustinet sensibilia et quae subiecta est illis, est substantia quae sustinet nouem praedicamenta, et nouem praedicamenta sunt forma uniuersalis subsistens in illa II 6, p. 34,23. 27. Materia naturalis, scilicet substantia quae sustinet praedicamenta V 34, p. 320,7. materia corporalis, hoc est substantia quae sustinet corporeitatem mundi II 1, p. 23,6; *cf.* v. 14. Materia quae sustinet quantitatem, id est substantia huius mundi II 21, p. 62, 19. — Substantia praed. aliquando materia uel hyle, aliquando substantia nominatur II 11, p. 42,18. 43,2. 8. 11; *cf.* materia n. 2 *c.* 24 *a.* — β) Substantia praed. est gradus inferior naturae aut uis inferior eius II 12, p. 43,22. Subst. inferior secundum aliquid est uirtus, secundum aliquid substantia III 52, p. 197.11. 25. Subst. praed. est uirtus receptibilis formae suae ipsius III 5, p. 87,13. — γ) Caelum est substantia sustinens praedicamenta III 51, p. 194,17.

b. Substantiae praedicamentorum proprietates. α) Qualitas aliqua substantiae praed. in se est simplicitas substantiae et sustentatio accidentium II 13, p. 45,12. Nouem praedicamenta sunt qualitas substantiae ib. v. 5. 7. — β) Subst. praed. eiusdem generis est cum illo a quo procedit III 9, p. 98,16; eiusdem generis est cum substantia quae est prior ea III 10, p. 101,21. 102,8. — γ) Subst. praed. est species cum differentiis, propriis et accidentibus III 2, p. 77,19; sustinet genera, species, differentias, proprietates II 9, p. 40,11. — δ) Subst. praed. est corpus III 7, p. 93,9; est corporea III 17, p.

V 26, p. 304,18. Formae substantiales non possunt separari a materia quae sustinet eam nisi intellectu resoluendo et componendo II 23, p. 66,11. — Differentia substantialis III 37, p. 162, 21. V 5, p. 264,19.

SVBSTANTIALITAS. 1) Intellectus substantialitatis I 6, p. 8,13. 22. III 52, p. 196,26. 197,1. 3. 7. 9. Substantialitas est praeter accidentalitatem II 17, p. 54,21. Vtrum substantialitas subsistat in esse V 8, p. 270,1. Substantialitas non est separata ab essentia materiae V 7, p. 269,17; non est forma materiae ib. v. 18 (*cf.* V 8, p. 270,6. 9). materia dedit omnem substantialitatem V 16, p. 286, 16. — 2) Communitas substantiarum simplicium in substantialitate IV 1, p. 212,15. Radii qui (uires quae) fluunt a substantiis simplicibus, non sunt praeter intellectum substantialitatis III 52, p. 196,24. 26. — Substantia praedicamentorum non recipit substantialitatem a primo factore sine medio III 6, p. 91, 5. — 3) Causa dignior est intellectu substantialitatis causato III 52, p. 197,1. substantia simplex dignior est ad intentionem substantialitatis quam substantia praedicamentorum III 6, p. 91,3.

SVBTILIARE animam V 36, p. 322,13. Formae sensibiles subtiliantur in sensu et in existimatione III 37, p. 164,12.

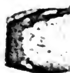
SVBTILIS (*opp.* spissus). 1) Ex omni subtili fluit forma eius III 18, p. 120,8. Subtile pertransit oppositum III 14, p. 108,16. Spissum non coniungitur subtili nisi per medium III 51, p. 194,1. — 2) Aer subtilis III 51, p. 194,7. IV 2, p. 215, 18. Corpus subtilius magis unitum III 57, p. 206,17. Esse subtile, subtilius *cf.* esse 5 *d.* Forma subtilior est quam materia III 14, p. 108,15. formae expoliatae a materia subtiliores III 25, p. 141,5. Forma propinquior primae est subtilior V 20, p. 295,7. Forma intelligentiae est subtilis V 21, p. 296,24; *cf.* intelligentia 3 *b β.* Materia proxima perfectioni est subtilis IV 2, p. 215,15 Scientia de uoluntate est subtilis V 40, p. 329,22. Substantia quo magis est subtilis, eo magis colligit formas III 23, p. 132,13. V 16, p. 287,9. substantia intelligentiae est subtilis V 15, p. 285, 2; *cf.* intelligentia 2 *b.*

SVBTILITAS 1) Subtilitas facit influxum III 15, p. 110,1. Esse fit obscurius et occultius propter subtilitatem suam III 56, p. 203,26. 204,7. Deus formauit subtilitate sua mundum V 41, p. 332,2. — Conuenire in subtilitate V 20, p. 295,25. Recipere propter subtilitatem IV 15, p. 246,1. — 2) Subtilitas animae I 8, p. 11,8. III 15, p. 111,19. 22. c. 37, p. 164,16; animae animalis (sensibilis) III 48, p. 186,20. IV 15, p. 246,2; uirium animae V 20, p. 295,25; formarum V 20, p. 295, 25; formarum sensibilium IV 15, p. 246,3; intelligentiae III 15, p. 111,22. c. 57, p. 207,15; substantiae altioris II 21, p. 63,1.

SVFFICIENS (*opp.* indigens). Factor primus est sufficiens V 25, p. 303,22.

SVMMA breuis II 20, p. 60,27. V 30, p. 312,14; horum uerborum V 17, p. 289,17; sufficiens V 24, p. 301,15. conficere quandam summam IV 13, p. 239,4.

SVPERFICIES. 1) Superficies est ex quatuor punctis II 22, p. 65,9. 11; est conferibilis quatuor numeri ib. v. 10. — 2) Subsistentia superficierum in corpore II 14, p. 48,19. c. 15, p. 50, 6. c. 16, p. 53,2. corpus est locus superficiei II 14, p. 49,14. superficies accidentaliter pars corporis est II 16, p. 53,2. Superficies substantiae III 18, p. 121,19. color, figura, linea, superficies in substantia composita coniuncta sunt III 33, p. 157,8. — 3) Forma expansa super superficiem III 34, p. 158, 20. — Color sustinetur in superficie corporis III 35, p. 161,17. in superficie corporis apparet lumen III 16, p. 113,4. lumen apparet cum coniungitur superficiei corporis III 35, p. 161,8. — 4) Quantitas infusa in superficie primi caeli II 16, p. 50,29. Superficies primi caeli est finis mundi II 16, p. 51,3. Superficies altior caeli continentis II 24, p. 69,1.

SVPERFLVVS. Virtus expellens foras superfluum materiae in uegetabilibus et animalibus III 44, p. 178,16.

SVPERIOR (*syn.* altior, *opp.* inferior). 1) Superius est unum III 33, p. 157,17. multa habent esse in superiore ib. v. 16. — Forma superior est unitas II 32, p. 64,5. Vnitas est superior materiâ et formâ V 31, p. 315,8. — 2) Superius est formae similius III 3, p. 81,17. forma est superior materia IV 11, p. 235,26. Forma uenit

T.

TABVLA. Videre materiam tamquam tabulam propositam V 35, p. 321,22. Materia subiecta uoluntati et formae est, sicut tabula V 38, p. 326,25.

TALITAS. Remotione talitatis remouetur conuenientia III 1, p. 74,8. remotio talitatis est ratio distantiae ib. v. 7.

TEMPORALIS. Substantia simplex non temporalis III 57, p. 206,5.

TEMPVS. 1) Tempus cadit infra sempiternitatem III 3, p. 78,25. tempus in extremo inferiori est contra sempiternitatem in extremo superiori III 27, p. 144,5. — 2) Omnis motus est in tempore III 29, p. 149,1. Quicquid mouetur a mouente in non-tempore, est mobile in non-tempore III 7, p. 93,26. si est aliquid mobile in tempore, oportet ut sit aliquid mobile in non-tempore III 7, p. 94,3. — *Cf.* motus 4 c α, mobilis 2, mouere 3, motor 2. — Patiens in non-tempore prius est eo quod patitur in tempore, et e contrario III 5, p. 88,28. 89,5. c. 9, p. 99,5. non est patiens posterius patiente in tempore III 5, p. 89,9. 18. — Esse quo magis ascenderit, erit eius actio durabilior sine tempore V 34, p. 320,22. Cum una fuerit actio, faciet multa sine tempore V 34, p. 320,24. — Locus infinitus tempore finito transiri non potest III 8, p. 95,22. 96,4. — Opus penetrabile in non-tempore III 15, p. 109,26. — 3) Virtus dei agit in omnibus sine tempore III 15, p. 111,26. Voluntas agit omnia sine tempore III 16, p. 113,22. V 39, p. 328,12. uoluntas agit sine tempore in materia esse V 37, p. 324,20. exitus formae a uoluntate sine tempore V 41, p. 330, 22. — Materia fuit creata cum creatione formae sustentatae in ea sine spatio temporis V 42, p. 334,12. forma composita est cum materia sine tempore V 27, p. 306,8. 14. materia spissa debilitatur ad subito recipiendum actionem uoluntatis sine tempore V 39, p. 328,22. materia est mobilis a uoluntate in tempore V 39, p. 328, 24. quomodo materia et forma sint in tempore V 31, p. 314,7. — Substantiarum aliae fluunt in tempore, aliae in non-tempore III 13, p. 108,1. Substantiae intelligibiles quomodo ad tempus se habeant *cf.* substantia 16 *b* α γγ. — Actio intelligentiae et animae sine tempore est V 39, p. 328,25. intelligentia et anima mouentur in non-tempore III 48, p. 187,14. 17. intelligentia inspirat animae formam intelligibilem sine tempore V 37, p. 324,25. — Substantiae praedicamentorum cum tempore ratio *cf.* substantia 30 *b* ι γγ. — Diffusio luminis subito sine tempore V 39, p. 328,16.

TENEBRAE animae I 2, p. 5. 3. Lumen solis permiscetur tenebris IV 14, p. 244,15.

TENEBROSITAS aëris V 11, p. 276, 14; luminis materiae infusi V 14, p. 243,1. tenebrositas prohibet substantiam corpoream a conferendo se III 15, p. 110,13. 111,3. tenebrositas substantiae extinguit lumen animae V 41, p. 331,23.

TENVITAS animae III 37, p. 164,16.

TERMINABILIS *cf.* essentia 4 c.

TERMINABILITAS in fine quietis propter elongationem ab origine unitatis V 31, p. 315,18.

TERMINARE (*syn.* finire). Sustinens terminatur a non-sustinente et non sustinens a sustinente V 24, p. 304,9. Substantiae simplices sunt terminatae a causa V 28, p. 308,25. Forma intelligentiae est terminata IV 20, p. 254,6. Omne sensibile et intelligibile terminatur per suam formam et figuram V 29, p. 309,21.

TERMINATIO uirtutis principii II 21, p. 63.5.

TERMINATRIX. Forma est terminatrix materiae V 29, p. 309,19.

TERMINVS. I. Terminus *i. e.* finis. Termini aequidistantiae III 56, p. 203,14. Terminus superior caeli II 24, p. 68,14. terminus creationis, i. e. principium uanitionis materiae et formae V 28, p. 308,11. c. 29, p. 310,15. c. 30, p. 312,16 (*cf.* principium creationis, principium I 3). termini dispositionis uoluntatis V 40, p. 330,5. terminus conueniens utrorumque extremorum II 7, p. 37,11. forma et materia non habent terminum V 6, p. 267,5 (Disc.). terminus generationis V 28, p. 308,4. figura est terminus circumdans quantitatem II 8, p. 38,29. termini intelligentiae V 28, p. 308,18. ultimus terminus quietis V 30, p. 313,5. substantia praedicamentorum est terminus distinguens

13, p. 239,9. Quaestio quale est est ad instar trium V 24, p. 302,12.

TVRBATIO luminis materiae infusi IV 14, p. 242,27; materiae ib. 243,4.

TVRBIDITAS luminis IV 14, p. 245,1. c. 15, p. 246,7.

V.

VACVITAS (*syn.* inanitas). Inter partes corporis non est uacuitas siue inanitas II 19, p. 60,8.

VARIETAS colorum et figurarum in animalibus, herbis, lapidibus IV 16, p. 248,10.

VBIQVE. Omne cuius essentia extensa est, essentia eius ubique est III 20, p. 127,17. essentia substantiae simplicis ubique est ib. v. 18; *cf.* III 18, p. 121,3.

VEGETABILIS. 1) Vegetabilia constant ex materia et forma I 14, p. 17,10. 29. 18,3. 24. Vegetabile opus habet materia ad recompensandum quod resolutum est, ui coagulante, uirtute assimilante, uirtute superfluum expellente III 44, p. 178,10. 12. 15. 16. Substantia componens partes uegetabilium una est III 44, p. 179,11. motus crescendi, alendi, generandi in uegetabilibus ab anima uegetabili est III 46, p. 181, 14 (*cf.* III 47, p. 184, 16). — 2) Anima uegetabilis *cf.* anima 12 *a*, forma uegetabilis V 34, p. 320,10; partes uegetabiles III 47, p. 184, 20. 24. c. 48, p. 186,6. 14.

VEGETABILITAS nec corporalis absolute, nec spiritualis absolute III 16, p. 112,14. 18; in substantia composita a substantia simplici acta ib. v. 17.

VEGETARE est actio animae uegetabilis III 47, p. 184,17; est mouere partes uegetabiles a centro ad extrema ib. v. 19; est sub uno genere cum actionibus attrahendi et pulsandi ib. v. 22.

VEGETATIO est etiam in anima animali III 49, p. 188,27.

VERBVM. I. Verbum, *i. e.* uocabulum humana uoce prolatum (*cf.* uox). Cum homo loquitur uerbum, forma eius et intellectus imprimitur in auditu auditoris et in intellectu eius V 43, p. 336,5. intellectus eius quod uerbum significat ib. v. 18. forma manifesta, — occulta uerbi ib. v. 14. 18. 23. cum prolatione uerbi habet esse materia quae sustinet formam uerbi manifestam et occultam, et existentia earum simul ib. v. 21. — Videre formam tamquam uerba disposita V 35, p. 321,24. creatio assimilatur uerbo quod loquitur homo V 43, p. 336,4.

II. Verbum diuinum (*cf.* sapientia II; uoluntas II). 1) Quid sit uerbum diuinum. Scientia de uerbo agente, id est uoluntate V 36, p. 322,23. uerbum, scilicet uoluntas V 36, p. 323,17. — Verbum lumen est, scilicet intelligibile, non sensibile V 30, p. 313,16. — Quomodo dicatur: creator locutus est uerbum V 43, p. 336,7. — *Praeterea cf.* V 36, p 323,14 (n. 2). — 2) Verbi diuini actio. *a.* Verbum est uirtus infusa substantiis spiritualibus, conferens eis scientiam et uitam V 36, p. 323,14. uerbum postquam creauit materiam et formam, ligauit se cum illis, sicut est ligatio animae cum corpore, et effudit se in illis et non discessit ab eis et penetrauit a summo usque ad infimum ib. v. 17. intellectus uerbi impressus est in materia V 43, p. 336,8. per inspectum uerbi insita est forma V 30, p. 313,15. — *b.* Motus est uis insita a uerbo V 36, p. 323,9. differentia inter motum et uerbum ib. v. 12. 13. dictio de motu continetur sub dictione de uerbo ib. v. 8. — Actio et passio continetur intra scientiam de uerbo ib. v. 11.

VERITAS. Origo ueritatis V 38, p. 326,18.

VERVS. Esse uerum V 42, p. 335, 15. locus uerus V 31, p. 314,6.

VESTIRE. Corpus uestitum uirtute naturali III 57, p. 207,8. — Forma est uestiens V 26, p. 305,15. uestiri forma III 10, p. 101,9. V 8, p. 271,7. Materia uestitur IV 15, p. 246,7. V 26, p. 305,15. materia uestitur lumine formae V 42, p. 334,21. Lumen uestire III 45, p. 181,6. 7.

VIA eliciendi scientiam materiae et formae IV 1, p. 201,10; ad sciendam diuersitatem materiae uniuersalis et formae uniuersalis V 5, p. 264,13; ascendendi ad scientiam eius quod est supra materiam et formam V 35, p. 322,5; perueniendi ad scientiam de saeculo deitatis V 43, p. 338,8. Inquisitio in cuius uia sumus IV 8, p. 230,18. V 39, p. 328,9. — Viae uoluntatis V 40, p. 330,3.

VIDERE. Forma quae uidetur a uigilante IV 16, p. 247,21.

44, p. 178,21. 179,5. — Substantia praedicamentorum est finitae uirtutis III 3, p. 80,4. — d. Virtutes hominis, animalium, uegetabilium. α) Omnia subiecta sunt uirtuti hominis I 2, p. 4,6. Vis animalis effluit a uirtute rationali, cuius sedes est cerebrum III 52, p. 196,14. Virtus imaginans est una de uiribus animae V 4, p. 263, 18. formae subsistentes in uirtute imaginante IV 16, p. 249,11. Aer quo magis appropinquauerit uisui, penetrabitur uirtute uisibili et rumpetur IV 14, p. 243,17. — β) Virtus retinens partes materiae et assimilans eas in uegetabilibus et animalibus III 44, p. 178,13. 15. uirtus superfluum expellens ib. v. 16. Cf. c d. — e. Virtus solis, id est uirtus diffundens lumen V 38, p. 327,8.

VIS (syn. uirtus). 1) Vires unde proficiscantur. a. Omnia quae sunt conferunt uires suas III 15, p. 109, 19. defluxio uirium aliarum ad alias V 17, p. 290,6; cf. III 11, p. 103, 2. c. 55, p. 200,15. — b. Desiderio uirtutis diuinae uires erexerunt se et fecerunt umbram in inferioribus III 55, p. 201,7. Motus est uis insita a uerbo V 36, p. 323,9. — c. Quae fluunt a substantiis simplicibus, sunt uires III 52, p. 196,22 (Disc.). uires quae defluunt a substantia simplici sunt substantiae propter uirtutem earum in semetipsis, et quia fluunt ab eis aliae uires III 55, p. 200,14. Vis animalis effluit a uirtute rationali III 52, p. 196,14. uires quae fluunt a substantiis, fluunt a uiribus earum, non ab essentiis III 53, p. 198,15. uires et radii substantiarum simplicium effluunt et effunduntur, non essentiae III 52, p. 196,6. — Substantia composita acquirit uires a simplici III 17, p. 116,4. 6. c. 20, p. 128,15. c. 22, p. 130,2. uires substantiae corporalis sunt de numero accidentium substantiae simplicis III 17, p. 114,4. — Substantia praedicamentorum est uis inferior naturae II 12, p. 43,23. — d. Vires quae effluunt de corpore III 15, p. 110,9. — 2) Virium genera. a. Vires diuersae sunt propter diuersitatem operationum III 45, p. 179, 26. — Duae uires contrariae non conueniunt in eodem V 10, p. 275,21. — b. Septem uires substantiarum simplicium III 27, p. 144,2. uires substantiarum simplicium et omnino uires eorum quae sunt infusae sunt et penetrantes per totum III 16, p. 114,2. uires substantiarum simplicium utrum finitae sint an infinitae III 57, p. 205,19. — Vires substantiae corporalis III 17, p. 114,4; cf. 1 c. — c. Intelligentia habet duas uires III 56, p. 203,19. Accedere cum ui intelligentiae ad ultimum quod possibile est III 56, p. 204,18. Vis intellectus est comprehendens omnia V 1, p. 258,3. — d. Vires animae I 8, p. 11,2. IV 16, p. 249,12. V 4, p. 263,18. uires animae occultae et manifestae I 3, p. 6,3. uis uniuersalis (anima uniuersalis ?; cf. Add. et Corrig.) colligens uires animae habilior est ad sustinendum multas formas quam aliqua suarum uirium III 23, p. 132,5. Anima latet in corpore cum uiribus suis, et unaquaeque uirium suarum coniungitur illi formae quae sibi conuenit in subtililate V 20, p. 295,23. Quando uoluntas infunditur in materiam animae, fit ipsa materia uiuens, mouens, apprehendens formas secundum suam uim V 38, p. 326,16. — Vis sensibilis III 23, p. 132,9. uis colligens formas sensibiles ib. Vis uisibilis animae III 23, p. 132,6. c. 51, p. 194,6; cf. IV 14, p. 243,17. Vis imaginans III 37, p. 164, 10; cf. IV 16, p. 249,12. V 4, p. 263, 18. — e. Natura habet quatuor uires (scil. attrahendi, retinendi, mutandi, pulsandi III 47, p. 184,15) IV 13, p. 239,12. Vis attrahens partes materiae III 44, p. 178,11; coagulans ib. 178, 12; retentiua III 44, p. 184,18. — Vis inferior naturae II 12, p. 43,23; cf. n. 1 c. — f. Varia. Vis agendi et patiendi V 36, p. 323,16. Vis spiritualis agens corpora mobilia II 10, p. 42,1. — Vis simplex sustinens quantitatem partis II 17, p. 54, 27. — Effluxio est ex impulsu, impulsus ex ui III 15, p. 109,29. uis facit influxum III 15, p. 110,1.

VISIBILIS. Impedimentum inter uisum et uisibile IV 14, p. 243,16. Virtus (uis) uisibilis, cf. uirtus 2 d α; uis 2 d. Formae uisibiles IV 14, p. 243,14.

VISIO imaginationis et memoriae V 41, p. 332,16. Imaginari uera uisione V 13, p. 281,24.

VISVS penetrat colorem et pertingit ad figuram et quantitatem et substantiam III 56, p. 203,24. uisus impeditur ab intaendo in aërem, si aer magis elongatur ab eo IV 14, p. 243, 13. Inter uisum et corpora medium pupilla et aer subtilis III 51, p. 194,6. Lumen uisus coniungitur lumini solis

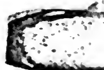
unum redigere *passim*, *uelut* IV 5, p. 220,18: douec unitae nobis fuerint partes materiae spiritualis et partes formae spiritualis.

VNITAS. I. Vnitas prima. 1) Quid sit. *a*. Vnitas est proprietas essentiae (*scil.* primae) V 42, p. 333,5. — *b*. Voluntas est ex unitate V 37, p. 325,15, immo ipsa est uirtus unitatis ib. v. 16. c. 39, p. 327,26. uoluntatis ab unitate separatio V 40, p. 329, 27. — *c*. Bonitas quae est unitas V 33, p. 318,16; *cf.* V 32, p. 317,9. — 2) Qualis sit. *a*. Vnitas prima est unitas uera et agens per se ipsam IV 13, p. 239,22. unitas prima pura indiuisibilis agens per se ipsam IV 14, p. 242,12. unitas prima est in se sufficiens agens V 23, p. 300,21. unitas agens IV 13, p. 240,9. V 21, p. 298,2. c. 23, p. 300,21. actio unitatis V 42, p. 333,14. non fuit prima unitas agens per unitatem numeri IV 19, p. 252,3 (*cf.* Add. et Corrig.). — *b*. Vnitas prima non habet hyle V 23, p. 300,21. Vnitas prima retinet totum et totum existit in ea V 26, p. 305,25; est retentrix omnium et sustinens omnia V 31, p. 315,21. 24. unitas uincit omnia et est diffusa in omnibus et retentrix omnium V 35, p. 321,16. — *c*. Prima unitas uera non habet principium nec finem neque mutationem nec diuersitatem II 20, p. 61,5. — *d*. Vnitas prima est origo omnis unitatis et uirtutis V 21, p. 298,4. origo unitatis *cf.* origo 3. — 3) Quomodo materia et forma ceteraque creata ab ea pendeant. *a*. Materia et forma sunt principium actionis unitatis V 42, p. 333,14. materia uniuersalis et forma uniu. sequuntur unitatem consecutione creaturae ib. p. 334,1 (*cf.* Add. et Corrig.). unitas est superior materiâ et formâ, quia unitio formae et materiae non est nisi ex impressione unitatis in illis V 31, p. 315,8; *cf.* v. 5—7. unitas (*sc.* prima) est ordinatrix materiae et formae ib. v. 12. — *b*. Forma est ab unitate V 42, p. 333,5; est impressio unitatis V 39, p. 327,25; est unitas patiens ab unitate prima V 26, p. 305,24; *cf.* V 19, p. 252,4. materia recipit formam ab unitate V 42, p. 334,3. — Quia materia est proxima unitati, et unitas influit in ea, facit debere ut acquirat ab ea uirtutem apprehendendi, et facit moueri ad eam ad recipiendum ab ea perfectionem; et cum recipit formam, fit per eam sciens et perfecta V 33, p. 318,20. De lumine et uirtute unitatis fluit in materiam V 33, p. 319,3. 8. — *c*. Omnia appetunt unitatem V 32, p. 317,11 (*cf.* ib. v. 8: motus omnis rei non est nisi propter bonitatem, quae unus est). Materia mouetur ad unitatem V 33, p. 318,22. 319,3; desiderat unitatem ib. 319,4. 9; acquirit ab unitate desiderium ib. v. 9. inquisitio materiae consequendi unitatem ib. 318,16. — *d*. Prima unitas, quae est unitas sibi ipsi, fuit creatrix alterius unitatis quae est infra eam II 20, p. 61,3. unitas ueniens a prima unitate quae creauit eam ib. v. 2. unitas hylearis creata est ab unitate prima IV 14, p. 242,18. unitas creata a prima unitate II 20, p. 61,5. 7. 62,2. prima unitas fecit unitatem intelligentiae II 20, p. 61,20. — *e*. Propinquitas ad originem unitatis V 31, p. 315,16. elongatio ab origine unitatis ib. v. 19.

II. Vnitas creata. 1) Vnitas creata est unitas numeri, facta ex una. *a*. Vnitas patiens a prima unitate est quasi unitas numeri, hoc est debet ut sit multiplicabilis et diuisibilis V 19, p. 252,4. unitas quae sequitur unitatem primam ueram est initium numerorum numeratorum IV 13, p. 240,2; *cf.* II 22, p. 64,9. IV 11, p. 236,3. — *b*. Vna facit unitatem *cf.* una 1. — Vnitates coniunctae diuiduntur in una secundum diuisionem totius in partes III 19, p. 123,5.

2) Vnitas est forma II 20, p. 60,28. 61,26. IV 10, p. 234,23. c. 11, p. 235,3. 6. 17. 29. p. 236,6. 8. c. 13, p. 239,19. 240,11. V 9, p. 272,13. 29; *cf.* III 32, p. 155,5. IV 12, p. 238,15. 16. c. 13, p. 238,23. 239,15. V 13, p. 280, 25. c. 16, p. 288,8; *probatur* IV 10, p. 235,7 sqq. unitas est forma materiae IV 10, p. 234,22; est forma tantum IV 11, p. 236,5. unitas formae V 21, p. 298,6. forma superior et inferior est unitas II 22, p. 64,5. unitas est forma existens in materia, quae perficit essentiam omnis rei et per quam factum est unumquodque quicquid est II 20, p. 60,28. formae omnium generum et omnium specierum et indiuiduorum unitates sunt ib. 61,26. intellectus unitatis non est praeter intellectum formae IV 11, p. 235,9 sqq. *cf.* V 8, p. 271, 1. proprietates unitatatis affixae sunt formae IV 11, p. 235,18. 236,12. forma est unitas secunda impressa (patiens) ab unitate prima agente IV 14, p. 240,23. c. 19, p. 252,1.

erit unitior et simplicior, et e contra, quanto remotior fuerit a prima unitate, erit multiplicior et compositior II 20, p. 61,13. — Vnitas intelligentiae est simplex, et formae omnium rerum non sunt nisi unitates augmentatae II 20, p. 62,7. — *b.* Vnitatis uarii ordines. *α*) Vnitas i. e. forma uniuersalis. Vnitatem primam puram indiuisibilem agentem per se ipsam debet sequi unitas hylearis diuisibilis, i. e. forma uniuersalis sustentata in materia uniuersali IV 14, p. 242,12. Forma uniuersalis (prima) est unitas sequens unitatem agentem (primam) IV 13, p. 240,9. c. 14, p. 242,18. V 21, p. 298,2. forma est unitas impressa ab unitate prima V 14, p. 240,23; est unitas secunda patiens ab unitate prima agente IV 19, p. 252,1. V 26, p. 305,24. — Vnitas quae sequitur unitatem primam est hylearis, diuisibilis; et haec est forma uniuersalis sustentata in materia uniuersali IV 14, p. 242,13; est hylearis, quia est sequens unitatem primam, hoc est quia est creata ab ea ib. v. 18; est multiplicabilis et diuisibilis propter materiam quae eam sustinet, etsi sit in se una ib. v. 17 (*cf.* v. 20); *quod probatur* ib. v. 21 sqq. unitas quae sequitur unitatem primam agentem facta est duo, i. e. hyle subiecta et unitas sustentata V 23, p. 300,23; indiget sustinente, *i. e.* hyle quae eam sustineat ib. v. 23. 26. — Inter unitatem et materiam et formam non est medium V 31, p. 315,11. — *β*) Vnitio substantiae simplicis est ex unitate quae est in ea III 32, p. 154,24. substantiae simplices sunt simplices unitates V 24, p. 301,8. unitas substantiae simplicis est forma eius III 32, p. 155,5. — Vnitas intelligentiae est eius essentia V 18, p. 291,11. unitas est forma intelligentiae IV 12, p. 238,15. 16. c. 13, p. 238,23. 239,15. forma intelligentiae resoluitur in materiam et unitatem II 8, p. 39,7. unitas duxit ad esse materiam intelligentiae II 20, p. 61,16. 23; est una simplex, non diuisibilis nec multiplicabilis essentialiter, sed accidentaliter ib. v. 17; est simplicior et unitior ceteris unitatibus ib. v. 19; cohaeret primae unitati quae fecit eam ib. v. 20. Vnitas intelligentiae comprehendit omnes unitates quae constituunt essentiam omnium rerum ib. v. 23. unitas simplex intelligentiae per se est coniungens omnes unitates ib. p. 62,7. forma intelligentiae est unitas uniuersalis collectiua omnis unitatis (omnis unae) IV 11, p. 238,19. 21; est forma uniens et collectiua omnis formae in sua unitate V 13, p. 280,25. c. 16, p. 288,8. Essentiae unitatum quae subsistunt in partibus materiae habent esse et existere in essentia unitatis primae (*scil.* intelligentiae), quoniam omnes unitates multiplicantur ex prima unitate creata, et prima unitas creata facit subsistere essentias earum, quia essentiae unitatum multiplicium non coeperunt nisi ex essentia unitatis unius II 20, p. 61,25. — Vnitas subsistens in materia animae augmentatur et multiplicatur II 21, p. 62,13. — *γ*) Vnitates quae subsistunt in partibus materiae, scilicet formae omnium generum et omnium specierum et omnium indiuiduorum II 20, p. 61,26 (*cf. β*). formae omnium rerum non sunt nisi unitates augmentatae ib. 62,7. — *δ*) Vnitas numeri discreti et quantitatis continuae. *αα*) Numerus compositus ex unitatibus II 22, p. 64,9; resoluitur in unitates ib. v. 23, quae non subsistunt in materia (*opp.* puncta), eo quod sunt intelligibiles ib. v. 26. — *ββ*) Forma quantitatis resoluitur in punctum et unitatem II 8, p. 39,6. quantitas subsistens in substantia constat ex unitatibus II 22, p. 65,24; non est nisi unitates coniunctae ib. 64,2. effecta est ex coniunctione unitatum multiplicatarum II 21, p. 63,20; aduenit substantiae ex unitatibus II 22, p. 64, 18; non uenit in substantiam nisi ex coniunctione et constrictione unitatum in illa II 22, p. 65,22. *Probatur* II 22, p. 64,3 sqq. Puncta sunt unitates quae sustinentur in materia quae est substantia II 22, p. 64,25. Vnitates quae quantitatem efficiunt non habuerunt esse per se antequam in materia componantur II 23, p. 66,1 *coll.* v. 8. — *γγ*) Inter unitates numeri discreti et unitates quantitatis continuae subsistentis in materia non est differentia, nisi quod illae sunt disgregatae, istae continuae II 22, p. 64,12. — *ε*) Varia. Vnitates augmentatae II 20, p. 62,8. prima unitas creata II 20, p. 62, 2. unitas hylearis IV 14, p. 242, 14. 18. 20. unitates multiplices (multiplicatae) II 20, p. 62,3. 13. 16. c. 21, p. 63,21. unitas numeri IV 19, p. 252, 3. 4; *cf.* II 22, p. 64,9 (n. 4 *c*); simplicitatis II 21, p. 62,11.

ritualium inter se III 57, p. 206,16; substantiae simplicis cum substantia composita III 25, p. 141,17; substantiae cum forma III 29, p. 148,29; uirtutis solis cum lumine solis in aëre V 38, p. 327,9; uoluntatis cum unitate V 40, p. 330,1. — 5) Vnitio id est coniunctio mente facta. Vnitio materiae uniuersalis et formae uniuersalis V 5, p. 221,1.

II. Vnitio i. e. simplicitas.
1) Materia necesse habet una ad suam unitionem II 23, p. 68, 7. quando una separata fuerit a materia unita per eam, destruetur unitio eius et fiet non-unum ib. v. 4. — Vnitio substantiae simplicis est ex unitate quae est in ea III 32, p. 154,24. — 2) Vnitio substantiae est causa collectionis multarum formarum in ea III 32, p. 154,23. — 3) Vnitio quae maior esse non potest V 31, p. 315,24. In extremo superiori est unitio V 35, p. 321,9. — Materia et forma sunt in ultima unitione et simplicitate V 3, p. 261,18. unitio primae formae V 21, p. 298,3. Forma quo fuerit propinquior primae formae, erit simplicior et firmior et similior formae primae in unitione et stabilitate V 22, p. 298,1. Vnitio substantiae simplicis III 32, p. 154,24; substantiae spiritualis (*opp.* dispersio substantiae corporeae) III 23, p. 133,22.

VNITRIX. Vnitas est unitrix essentiae IV 13, p. 240,13.

VNITVS (*cf.* unire). 1) Forma quo superior, eo unitior est V 21, p. 297, 22. spirituale quo magis ascenderit, erit unitius V 29, p. 310,19. Quaecumque unitas fuerit propinquior unitati uerae primae, materia unita per illam erit unitior II 20, p. 61,13. materia intelligentiae magis est unita quam materia naturae V 42, p. 333, 18,20. corpus caeli unitius et simplicius est, quam corpora elementorum, superius ex elementis unitius quam inferius ib. v. 23. — 2) Substantia quo unitior fuerit, erit magis collectiua multarum formarum III 32, p. 154,15. Formae unitae non inueniuntur nisi in materia simplici III 29, p. 149,25. Vnita singula non habent tantum uirtutis et perfectionis quantum forma simplex per se III 18, p. 119,4.

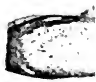
VNIVERSALIS (*opp.* particularis). 1) Quae conueniunt, fiunt uniuersale IV 7, p. 226,21. Proprium est uniuersalium, ut naturae eorum inueniantur in partibus eorum III 13, p. 106, 24. Si quid uniuersale est ad multas res, ipsae multae res inueniuntur in eo III 30, p. 150,24. — Res uniuersalis omnibus communis qua omnes participant IV 10, p. 232,19. — 2) Motus omnium uniuersalium V 34, p. 320, 13. — Forma quae unitur cum omnibus formis uniuersalis est ad omnes formas quibus unita est III 30, p. 150, 20. forma substantiae simplicis (intelligentiae) uniuersalis est ad omnes formas quibus unita est III 30, p. 150, 21. V 14, p. 283,15. c. 15, p. 284,5. c. 16, p. 286,14. 287,5. Materia prima uniuersalis est ad omnia sustentata in ea II 5, p. 34,13. Tres scientiae uniuersales V 36, p. 323,1. Voluntas uniuersalis V 37, p. 324,21. — Continentia uniuersalis V 4, p. 262,23. — *Praeterea cf.* anima 11; corpus 8; forma 9—25; intelligentia II 11; materia 6—19; modus; natura II 7; regula 3; substantia 7.

VNIVERSALITAS (*opp.* particularitas II 24, p. 69,9) formarum V 14, p. 283,12. 13; materiae et formae V 43, p. 337,23; specierum IV 13, p. 240,3.

VNIVERSALITER comitari V 19, p. 293,21.

VNIVERSITAS. Vniuersitas essentiae aëris IV 14, p. 241,22; formae (formarum) IV 14, p. 241,20. V 13, p. 280,23. c. 16, p. 286,9; formarum sensibilium III 42, p. 172,23; materiae et formae V 43, p. 337,23; essentiae materiae IV 14, p. 241,21; rerum V 18, p. 290,11; substantiarum intelligibilium III 50, p. 190,25.

VNVS. 1) *a.* Omnis numerus cadit sub uno IV 13, p. 239,15. Vnum est radix multiplicitatis III 19, p. 122,23. una partes sunt multitudinis III 19, p. 123,8. natura multitudinis est in singulis unis ib. v. 9. — Omnia una in quibus diuiditur quantitas sunt conuenientia in forma unius II 23, p. 67,8. — *b.* Multa ex uno sunt III 32, p. 154,8. — Existentia multarum rerum in una re simplici III 32, p. 152,28 sqq. 153,10 sqq. multa inueniuntur (habent esse) in uno III 32, p. 154,9. 12. c. 33, p. 157,18. 20. Formae multae colliguntur in uno, nisi locus impedit V 18, p. 290, 18. 22. — *c.* Vna composita sunt ex

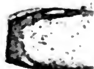
consulis quaerere de scientia uoluntatis, postquam iam noui scientiam materiae et formae? M. Oportet ut supersedeas ab inquisitione scientiae de uoluntate longo tempore, eo quod omnis scientia non est nisi in illa. unde non oportet tantum intendere in aliquam scientiarum, quantum in scientiam de uoluntate, quia est sublimis et lata et subtilis, et opera eius multa, et actiones diuersae. D. Ergo quid opus est speculari in scientia de uoluntate? M. Postquam concesseris uoluntatem esse, opus habes scientia de uoluntate ad considerandum essentiam eius, et quid est et quousque peruenit, et quae eius actio et eius ab unitate separatio, et quae eius cum ea unitio, et differentia quae est inter eam et materiam et formam, et inductio suarum descriptionum et suarum uiarum et actionum in substantiis spiritualibus et corporalibus, et ad sciendum actiones sapientiae et opera eius et terminos dispositionis et aequalitatem in suis motibus et in suis impressionibus, et ad sciendum quietem sui motus et statum sui cursus et loca suae apparitionis et suae occultationis, et ad sciendum qualiter est forma ab ea, ante quam appareat et postea quam appareat, et cetera quae hoc sequuntur de quibus nondum inquisiuimus in hac disputatione. et iam disposui uerba de his omnibus in libro qui tractat de scientia uoluntatis; et hic liber uocatur origo largitatis et causa essendi, et debet legi post hunc V 40, p. 329, 16. — *d.* In scientia de uoluntate continetur scientia quare sint ea quae sunt II 13, p. 45,21. intelligere quid sunt substantiae et quales sunt et quare sunt et cetera quae accidunt eis non elicitur nisi ex scientia uoluntatis V 40, p. 329,13. Omnino haec scientia (*sc. quomodo fieri possit ut uirtus quae defluit a factore primo, quo longius procedat, eo magis debilitetur)* non est praesentis negotii, quia continetur sub scientia de uoluntate III 55, p. 202,18. — *e.* Diuersitas quae est inter materiam et formam significat esse uoluntatem V 25, p. 304,5. Discernere formam a uoluntate et uoluntatem a motu in intelligentia discretione certissima V 43, p. 337,19.

2) **Voluntas quid sit et quomodo ad essentiam primam se habeat** V 37, p. 326,1. *a.* Essentia uoluntatis *cf.* essentia 4 *a.* — Describere (*i. e.* definire) uoluntatem impossibile est; sed paene describitur, cum dicitur quod est **uirtus diuina**, faciens materiam et formam et ligans illas, et diffusa a summo usque ad imum, sicut diffusio animae in corpore; et ipsa est mouens omnia et disponens omnia III 38, p. 326,3. uoluntas est uirtus diuina adinueniens omnia et mouens omnia I 2, p. 4,14; est uirtus diuina omnia penetrans et diffusa in omnibus V 43, p. 337,7. uoluntas est uirtus dans formam III 16, p. 113,13; est uirtus efficiens substantias intelligibiles III 57, p. 205,23; est uirtus spiritualis, sed multo excellentior quam spiritualis V 38, p. 327.5.— Voluntas est **causa agens** IV 20, p. 256,11. — Voluntas est **essentia perfectionis et plenitudinis** III 42, p. 173,20. — *b.* Voluntas qua ratione **forma** dici possit: Debet ut formae sint tres: una earum forma quae est in essentia uoluntatis; et haec forma, licet uocetur forma, non est nisi innuendo eam et appellando; sed secundum ueritatem non est forma. quia non sustentatur in aliquo IV 20, p. 255,15; cf. v. 10. Forma uoluntaria (*opp.* forma materialis) ib. v. 6. — *c.* Voluntas est **lumen primum** IV 20, p. 255,8; est lumen quod est in essentia uirtutis IV 20, p. 254,20. — *d.* Voluntas est **uirtus unitatis** V 39, p. 327,26. uoluntas est ex unitate, immo ipsa est uirtus unitatis V 37, p. 325,15. uoluntatis ab unitate separatio et eius cum ea unitio V 40, p. 329. 27. — Voluntas unius magni I 2, p. 4,11. — Voluntas non est diuersa in se V 37, p. 325,13. — *e.* **Verbum**, scilicet uoluntas V 36, p. 323,17. uerbum agens i. e. uoluntas ib. 322,23. — Voluntas i. e. **sapientia** V 42, p. 335,5.

3) **Voluntas quomodo ad essentiam primam se habeat.** *a.* Voluntas est media inter essentiam primam et materiam formamque I 7, p. 9,29. 10,4. uoluntas est media inter essentiam altissimam et formam quae defluxa est a uoluntate IV 19, p. 253,1. — Voluntas procedit a prima origine V 39, p. 328,4. — *b.* Voluntas quando intelligitur non agens, est idem cum essentia IV 19, p. 253,3. remota actione a uoluntate, uoluntas et essentia sunt unum; considerata cum actione est alia ab essentia V 37, p. 325,23. — Exemplum uoluntatis est anima, exemplum essentiae primae intelligentia I 7, p. 10,9. — *c.* Non

6) **Materia uniuersalis et forma uniuersalis quomodo ad uoluntatem se habeant.** *a.* **Voluntas, a materia et forma diuersa, nihilominus intime cum eis coniuncta est.** *α*) **Voluntas a materia et forma diuersa.** *αα*) Voluntas est aliud quam materia et forma V 37, p. 325,18. 21; est aliud a forma V 42, p. 335,25. *quod probatur* ib. v. 25 sqq. differentia inter uoluntatem et materiam et formam V 38, p. 226,21. 23. c. 40, p. 330,1; discernere formam a uoluntate V 43, p. 337,19. distinguere formam a uoluntate difficile est V 28, p. 308,7. Materia prima in natura sua diuersa est ab essentia uoluntatis III 16, p. 113,15. — Voluntas qua ratione forma dici possit, qua ratione non possit IV 20, p. 255,10. 16. 18, — *ββ*) Voluntas est media inter essentiam primam et materiam formamque *cf.* 3 *a.* forma est media inter materiam et uoluntatem V 39, p. 328,2. uoluntas est supra formam V 42, p. 334,23. — *γγ*) Voluntas cum nihilo materiae et formae permixta est V 43, p. 338,16. Materia non recipit essentiam uoluntatis a qua recipit formam V 41, p. 331,2. materia non mouetur ad consequendam essentiam uoluntatis, sed mouetur ad consequendam formam quae creatur ex ea V 32, p. 318,3. — *β*) **Voluntas cum materia formaque coniuncta.** *αα*) **Voluntas infusa est materiae et formae** V 39, p. 329,4; in totam materiam et formam V 43, p. 338,11; in tota materia V 38, p. 327,3. uoluntas penetrat materiam V 38, p. 327, 3. quod forma infusa est in tota materia, non impedit, quominus etiam uoluntas sit infusa in tota materia et penetrans in illa V 38, p. 327,3; *quod similitudine explanatur* ib. v. 7 sqq. — Voluntas ligauit se cum materia et forma V 36, p. 323,18; *cf.* V 37, p. 325,19. uirtus uoluntatis defluxit in materiam et ligata est cum ea V 37, p. 325,19. — Materia et forma sunt rami uoluntatis I 7, p. 10,20. — Voluntas donatrix formae sedet in materia et quiescit super eam V 42, p. 335,23. — *ββ*) **Subsistentia materiae uniuersalis et formae uniuersalis in uoluntate factoris primi** III 32, p. 153,7. deus continet formam et quicquid materiae et formae est in ea V 19, p. 293,19. uoluntas est locus materiae et formae V 31, p. 314,3. 8. uoluntas continet formam V 19, p. 293,8. omnes formae, tam spirituales quam materiales, sunt in uoluntate III 42, p. 173,18. formae in essentia uoluntatis IV 20, p. 254, 25; *cf.* IV 16, p. 113,13. forma uniuersalis quomodo sit in essentia uoluntatis IV 20, p. 256,9 sqq. — Forma est simplicius in essentia uoluntatis quam in materia prima quae recipit illam III 16, p. 113,13. in uoluntate est omnis forma plene et perfecte V 17, p. 289,1. formae sunt in uoluntate prima perfectius, quoad esse potest, et ordinatissime et plene V 17, p. 289, 13. — Omnis forma est in uoluntate in actu respectu agentis, in potentia respectu facti IV 20, p. 254,23. *Contra:* forma absoluta est uoluntati in actu ex parte facti, et est uoluntati ex parte factoris in potentia V 17, p. 289,8. — *γγ*) **Exemplum ligationis uoluntatis cum materia formaque** I 7, p. 10,5. exemplum materiae et formae est sicut corpus hominis et eius forma, exemplum uoluntatis est anima ib. v. 7. dictio uoluntatis talem habet comparationem ad dictionem materiae et formae, qualem comparationem habet dictio intelligentiae ad dictionem animae, et qualem habet dictio materiae et formae primae ad dictionem intelligentiae II 13, p. 47,9.

b. **Voluntas creat materiam et formam.** *α*) Voluntas creatrix est materiae et formae II 13, p. 47,8; creauit materiam et formam V 36, p. 323,17. existentia materiae et formae est ex uoluntate V 39, p. 327,21. materia et forma indigent uoluntate ad habendum esse et consistere V 31, p. 314,5. uoluntas est uirtus diuina, faciens materiam et formam V 38, p. 326,4. uoluntas est factor, materia et forma factae V 37, p. 325,22. uoluntas est actor materiae et formae V 39, p. 327,21. uoluntas est actor, sicut scriptor, et forma acta sicut scriptura, et materia subiecta illis sicut tabula aut charta V 38, p. 326,24. — Materia et forma sunt rami uoluntatis I 7, p. 10,20. — *β*) **Forma est a uoluntate** V 40, p. 330,8. c. 42, p. 335,5. uoluntas est donatrix formae V 42, p. 335, 22; est uirtus dans formam III 16, p. 113,13; est principium et origo formae III 42, p. 173,18; est origo unde uenit forma V 30, p. 312,2. forma creatur ex uoluntate V 32, p. 318,4. uoluntas eduxit formam de potentia ad effectum IV 20, p. 254,22. Forma aduenit ma-

toti materiae intelligentiae, fit ipsa materia sciens et comprehendens formas omnium rerum; et quando uoluntas infunditur in totam materiam animae, fit ipsa materia uiuens, mobilis, apprehendens formas secundum suam uim et secundum suum ordinem ab origine ueritatis et formae; et quando infunditur materiae naturae et materiae (*cf.* Add. et Corrig.) corporis, attribuit ei motum, figuram et formam V 38, p. 326,14. — c. Comparatio substantiae corporalis et spiritualis ad uoluntatem sic est, ut comparatio terrae ad caelum V 30, p. 312,12. Hoc quod materia uniuersalis acquisiuit ex uoluntate, scilicet omnes formas sustentatas in ea, licet luminosae sint, multae et magnae, comparatione eius quod habet uoluntas in se, est sicut quod acquisiuit aer ex lumine solis IV 20, p. 254,26. Id luminis quod materia acquisiuit ex uoluntate ualde minimum est comparatione eius quod in uoluntate est V 17, p. 289,5.

VOX est materia uniuersalis sustinens omnes uoces particulares V 43, p. 336,13; est similis materiae uniuersali ib. v. 12. uocibus particularibus insunt toni, motus, distantiae ib. v. 14. applicatio toni cum uoce V 6, p. 267,8.

VSITATVS. Esse usitatum V 11, p. 277,4.

VTILITAS quam anima consequitur ex ligatione sui cum sensibilibus V 42, p. 332,17. 20.

Addenda et Corrigenda.

p. 1 v. 12 dele cum *M de* ante *forma*; cf. p. 12,22. 256,23.

p. 1 ad v. 6 *praeponi*, quod ex coniectura scripsi, in epitome Campililiensi exhibetur; cf. p. 341.

p. 6 v. 27 pro *Falaquera* leg. *Falaqera*.

p. 7 v. 8 pro *intelligentiae* fortasse cum Campililiensi legendum *animae*.

p. 11 ad v. 26 pro 'la leg. cop'la.

p. 12 v. 8 pro *tractatalus* leg. *tractatus*.

p. 19 v. 4 pro *in his* ep. Camp. legit *in qualitatibus*, qua uoce glossema contineri mihi probabile est.

p. 19 v. 5 pro *in eis* leg. cum *AMN* et Campil. *in illis*.

p. 20 v. 13 pro *nunquam* leg. *numquam*.

p. 23 v. 18 pro *aliquid* fortasse leg. *aliud*, quae uox cum *M* (aliud) et *A* (aliquid aliud) etiam Campililiensi conuenit.

p. 24 v. 2 codicum *imagina* retinendum erat.

p. 24 v. 11 pro *sustineturin* leg. *sustinetur in*.

p. 24 ad v. 20 ad hunc usum participii *declarantem* illustrandum etiam loci III 17, p. 115,6. 7. c. 44, p. 177,2 aliique conferri possunt.

p. 27 v. 4 uerba *particulares naturales* spatiis singulis litteris interiectis eminentiora facere debui.

p. 27 v. 19 pro *sua* conicio *causa*. ablatiuus *causâ* ante nomen quod ab eo pendet etiam III 50, p. 191,12. c. 53, p. 198,6 positus est.

p. 29 v. 9 comma post *eam* delendum, post *ei* addendum.

p. 31 v. 5 quod ex coniectura posui *intelligentiae*, in epitome Campil. (p. 347) legitur.

p. 31 ad v. 10 pro *intellellectiuae C* leg. *intellectiuae C*.

p. 36 ad v. 19: praedicti] *cf.* p. 35,17—19.

p. 39 ad v. 15 pro הִשׂכל leg. הַשׂכל.

p. 40 v. 29 pro *Falaqera* I, § 14 leg. *Falaqera* II, § 14.

p. 42 in annot. crit. dele numerum 27.

p. 43 v. 22 pro *uiribus suis* leg. *suis uiribus* (cum *AMN*).

p. 43 ad v. 2 leg. materia uel hyle *AMN (ut fere semper)*. Versu proximo ante *expoliatam* adde 3.

p. 44 v. 5 pro *fundet* leg. cum *ACM fundat*.

p. 45 v. 20 pro *superficie* leg. *superficiebus*.

p. 48 ad v. 20 pro הז leg. הז.

p. 50 v. 4 pro *imaginare* leg. *imagina*.

p. 57 v. 10 inter uerba *non* et *genus* pone copulandi signum.

p. 64 v. 20 pro *substantiae* leg. *substantia*.

p. 96 ad v. 18 pro *Huic* leg. *huic*; similiter ad v. 20 pro *Proponam* leg. *proponam*.

p. 99 v. 28 post *essentialiter* comma addendum.

p. 102 v. 22 pro *uina* leg. *una*; ib. v. 23 pro *stis* leg. *istis*.

p. 103 v. 7 pro *horum modorum* conicio *harum probationum*; cf. v. 12.

p. 108 v. 11 pro *necdantem* leg. *nec dantem*.

p. 122. Numerus 10 in margine positus in suum locum transferendus est.

p. 123 v. 14 contra codicum consensum *similior* pro *similius* restituendum esse nunc arbitror.

p. 132 v. 5 pro *Vis uniuersalis* conicio *Anima uniuersalis*; cf. v. 8.

p. 141 v. 7. sqq. Sententia sic distinguenda: et quia hae formae simplices habent uires fluentes necessario, sicut praedicta est eorum probatio: cum infuderint se etc. Ad *fluentes necessario* cf. III 20, p. 127,6.

p. 141 v. 38 ante *a lumine solis* adde 21—22; ib. v. 39 ante *imaginem* adde 22, post V 7 adde p. 268,1.

p. 151 v. 4 pro *in substantia simplici* argumentationis conexu ↓s *forma substantiae simplicis* postulatur.

p. 151 v. 39 ante *tamen* adde 24.

p. 164 v. 10 post *in substantia* uerba *in sensu* supplenda uidentur esse.

p. 169 v. 22—25. Locum nunc non codicum uitiis deprauatum, sed interpretatione minus idonea obscuratum esse puto. Videtur enim essentia esse haec: non dicimus, substantiam animae secundum opinionem a forma expoliari non posse, sed dicimus eam secundum effectum et esse a forma expoliari non posse.

p. 172 ad v. 1: manifestabo] *cf.* V 16, p. 288,3.

p. 174 v. 15 an pro *eas* reponendum *eam?*

p. 181 ad v. 13: promisisti] *cf.* III 43, p. 175,20.

p. 181 ad v. 16: contestatus es] *cf.* p. 179,1—180,2.

p. 185 in summa pagina pro III, 47—48 leg. III, 46—48.

p. 187 v. 35 pro *v.* 7 leg. *v. 17*.

p. 191 in summa pag. dele signum §. post III.

p. 191 v. 31 pro *p. 198,5* leg. *p. 198,6*.

p. 193 v. 32 pro *v. 1—2* leg. *v. 2—3*.

p. 195 v. 26 pro *p. 194,4* leg. *p. 195,4*.

p. 198 v. 5. Verba *quod . . . fluxa* nunc sana esse arbitror.

p. 204 v. 25 pro *occulos* leg. *oculos*.

p. 205 v. 27 insere: p. 205,14—18 = Falaqera III, §. 38.

p. 208 v. 3 pro *animae* codicum legi debet *substantiae*.

p. 217 ad v. 14: saepe praedixi] *cf.* II 7, p. 37,6. 9. III 33, p. 157,15. c. 56, p. 203,10. c. 57, p. 208,6.

p. 220 ad v. 16: ad sententiam *cf.* I 17, p. 21,17—27.

p. 222 ad 14: declaraui] *cf.* IV 1, p. 212,18 sqq.

p. 223 v. 22 leg. *Falaqera IV*, §. *9*.

p. 224 v. 26 leg. *Falaqera IV*. §. *10*.

p. 226 v. 16 ante *intelligibiles* inserendum uidetur esse *substantiae*.

p. 226 ad v. 17. Locus fortasse ex usu ad p. 314,16 commemorato explicari potest.

p. 227 ad v. 16: praemisi] *cf.* II 24, p. 69,9. 12. III 57, p. 209,24. IV 4, p. 219,9.

p. 229 ad v. 18: Ablatiuus *corpore*, quem ex coniectura scripsi, epitome Campililiensi approbatur.

p. 242 post v. 27 adde: p. 242,10—245,3 = *Falaqera* IV, §. 22.

p. 246 ad v. 22: praemissorum] *cf.* p. 218,1 sqq. (*cf.* p. 133,18; 142,23).

p. 252 v. 8 *nisi* cum *N* et epit. Camp. delendum. Apud Falaqeram pro כאחדות המספר fortasse legendum באחדות המספר; namque in codice Parisino prima littera utrum כ an ב significet, hoc loco certo diiudicari non potest. Sed utcumque de Falaqera iudicandum est: sententiam hanc esse oportet: *et non fuit prima unitas agens per se ipsam ut per unitatem numeri*.

p. 256 v. 7 post *materiae* semicolon ponatur.

p. 261 v. 32 ante *materia* add. 11.

p. 262 v. 5 pro *intellectus* leg. *intelligentia*; *cf.* v. 12.

p. 262 ad v. 5 pro *cf.* 120,6. 9 leg. *cf.* v. 12; 13—14.

p. 264 v. 5 leg. *quicumque*.

p. 270 v. 14 ante uerba *materia et forma* et post ea commata ponenda sunt.

p. 270 v. 22 leg. *extitit*.

p. 272 v. 14 itemque p. 274 v. 10, p. 276 v. 13, p. 300,17 scribere debui *non-esse*, similiter p. 286 v. 16 *quod-est*.

p. 277 ad v. 25: posuimus] *cf.* I 10, p. 13,16.

p. 281 ad v. 22: memor esto] *cf.* III 42, p. 173,27. 174,5. 13 (IV 16, p. 247,20).

p. 283 ad v. 15 pro *delui* leg. *deleui*.

p. 285 ad v. 24: dicitur] *cf.* V 4, p. 264,10 et supra p. 283,26.

p. 286 v. 4 pro *in eo* contra codicum consensum scribendum est *in ea*.

p. 289 ad v. 5: feci te] ad sententiam *cf.* IV 20, p. 254,20.

p. 290 v. 11 ante *rerum* desidero *formarum*; cf. V 14, p. 283,13 c. 16, p. 286,9.

p. 293 ad v. 12: dixisti] *cf.* V 18, p. 291,16 sqq.

p. 294 v. 15 pro *nolucrunt* leg. *noluerunt*.

p. 297 ad v. 24 pro 261,24 leg. 251,24.

p. 301 v. 15 pro *capi tulo* leg. *capitulo*.

p. 302 v. 28 ante *non* leg. 8. Ib. v. 31 ante *post* leg. 7.

p. 304 v. 9 scribendum *non-sustinente* et *non-sustinens*.

p. 306 v. 27 pro *p. 306,25—306,7* leg. *p. 306,25—307,7*.

p. 308 v. 10 pro *secundum hoc quod creata est* legi debet aut *secundum hoc quod creatrix est* aut *secundum hoc quod forma quae ex ea est, creata est.*

p. 312, v. 2 post *formae* distinguendum est.

p. 314 ad v. 19: praedictum est] *cf.* IV 4, p. 218,26 sqq. V 27, p. 306,15. 307,6.

p. 316 v. 26 *magis* delendum, ut quae hic dicta sunt adiectione p. 317,1 data *(quo magis remotior)* incrementum accipiant.

p. 318 ad v. 18: praedictum est] *cf.* V 19, p. 292,21.

p. 319 v. 21 pro *hylae* illud codicum *hyle* (sensu plurali dictum) retinendum est.

p. 320 v. 1 dele comma post *principio* positum.

p. 320 ad v. 2 post *intellectiuae* adde *C.*

p. 321 v. 10 pro *diuisia* leg. *diuisa.*

p. 322 ad v. 16 verba *et delectabile N* uncis includenda sunt.

p. 325 ad v. 12: praedixi] *cf.* V 32, p. 316,24. c. 37, p. 324,15 *etc.*

p. 326 v. 19 post *naturae et* adiunge cum Falaqera *materiae*, ut homoteleuton euadat.

p. 328 ad 20 pro *sed* lege: sed (litteris non resupinis).

p. 330 v. 18—19 leg. *uoluntate,* v. 20 leg. *aquae emanantis.*

p. 332 ad v. 24: in quo eramus] *cf.* V 41, p. 331,9.

p. 333 v. 29 pro *sribendum* leg. *scribendum.*

p. 334 v. 2 pro *uniuersitatem* leg. *unitatem*, quod etiam codices praebent.

p. 335 v. 32 leg. 9—10 ab inferiore.

p. 336 v. 24 pro *eorum* leg. cum codice *N earum.*

p. 339 v. 10 leg. 2 *uniuersali bis.* Ibid. v. 12 leg. 3 *consumatus.* Pro numeris 4 et 5—8 repone 5 et 6—9.

p. 395 col. b *s. v. defluere* adde: p. 248,3.

p. 397 col. b *s. v. materialis* del. 276,25 et 277,17.

p. 399 col. a, v. 4 del. 114,14.

p. 401 col. b post ACTIO add. *syn.* operatio.

p. 402 col. b, v. 25 insere: ADINVENTOR omnium II 7, p. 37,19.

p. 407 col. b, v. 39--40 leg. IV 3, p. 216,2.

p. 409 col. a, v. 38 leg. II 3, p. 29,6. 7.

p. 410 col. a, v. 30 leg. 77,26.

p. 422 col. b *s. v. creare* in fine adde *Vnitas creata, cf. unitas* I a. 3 *d.*

p. 423 col. a, v. 44 pro *uniuersitatem* leg. *unitatem.*

p. 427 col. b, v. 36 pro III 3 leg. II 3.

p. 429 col. b ordo uocum DIVISVM et DIVISOR mutandus est.

p. 431 col. b, v. 21 leg. non-esse.

p. 432 col. a, v. 45 pro *essentia* leg. *sapientia.*

p. 444 col. a, v. 4 ab ima pagina leg. III 17, p. 118,9.

p. 444 col. b, v. 6 pro *ualent* leg. *ualeant.*

p. 448 col. b, v. 13 ab ima pag. leg. *Formae.*

p. 454 col. b, v. 7—8 dele locum V 42, p. 334,23 iterum positum.

p. 460 col. a, v. 28 adde *f. rationalis* V 34, p. 320,11. Ib. v. 1 ab ima pag. adde *f. uegetabilis* V 34, p. 320,10.

p. 462 col. a, v. 46 insere: HVMIDITAS. Flamma ignis obscura propter humiditatem II 9, p. 41,3.

p. 465 col. b, *s. v.* infinitus adde in fine: *Longitudines corporis sunt diuisibiles in infinitum* II 18, p. 57,7. 9.

p. 466 col. b, v. 11 leg. V 34, p. 319,14.

p. 487 col. a, v. 2 ab ima pag. ante *iungitur* adde *non*.

p. 487 col. b. v. 27 pro III 2, p. 77,27 leg. III 2, p. 77,26.

p. 518 col. a, v. 15 ab ima pag. post *cf. unitio* adde: I 3 *e*.

p. 518 col. b, v. 18 pro III 2, p. 77,27 leg. III 2, p. 77,26.

p. 528 col. b, v. 19 pro *spirituali* leg. *corporali*; ib. v. 20 pro *corporali* leg. *spirituali*.

3 2044 050 969 492

